

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Michael Ende: *Děvčátko Momo a ukradený čas*, James Krüss: *Tim Tolar aneb Prodaný smích*, Cornelia Funkeová: *Pán zlodějů*. Interpretace děl a jejich srovnání.
Didaktické využití románu *Děvčátko Momo a ukradený čas*

Michael Ende: *Momo*, James Krüss: *Timm Thaler, or the Traded Laughter*, Cornelia Funke: *The Thief Lord*. Interpretation of literary pieces and comparison of these interpretations. Didactic adaptation of the novel *Momo*

Tereza Blažková

Vedoucí práce: PhDr. Tamara Bučková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: N D – Nj

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Michael Ende: Děvčátko Momo a ukradený čas*, *James Kriiss: Tim Tolar aneb Prodaný smích*, *Cornelie Funkeová: Pán zlodějů. Interpretace děl a jejich srovnání. Didaktické využití románu Děvčátko Momo a ukradený čas* vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Tereza Blažková

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Tamaře Bučkové, PhD. za trpělivost a cenné rady při vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Haně Gelnarové a Mgr. Tereze Richtrové za finální jazykovou korekturu.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se v teoretické části zabývá literární analýzou a následným srovnáním knih *Děvčátko Momo a ukradený čas*, *Tim Tolar aneb Prodaný smích* a *Pán zlodějů*. Díla jsou analyzována z hlediska prvků, které mají společné. Jedná se o hlavní hrdiny a kouzelné motivy, které zasahují do situací z reálného života. Dílčím předmětem zkoumání jsou filmová/ seriálové zpracování těchto tří děl. Práci uzavírá praktická část, která se věnuje didaktické adaptaci románu *Děvčátko Momo a ukradený čas*. Praktickým výstupem jsou pracovní listy a jiné materiály určené žákům základních škol a žákům škol středních. Vypracované učební pomůcky se opírají o teoretický základ a obsahují didaktickou analýzu, metodickou analýzu i časové plány pro použití ve výuce německého jazyka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Literatura pro děti a mládež, *Děvčátko Momo a ukradený čas*, Michael Ende, *Tim Tolar*, James Krüss, *Pán zlodějů*, Cornelia Funkeová, kouzelné motivy, didaktika literatury pro děti a mládež.

ABSTRACT

In the theoretical part, this diploma thesis deals with a literary analysis and comparison of books *Momo*, *Timm Thaler, or the Traded Laughter* and *The Thief Lord*. The pieces of work are analysed on the basis of their common features. Such features include the main characters, and the magical motifs which affect real life situations. The partial subjects of observation are film versions of the works. The thesis is concluded by the practical part addressing a didactic adaptation of the novel *Momo*; including worksheets and other teaching aids designed for pupils of elementary schools and grammar schools. The teaching aids are based on the theory and involve a didactic analysis, methodical analysis and time plans for their utilization in German language classes.

KEYWORDS

Children's literature, *Momo*, Michael Ende, *Timm Thaler*, James Krüss, *The Thief Lord*, Cornelia Funke, magic elements in literature, The didactics of children's literature.

Abstract

Der theoretische Teil dieser Diplomarbeit beschäftigt sich mit der literarischen Analyse und mit dem Vergleich der Bücher *Momo*, *Die seltsame Geschichte von den Zeit-Dieben* und *von dem Kind, das den Menschen die gestohlene Zeit zurückbrachte*, *Timm Thaler* oder *Das verkaufte Lachen* und *Herr der Diebe*. Besondere Aufmerksamkeit wird der literarischen Analyse und der didaktischen Anwendung gewidmet. Die literarische Analyse, die alle drei Geschichten umfasst, wird unter dem Gesichtspunkt des Zeitmotivs in der Literatur durchgeführt. Die Diplomarbeit ist mit dem praktischen Teil abgeschlossen, der sich mit der didaktischen Adaptation des Romans *Momo* beschäftigt. Eingeschlossen ist das Material, das man in dem Unterricht anwenden kann. Es handelt sich um Arbeitsblätter und andere Hilfsmittel, die von der theoretischen Basis ausgehend für den Deutschunterricht von mir ausgearbeitet wurden. Das Material beinhaltet sowohl eine didaktische und methodische Analyse, als auch Zeitpläne für den Deutschunterricht.

Schlüsselwörter

Kinder- und Jugendliteratur, Momo, Michael Ende, Timm Thaler, James Krüss, Herr der Diebe, Cornelia Funke, Zauberelemente in der Literatur, Didaktik der Kinder- und Jugendliteratur.

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část diplomové práce	11
1.1 Literatura pro děti a mládež	11
1.1.1 Kniha jako médium LPDM	13
1.2 Michael Ende: Děvčátko Momo a ukradený čas (pohádkový román).....	18
1.2.1 Základní informace o životě a díle Michaela Endeho	18
1.2.2 Analýza románu Děvčátko Momo a ukradený čas	20
1.2.3 Analýza filmu Momo	35
1.3 James Krüss: Tim Tolar aneb Prodaný smích	39
1.3.1 Základní informace o životě a díle Jamese Krüsse.....	39
1.3.2 Analýza románu Tim Tolar aneb Prodaný smích	41
1.3.3 Analýza seriálu Tim Tolar	51
1.4 Cornelia Funkeová: Pán zlodějů	56
1.4.1 Základní informace o životě a díle Corneliie Funkeové.....	56
1.4.2 Analýza románu Pán zlodějů	57
1.4.3 Analýza filmu Pán zlodějů	69
1.5 Srovnání protagonistů a kouzelných motivů ve všech rozebíraných dílech	71
2 Praktická část diplomové práce	73
2.1 LPDM ve výuce německého jazyka	73
2.2 Práce s románem Děvčátko Momo a ukradený čas	74
2.2.1 Materiály pro výuku na druhém stupni základních škol a žáky nižšího stupně gymnázií	75
2.2.2 Komentář k realizační fázi projektu na ZŠ	82
2.2.3 Materiály pro výuku na středních školách.....	85

2.2.4	Komentář k realizační fázi projektu na SŠ	88
2.2.5	Materiály pro výuku na prvním stupni základních škol a v zájmových kroužcích	90
2.2.6	Komentář k realizační fázi projektu v bilingvním kroužku.....	95
2.3	Shrnutí praktické části práce	98
3	Závěr	99
4	Resumée	101
5	Seznam použitých informačních zdrojů	103
5.1	Primární zdroje	103
5.2	Sekundární zdroje	103
6	Seznam příloh	106

Úvod

Děvčátko Momo a ukradený čas, Tim Tolar aneb Prodaný smích a Pán zlodějů, těmito třemi romány jsem se rozhodla zabývat ve své diplomové práci, a to z hlediska teoretického a praktického. Teoretická část se týká příběhových linií všech tří knih a prvků, které mají společné. Společnými prvky jsou kouzelné motivy, zejména pak motiv času, který se objevuje ve všech rozebíraných dílech. V prvním příběhu je možné ukrást lidský čas. Děje se tak prostřednictvím šedých mužů, magických bytostí reprezentujících neexistující banky pro úsporu času, kteří z lidského času profitují. Své klienty ošálí tvrzením, že si ušetřený čas budou moci kdykoliv, a to s úrokem ve výši 100 % vybrat. V dalším příběhu se objevuje nadpřirozená schopnost získat smích jiné osoby výměnou za štěstí v sázkách. Může se zdát, že ten, kdo vymění smích za štěstí v sázce, je jasným vítězem, ale ukáže se, že se jedná o danajský dar. Čas je zde důležitý z hlediska proměny osobnosti hlavního hrdiny, který k tomuto poznání musí dojít. V posledním románu je to kouzelný kolotoč, který dokáže vrátit čas, nebo jej naopak předběhnout. Dospělým poskytuje šanci prožít znovu dětství, nebo naopak dětem poskytuje možnost dosažení dospělosti. Všechny tři romány tedy spojuje touha po něčem nedosažitelném. Vždyť kdo by se nechtěl i v dospělosti smát bezstarostně jako malý kluk, mít více času než ostatní nebo se vrátit do dětství? Když si tyto otázky položíme dnes, v této velmi uspěchané době, jistě poznáme i uspěchanost období, ve kterých výše zmíněná díla vznikla.

Další spojnici mezi vybranými romány jsou intertextuální odkazy, které se v nich nacházejí, zejména se jedná o skryté zprávy, které můžeme číst mezi řádky. Kromě jiných kvalit, i tyto na první pohled skryté informace, dodávají románům na čtivosti a spádu, který je obzvláště nutný u literatury určené pro děti a mládež.

Kromě výše zmíněné komparace je předmětem práce také charakteristika literatury pro děti a mládež v širším kontextu. Ve všech třech případech se jedná o romány určené dětem přibližně od deseti let věku. Najdeme zde sice pohádkové, mytické a jiné motivy, ale také prvky literatury pro děti a mládež, která je problémově orientovaná. Už to, že hlavními protagonisty všech tří příběhů jsou zcela nebo částečně osiřelé děti, odkazuje na částečně problémově orientovanou literaturu, která je spojena s žánrem fantasy. Společný motiv těchto děl představuje také spolupráce dětských hrdinů a lidská spolupráce všeobecně.

Posledním spojujícím prvkem jsou prostředí velkých měst a Itálie objevující se ve všech třech literárních dílech. Autory Michaela Endeho a Jamese Krüsse navíc spojuje fakt, že od poloviny padesátých let dvacátého století představovali spolu s Otfriedem Preußlerem hlavní zástupce západoněmecké literatury pro děti a mládež.¹

Dalším dílčím předmětem předkládané práce je stručné porovnání filmových/seriálových zpracování s jejich literárními předlohami. Již při pohledu na data vzniku můžeme očekávat odlišná pojetí jednotlivých příběhů. Film *Momo* byl natočen roku 1986, televizní seriál *Timm Thaler*² je z roku 1979³ a poslední z těchto knih se dočkala filmového ztvárnění roku 2006.

Cílem předkládané práce na poli literární vědy je shrnutí teoretického rozboru děl z pohledu kouzelných motivů provedeného na základě výše přiblíženého postupu. Cílem v oblasti didaktiky literatury je adaptovat dílo *Děvčátko Momo a ukradený čas* do výuky německého jazyka a připravit učební materiály, vycházející z této knihy, určené pro žáky druhého stupně základních škol, nižšího stupně gymnázií a žáky vyššího stupně gymnázií s ohledem na rozdílnou úroveň škol. Dále se zaměřím na tvorbu materiálů pro žáky prvního stupně základních škol s rozšířenou výukou německého jazyka, které lze využít také do mimoškolních kroužků německého jazyka. Tento titul jsem si z daných třech vybrala mimo jiné kvůli jeho dostupnosti v originálu i českém překladu.

Jde tedy o to, jak zpřístupnit literaturu pro starší dětské čtenáře žákům v hodinách německého jazyka. Dílo *Děvčátko Momo* je vhodné pro rozvinutí čtenářské kompetence a kompetence porozumění textu. Také se zde můžeme zaměřit na interkulturní kompetenci a hledání vztahů a souvislostí mezi českou kulturou a kulturou německy mluvících zemí. Je zde také prostor k vytvoření gramatických cvičení, která mohou mít i tematickou návaznost na daný text. Touto cestou lze žákům zprostředkovat informace, které pro ně budou přínosné i zajímavé zároveň. Nejedná se však jen o téma samotné, ale i o odbornou přípravu pedagoga a atraktivitu provedení.

---

¹ STEINLEIN, R. Neubeginn, Restauration, autoritäre Wende. In: *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. 2008. S. 316.

² V originálu *Timm Thaler*.

³ Dne 2. 2. 2017 se v Německu konala premiéra nové ho zpracování díla s názvem *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen*, v Čechách zatím nebyl film uveden.

<http://www.csfd.cz/film/484504-timm-thaler-oder-das-verkaufte-lachen/prehled/>, vloženo 5. 2. 2017.

Z vlastní zkušenosti vím, že literatura je v hodinách cizích jazyků opomíjena a veškeré reálie jsou zastoupené pouze v podobě stručných informací o daných státech, městech a známých osobnostech. Doufám, že by tato práce mohla přispět ke změně tohoto trendu a ke zpřístupnění literatury v hodinách německého jazyka. Trendem dnešní doby není jen ustavičný drill, jedno gramatické cvičení za druhým, ale klade se důraz na praktické znalosti, které úzce souvisí s reáliemi. Mezi reálie německy mluvících zemí patří i kultura ve smyslu lidské tvorby. Jedná se tedy o umění, architekturu a literární díla, která bychom měli žákům zprostředkovat.

Tato práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. Teoretická část obsahuje medailonky autorů analyzovaných titulů a následovně analýzy samotné. Tyto se zaměřují na strukturu jednotlivých literárních žánrů, případně subžánrů zde zastoupených a také na charakteristiku hlavních postav všech tří děl. Motivem, který propojuje všechna díla, je čas, jak už jsem uvedla výše. Dále je zde obsažen rozbor filmových a seriálových zpracování všech tří románů. Pořadí práce s romány jsem zvolila tak, aby v popředí práce byl román *Děvčátko Momo a ukradený čas*, který bude následovně didakticky adaptován v praktické části diplomové práce. Následující dva romány jsou již seřazeny podle data vydání. V praktické části práce adaptuji téma *Děvčátko Momo a ukradený čas* do výuky na druhém stupni základní školy, na střední škole a také v zájmovém kroužku pro děti z bilingvních rodin.

Práce je napsána v českém jazyce, tituly románů jsou tedy uváděny v českém znění. Použité ukázky z románů jsou doplněné citacemi z vydání v německém jazyce.

1 Teoretická část diplomové práce

1.1 Literatura pro děti a mládež

V případě termínu literatura pro děti a mládež se jedná o symbolický systém literárních děl, která tvoří relativně autonomní oblast v rámci zkoumání literatury jako takové. Literatura pro děti a mládež⁴ má vlastní žánrové priority, specifickou funkčnost a do značné míry je nezávislá na proměnách literárních norem.⁵ Úzce souvisí s adresátem a sociální realitou. Podle nových výzkumů se týká čtenářů od tří až do dvaceti šesti let.

Na základě druhu a adresáta lze rozlišit určité textové subkorpusy, jejichž rozdělení z pohledu literární vědy německy mluvících zemí není zcela totožné s rozdělením z pohledu české literární vědy. Z pohledu literární vědy německy mluvících zemí je možné pracovat s klasifikací podle Hanse-Heino Ewerse⁶. Ten rozděluje LPDM na texty původní⁷, které jsou psány přímo pro děti a mládež, texty intencionální⁸, které jsou dospělými vybrány jako vhodná četba pro děti a mládež a dále na samotnou četbu pro děti a mládež⁹. Toto rozčlenění lze dále rozdělit podle kritérií tvorby knih, jejich zprostředkování a skutečné četby (akceptované texty, schválené texty, neschválené texty...).¹⁰ Mnou vybraná díla lze podle tohoto rozdělení zařadit mezi texty původní. Všechny tři jsou primárně určeny mládeži.

Rozdělení, které je uplatňováno v České republice, se s Ewersovou terminologií shoduje ve dvou bodech, kterými jsou, viděno z perspektivy české literární vědy, intencionální texty a četba pro děti a mládež. V posledním bodě se z pohledu českého prostředí hovoří o textech neintencionálních¹¹, které byly původně určeny dospělým čtenářům, ale postupem času vytvořily samostatný korpus LPDM či se staly součástí četby pro děti a mládež, kdy se může jednat o jev buď spontánní, nebo také o vliv školní docházky (výběr textů ve školních čítankách,...) a důsledek zájmů daných dětí (zprostředkované informace formou časopisů

---

⁴ Dále jen LPDM

⁵ ČENKOVÁ, J. PETERKA, J. Literatura pro děti a mládež. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004. S. 360.

⁶ Následuje překlad autorky práce dané klasifikace.

⁷ Originäre Texte.

⁸ Intendierte Texte.

⁹ Jugendlektüre.

¹⁰ EWERS, H.-H. *Literatur für Kinder und Jugendliche: Eine Einführung in Grundbegriffe der Kinder- und Jugendliteratur*. 2012. S. 13 – 25.

¹¹ Nicht intentionale Texte

a médií).¹² V dnešní době je mimo jiné stále častější, že zásadní literární díla se přepracovávají do jednodušších verzí určených dětem, nebo se z nich stávají díla komiksová, která jsou také primárně určena dětem školního věku a mládeži. Příkladem takového díla je *Babička* od Boženy Němcové, která byla převyprávěna pro děti autorem Petrem Prouzou,¹³ nebo fantasy román *Hobit* od J. R. R. Tolkiena, který vyšel i jako komiksová adaptace na základě scénáře autorů Charlese Dixona a Seana Deminga a kreseb Davida Wenzela.¹⁴ Podle tohoto rozdělení můžeme tedy mnou vybraná díla označit za texty intencionální. Dle mého názoru je německá terminologie výstižnější.

LPDM má velké množství funkcí, pozornost budu věnovat především funkci estetické, didaktické a poznávací, které považuji za nejdůležitější. Všechny se vztahují k literatuře jako takové, což znamená, že jsou vymezeny nezávisle na jazyce, kterým jsou jednotlivá díla určená dětem nebo mládeži napsaná. Estetická funkce souvisí mimo jiné s vývojem dětské psychiky, což se vztahuje také ke grafickému zpracování textu a jeho mediální podobě ve formě knihy, a to především k ilustracím, které napomáhají rozvoji dětské fantazie a kterým bude věnována větší pozornost v podkapitole 1.1. Didaktická funkce souvisí s rozvojem hodnot ze strany čtenáře, na jedné straně cílí na emoční stránku, na druhé na sociální dovednosti. Děje se tak se zvláštním zřetelem na obsahovou stránku díla.¹⁵

Z pohledu sepetí pedagogiky, vývojové psychologie a literární vědy bývá často uváděno rozdělení LPDM v souvislosti se studii Charlotty Bühlerové¹⁶, které obsahují termíny související s věkem dětských čtenářů od dvou do jedenácti let. Susanne Engelmannová tuto terminologii rozšířila až na čtenáře do dvaceti let.¹⁷ Podle dané terminologie se mnou

---

¹² ČEŇKOVÁ, J. PETERKA, J. Literatura pro děti a mládež. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004. S. 361.

¹³ PROUZA, Petr. *Babička*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2011. 45 s. První čtení s poučením. ISBN 978-80-253-1097-7.

¹⁴ TOLKIEN, J. R. R., DIXON, Charles a DEMING, Sean. *Hobit, aneb, Cesta tam a zase zpátky: [komiks]*. Překlad Stanislava Pošustová-Menšíková a František Vrba. Vyd. 2., V Argu 1., rev. Praha: Argo, 2007. 133 s. ISBN 978-80-7203-934-0.

¹⁵ ČEŇKOVÁ, J. PETERKA, J. Literatura pro děti a mládež. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004. S. 361.

¹⁶ „Věk obrazových knih (2–4 roky) – leporela, říkadla

Věk pohádek (4–8 let) – autorské pohádky, komiky

Věk dobrodružných příběhů (9–11 let) – dobrodružný román, dívčí román“

SEIBERT, E. *Themen, Stoffe und Motive in der Literatur für Kinder und Jugendliche*, 2008. S. 34.

¹⁷ Věk hrdinů (12–14 let) – mýty, legendy, hrdinské eposy

Období změny (u dívek ve 14 letech, u chlapců v 15 letech – 20 let obou pohlaví) – různé žánry a témata, nelze definovat jedním pojmem

vybraná díla dají zařadit do dvou kategorií, kterými jsou věk dobrodružných příběhů¹⁸ týkající se čtenářů od devíti do jedenácti let a následovně věk hrdinů, kterým je označen věk od dvanácti do čtrnácti let. Pokud bychom pracovali s novějším rozdělením podle Ernsta Seiberta¹⁹, které se také váže k věku čtenáře, mohli bychom mluvit o třech pojmech z této klasifikace, a sice o období, kdy je člověk ovlivňován společností, věku dobrodružného realismu a také období dospívání. První z těchto období se podle Seiberta týká čtenářů od devíti do jedenácti až dvanácti let, druhé čtenářů od dvanácti do patnácti let a poslední mládeže ve věku čtrnácti až sedmnácti let. Domnívám se, že rozmezí od devíti do sedmnácti let pokrývá věk čtenářů, jimž jsou díla *Děvčátko Momo*, *Tim Tolar* a *Pán zlodějů* určeny. Všechny tři příběhy obsahují prvky napětí, dobrodružství, fantazijních motivů a také odkazů na problémy ve společnosti dané doby, a právě proto se domnívám, že zaujmou děti i mládež.

1.1.1 Kniha jako médium LPDM

Kniha jako médium není pouhým nositelem textu, ale může se sama o sobě stát i natolik zdařilým více než jen řemeslným produktem, který svým provedením podtrhuje a uceluje umělecký charakter díla. Proto je nutné zmínit zde i ilustrace, které do knih určeným dětem a mládeži jednoznačně patří. Mají zde velký význam, jelikož napomáhají dětské představivosti. Ilustrace mohou být dílem autora knihy, který chce jejich pomocí vyjádřit své pocity týkající se díla. I Michael Ende je autorem ilustrací knihy *Momo*. Původně chtěl, aby toto dílo ilustroval americký ilustrátor a spisovatel Maurice Sendak, to ovšem nebylo odsouhlaseno vydavatelstvím, rozhodl se tedy ilustrovat své dílo sám. Autorovým otcem byl surrealistický malíř Edgar Ende, je tedy pravděpodobné, že měl Michael Ende dědičné vlohy a cit pro výtvarné zpracování svých děl. Ačkoliv nepovažoval své nadání za tak velké, aby se mohl stát profesionálním malířem, rád se věnoval kreslení, a proto se zřejmě rozhodl, že bude knihu ilustrovat sám. Původní návrh, že kniha bude ilustrovaná tuší, byl

---

¹⁸ Robinsonalter.

¹⁹ „Věk obrázkových knih (2 – 5/6 let)

Období pohádkových knih¹⁹ (5 – 8/9 let)

Věk ovlivněný společenským prostředím (9 – 11/12 let)

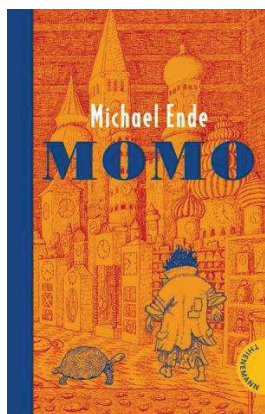
Věk dobrodružného realismu (12 – 14/15)

Věk dospívání neboli literárně estetická část rozvoje čtenářství (14 – 17)“

SEIBERT, E. *Themen, Stoffe und Motive in der Literatur für Kinder und Jugendliche*, 2008. S. 34.

nakladatelstvím zamítnut. Když však autor přišel s nápadem tónování všech ilustrací do sépiové barvy, nakladatelství konečně souhlasilo. Stalo se tedy, že všechny kresby v knize i na obálce jsou dílem Michaela Endeho.²⁰

Zaměřím-li se na dvě vydání *Momo* s českými ilustracemi, zjistím, že svou pozornost automaticky věnuji tomu, které je mi bližší stylem ilustrací. Viz níže, ilustrace ze dvou vydání *Děvčátko Momo a ukradený čas* v českém překladu.

Ilustrace od Michaela Endeho, 1973²¹

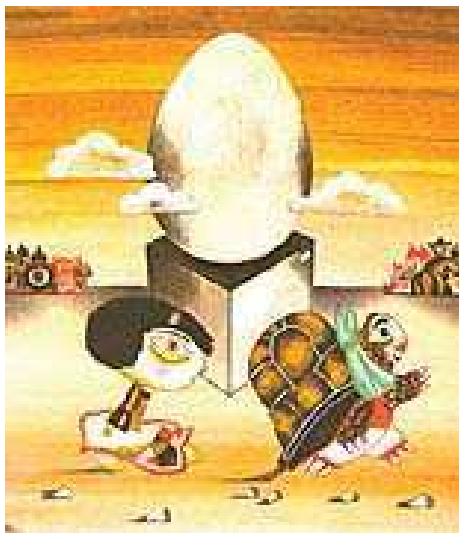
Dle mého názoru působí první ilustrace emotivněji než druhá. Důvodem mohou být jasné barvy, které Květa Pacovská použila u některých obrázků, černobílé kresby však v tomto případě také působí vesele. Domnívám se, že záměrem malířky bylo zaujmout a pobavit čtenáře, a to jak dětské, tak dospělé. Ve vydání z roku 1979, které tato malířka ilustrovala, se nachází 43 černobílých ilustrací a 10 barevných, dvě z nich jsou vyjmuty z příběhu a umístěny na vnitřních stranách desek knihy.

Ilustrace od Františka Skály působí méně pohádkovým dojmem a postavy jsou ztvárněny realističtěji. Podobají se původním ilustracím německého originálu, což mohl být záměr autora ilustrací, Františka Skály. I obálka vydání z roku 2013 má sépiový nádech a zachycuje postavu Momo, veškeré ilustrace jsou však černobílé.

²⁰ <http://www.michaelende.de/autor/biographie/momo-rom-und-das-neue-zeitgefuehl>, vloženo 8. 3. 2017.

²¹ <http://www.michaelende.de/buch/momo>, vloženo 24.1. 20016.

Ilustrace od Květy Pacovské, 1979 ²²

Ilustrace od Františka Skály, 2005 ²³

Kniha *Tim Tolar* neobsahuje mnoho ilustrací, ale velké rozdíly spatřuji v přebalech různých vydání. Obálka českého vydání z roku 1971 působí hodně dětsky a zaujme tedy hlavně mladší čtenáře. Znárodnuje barona, který vytahuje Timovi smích z úst. Smích je zde zobrazen v podobě zvonků. V českém překladu vyšla kniha podruhé až 15. května 2017. Obálka tohoto vydání se od vydání z roku 1971 liší, protože zachycuje Tima a barona v momentě, kdy zřejmě uzavírají smlouvu o prodání Timova smíchu.

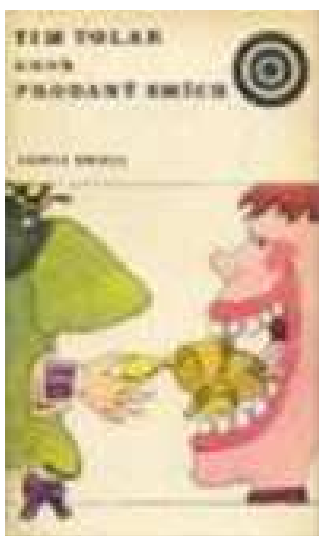
V Německu již tento román vyšel mnohokrát²⁴ a obálka každého knižního vydání je jiná. Starší obálky zobrazují Tima i barona, podobně jako česká obálka od Stanislava Dudy, novější německá vydání zobrazují Tima s letadlem v pozadí nebo v exotickém prostředí, což je patrné z následujících příkladů.

²² http://img.radio.cz/pictures/umeni/pacovska_kveta/devcatko_momo_a_ukradeny_cas1x.jpg, vloženo 10. 7. 2016.

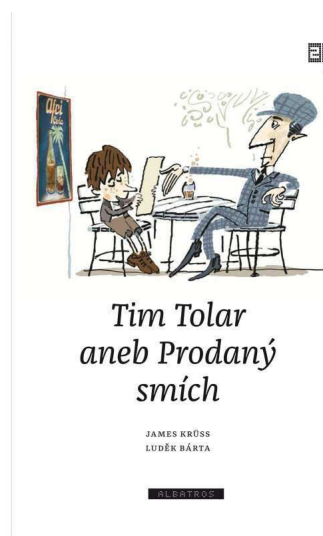
²³ http://www.vasedeti.cz/wp-content/uploads/2013/12/devcatko_momo_ukazka1.png, vloženo 10. 7. 2016.

²⁴ První vydání je z roku 1962 a poslední z roku 2013.

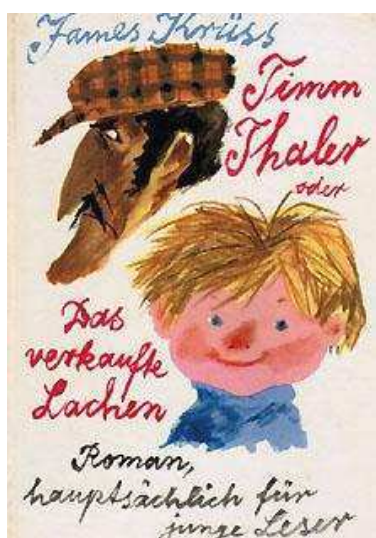

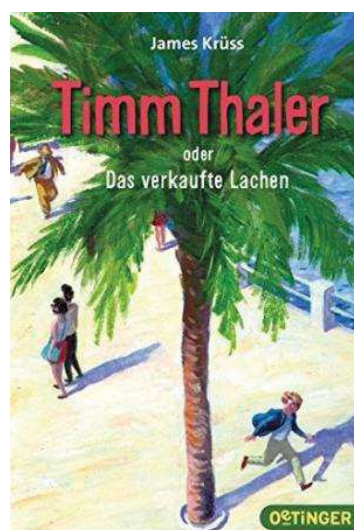
Obálka českého vydání z roku 1971,²⁵
ilustrace od Stanislava Dudy

Obálka českého vydání z roku 2017,²⁶
ilustrace od Lud'ka Bárty

Obálka německého vydání z roku 1968,²⁷
ilustrace od Wernera Klemkeho

Obálka německého vydání z roku 2013,²⁸
ilustrace od Jense Rasmuse

²⁵ <http://www.databazeknih.cz/knihy/tim-tolar-aneb-prodany-smich-68174>, vloženo 20. 11. 2016.

²⁶ <http://storage.albatrosmedia.cz/albatrosmedia/images/large/4d2528cd47d7989988ea3c2b48c5b7f1.jpg>, vloženo 17. 6. 2017.

²⁷ <https://www.zvab.com/buch-suchen/titel/timm-thaler/autor/kruess-james/>, vloženo 20. 11. 2016.

²⁸ <https://www.zvab.com/buch-suchen/titel/timm-thaler/autor/kruess-james/>, vloženo 20. 11. 2016.

U knihy *Pán zlodějů* se odlišnosti v ilustracích nenachází. V jediném českém vydání z roku 2003 byla použita obálka i ilustrace z německého originálu.²⁹ V originále roku 2005 vyšla kniha ještě ve vydání, které obsahuje ilustrace i fotografie z filmu. Obálka knihy je barevná, ilustrace v knize jsou černobílé a jsou součástí nadpisu každé kapitoly, někdy jsou také zařazeny na konci kapitoly. Jsou dílem autorky románu Cornelia Funkeové, která se věnovala studiu ilustrátorství.

Obálka českého vydání z roku 2003.³⁰

Ilustrace u názvu kapitoly z českého vydání.³¹

²⁹ První vydání románu *Pán zlodějů* v německém jazyce je z roku 2000. Román již v originále vyšel několikrát, ale vzhled obálky i ilustrace zůstaly stejné.

³⁰ <http://labaj023mispuleee.blog.cz/1504/pan-zlodeju>, vloženo 20. 11. 2016.

³¹ FUNKE, C. *Pán zlodějů*. 2014. S. 44.

1.2 Michael Ende: *Děvčátko Momo a ukradený čas (pohádkový román)*

1.2.1 Základní informace o životě a díle Michaela Endeho

Celým jménem Michael Andreas Helmuth Ende se narodil 12. listopadu 1929 v bavorském městě Garmisch-Partenkirche v rodině surrealistického malíře Edgara Ende a jeho manželky Luise Bartholomä Ende. Původně vystudoval herectví a nedlouhou dobu hrál v divadlech na severu Německa. Působil také jako filmový kritik bavorského rozhlasu a psal šansony pro politický kabaret, velice se zajímal o postavu spisovatele Bertolda Brechta.³²

Jako spisovatel se proslavil především díky úspěchu knih určených pro děti a mládež a stal se jedním z nejpopulárnějších německy píšících autorů 20. století.³³ Svou první knihu *Jim Knoflík, Lukáš a lokomotiva Ema*³⁴ začal psát, aby se dostal z umělecké krize, ve které se roku 1956 ocitl. Zpočátku se nesetkal s nadšením nakladatelů, kteří knihu odmítali, nakonec vyšla roku 1960 v nakladatelství Thienemann Verlag ve Stuttgartu.³⁵ Roku 1961 za ni obdržel státní cenu SRN za literaturu pro děti a mládež.³⁶

Michael Ende se roku 1964 oženil s herečkou Ingeborg Hofmannovou. Sňatek uzavřeli v Římě, do jehož blízkosti se z Německa odstěhovali. Díky úspěšnosti knihy *Jim Knoflík, Lukáš a lokomotiva Ema* získal Ende peníze k realizaci svého dávného snu žít v Itálii a také pro jeho manželku, která trpěla onemocněním plic, bylo italské podnebí příznivější. V Genzanu vznikl také román *Děvčátko Momo a ukradený čas*³⁷, na kterém pracoval šest let³⁸ a za něj mimo jiné roku 1974 obdržel státní cenu SRN za literaturu pro mládež.³⁹ Již podruhé tedy dostal cenu za dílo z okruhu dětské literatury. Poprvé za osmnáct let, kdy byla tato cena udílena, se stalo, aby jeden autor získal dvě ocenění ve stejné kategorii.

---

³² BESEDOVÁ, P. MARYŠKOVÁ, L. *Lexikon německy píšících autorů literatury pro děti a mládež*. 2010. S. 55.

³³ „Jeho dílo bylo přeloženo do 40 jazyků a dosáhlo nákladu přes 20 milionů výtisků.“

BESEDOVÁ, P. MARYŠKOVÁ, L. *Lexikon německy píšících autorů literatury pro děti a mládež*. 2005. S. 55.

³⁴ Originál *Jim Knopf und Lukas der Lokomotivführer*, 1960. Do českého jazyka přeložila Naděžda Slabihoudová.

³⁵ BESEDOVÁ, P. MARYŠKOVÁ, L. *Lexikon německy píšících autorů literatury pro děti a mládež*. 2005. S. 56.

³⁶ <http://www.thienemann-esslinger.de/thienemann/autoren-illustratoren/michael-ende/auszeichnungen-preise/>, vloženo 5. 2. 2017.

³⁷ Originál *Die seltsame Geschichte von den Zeit-Dieben und von dem Kind, das den Menschen die gestohlene Zeit zurückbrachte*, 1973. Do českého jazyka přeložila Milada Misárková.

³⁸ DANKERT, B. *Michael Ende*. 2016. S. 142.

³⁹ Deutscher Jugendliteraturpreis.

Od roku 1996 získávají všichni autoři ocenění německou cenou za literaturu pro mládež ve všech kategoriích kromě finanční odměny také bronzovou sošku Momo zhotovenou sochařem Detlefem Kraftem. Bohužel se tato soška netěší všeobecné oblibě.⁴⁰ Dílo se stalo předlohou pro operu (1978), pro kterou Ende roku 1975 napsal libreto a spřátelil se s hudebním komponistou Markem Lotharem. Text dále posloužil jako předloha pro film režiséra Johannese Schaafa (1986).

Po smrti manželky roku 1985, která autora velice zasáhla, se odstěhoval do Mnichova. Tam se seznámil se svou druhou ženou Marikou Sato. Ta se podílela na překladu Endeho děl do japonštiny.⁴¹

Knihy Michaela Endeho jsou oblíbené nejen u dětí, ale těší se velké oblíbenosti i u dospělých čtenářů. Nejznámější knihou z pera tohoto spisovatele je *Nekonečný příběh*⁴², který se dočkal i mnohých filmových zpracování. Tohle dílo je příkladem propojení prvků reality s čistě fantazijními prvky, které společně tvoří fascinující příběh. Tato charakteristika je platná i pro knihu *Děvčátko Momo a ukradený čas*.

Dalšími známými díly tohoto spisovatele jsou např. *Dlouhá pouť do Santa Cruz*⁴³ nebo *Punc přání*⁴⁴. Za mnohé ze svých děl dostal velké množství různých ocenění. Například roku 1960 obdržel literární cenu města Berlín pro „mladou generaci“ za knihu *Jim Knoflík, Lukáš a lokomotiva Ema*, za stejnou knihu obdržel i cenu Hanse Christiana Andersena⁴⁵ roku 1962.

V díle *Děvčátko Momo a ukradený čas*⁴⁶ je patrný záměr ukázat uspěchanost sedmdesátých let v Německu, konkrétně se jedná o ekonomický tlak, práci, která odcizuje lidi, a o odlidštěnou vládu.⁴⁷ Od sedmdesátých let 20. století se ale mnoho nezměnilo, doba je stále uspěchaná a velké množství lidí přikládá větší důležitost pracovním úspěchům než zakládání rodiny a následnému trávení času v rodinném kruhu. Tento trend

---

⁴⁰ DANKERT, B. *Michael Ende*. 2016. S. 163.

⁴¹ <http://www.michaelende.de/autor/leben-und-werk>, vloženo 8. 2. 2017.

⁴² Originál *Die Unendliche Geschichte*, 1979. V českém jazyce vyšla kniha poprvé roku 1978 v nakladatelství Albatros pod názvem *Příběh, který nikdy neskončí*. Do českého jazyka přeložila Eva Pátková.

⁴³ Originál *Der lange Weg nach Santa Cruz*, 1972. Do českého jazyka přeložil Jiří Stach.

⁴⁴ Originál *Der satanarchäolügenialhöllische Wunschkunsch*, 1989. Do českého jazyka přeložili Radovan Charvát a Jan Krůta.

⁴⁵ Nejprestižnější cena pro autory literatury určené pro děti a mládež.

⁴⁶ Dále jen *Momo*.

⁴⁷ RANK, B. Phantastische Kinder- und Jugendliteratur. In: *Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart: ein Handbuch*. 2011. S. 182.

„workoholismu“ vede ke zhoršení mezilidských vztahů všeobecně. Souvisí to i se vzestupem techniky, kterou mnozí lidé využívají ke komunikaci s ostatními, nebo tuto variantu dokonce upřednostňují před komunikací přímou.⁴⁸

Michael Ende se stal díky svým knihám takřka nesmrtelným, a i proto bývá často citován. Citáty z knih Michaela Endeho nám dávají prostor k zamyšlení, příkladem je i ten následující: „*Vždyť čas je Život. A Život přebývá v srdci.*“⁴⁹

Zemřel 28. srpna roku 1995 v německém Filderstadtu nedaleko Stuttgartu v nedožitých šedesáti letech.

1.2.2 Analýza románu *Děvčátko Momo a ukradený čas*

V této části se budu blíže zabývat tématy a motivy, které jsou v díle obsaženy, kompozicí díla a také použitým jazykem. Dále se zaměřím na rozbor charakteristiky jednotlivých postav. Analýzu literárního textu uzavřu zamyšlením nad prvky subžánrů, které se v díle, jež sám autor v podtitulu označil jako pohádkový román, objevují, a nakonec připojím srovnání stejnojmenného filmu s původní literární předlohou.

Základní údaje o románu a dějová linie příběhu

Dílo *Děvčátko Momo a ukradený čas*⁵⁰ vyšlo poprvé roku 1973 ve Stuttgartu. Michael Ende na něm pracoval šest let, během kterých žil v blízkosti Říma, což se v daném textu odráží. V českém překladu Milady Misárkové vyšla kniha poprvé roku 1979 s ilustracemi Květy Pacovské. Od té doby vyšlo toto dílo ještě dvakrát ve stejném překladu, a to v letech 2005 a 2013, v obou případech s ilustracemi Františka Skály.

Jedná se o příběh odehrávající se v jednom italském městě, autor jméno města neuvádí, v sedmdesátých letech dvacátého století. Hlavní hrdinka Momo, se kterou se čtenář seznámí

---

⁴⁸ Na tyto skutečnosti neupozorňuje ve svých dílech pouze Michael Ende. Prvky kritiky společnosti jsou obsaženy také v dílech Jamese Krüsse a Corneliie Funkeové, kterým se tato práce také věnuje.

⁴⁹ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 51.

„*Denn Zeit ist Leben. Und das Leben wohnt im Herzen.*“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 57.

⁵⁰ Dále jen *Momo*

již na začátku dějové linie, žije v amfiteátru⁵¹ a nikdo neví, odkud se tam vzala, kde má rodiče a kolik je jí let. Je to nevšední dívka, která pomáhá překonat lidem ve svém okolí těžkosti, které přináší život, a učí je, jak si více všimnout svých blízkých.

Po nějaké době se na scéně objevují šedí muži z Ústavu pro úsporu času, kteří potřebují lidský čas ke své existenci. Vysvětlují lidem, že plýtvají časem na zbytečnosti, jako je zábava, přátelé a rodina, nebo dokonce myšlení. Snaží se s lidmi uzavírat smlouvy, které jim zajistí úspěšnou budoucnost. Problém tkví ve skutečnosti, že tito lidé sice následovně dosahují profesních úspěchů, ale nezbyvá jim čas na nic jiného, ani na rodinu a přátele. Člověk, který uzavře smlouvu s šedými muži, je tedy sám v uspěchaném světě a nezná nic jiného než práci. Čas, který by býval mohl být volným časem těchto lidí, uchovává banka v podobě doutníků, ze kterých časoví agenti přežívají. Kouř z těchto doutníků navíc otravuje ovzduší, protože z kouře se tvoří smog.

Na šedé muže si však nikdo nepamatuje. Lidé, kteří uzavřou smlouvu s šedými muži, na tuto událost záhy zapomenou, ale jednají tak, jak bylo ujednáno ve smlouvě. V tuto chvíli jim může pomoci pouze rozhovor s Momo. Poté, co je Momo vyslechne, si lidé opět uvědomují důležitost svých blízkých a rodiny. Trávení času s těmito lidmi neznamena přece, že by tímto časem mrhali. Šedí muži se tedy snaží Momo zaměstnat „dokonalými panenkami“, ale nejsou úspěšní. Dokonce se stane něco neočekávaného, agent BLW/553/c prozradí Momo všechny záměry časové banky, hlavním z nich je vymýtit přátelství a ukrást tak lidem všechnen volný čas.

„A proto,“ pokračoval šedý muž bez oddechu, jsme odhodláni chránit před tebou tvé přátele. Miluješ-li je opravdu, pak nám při tom pomůžeš. Naším přáním je, aby to někde přivedli. My jsme, Momo, jejich praví přátelé. Nemůžeme mlčky přihlížet k tomu, že je zdržuješ od všeho, co je pro ně důležité. My budeme bdít, abys je nechala na pokoji.“⁵²

Momo se o tyto informace podělí se svými přáteli Gigim a Beppem. S jejich pomocí uspořádá průvod dětí s transparenty upozorňujícími na šedé muže. Pomocí nápisů je všechny zvou na setkání do amfiteátru, aby jim mohli vše vyložit, ale nikdo z dospělých nepřijde. Akce proti šedým mužům tedy není úspěšná, ale záhy se u Momo objeví želva Kasiopeja, která ji odvede do domu Nikdenení k Mistru Hórovi.

---

⁵¹ Jedná se o odkaz k antice.

⁵² ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 80.

Mistr Hóra prozradí děvčátku Momo, jak a kde vzniká čas a že šedí muži jej kradou a balí do doutníků. V domě Nikdenení však neplyne čas běžným způsobem a za pouhou chvíli, co je Momo v tomto domě, uběhne rok a den. Během této doby uzavrou Gigi a Beppo smlouvu s šedými muži. Gigi chce být slavný a Beppo se bojí o Momo. Ta se tedy vrátí, aby je zachránila. Nakonec se však musí spolu s Kasiopeou vrátit pro radu k Mistru Hórovi. Ten jí prozradí, že nikdy nespí, protože kdyby usnul, znamenalo by to zánik času a zastavení celého světa. Přesto se uvolí usnout na jednu hodinu, během které musí Momo zničit zásobu časových doutníků šedých mužů a stihnout Mistra probudit. To se jí nakonec podaří a všichni lidé se vracejí ke svému původnímu způsobu života.

Tematická komponenta a z ní vyplývající poselství díla

Hlavním tématem této knihy je příběh děvčátka Momo, které žije v ruinách amfiteátru na okraji jednoho italského města. Hlavním motivem, který provází její příběh, je v tomto případě čas, zejména nakládání s volným časem i s časem obecně. Na první pohled to však není zcela zřejmé, jelikož tento námět je částečně skrytý. Děvčátko Momo musí přelstít zloděje času, aby pomohla svým přátelům žít plnohodnotný život. Jaký by mělo smysl žít život, ve kterém nemáme žádné přátele a nestýkáme se s rodinou? Dle mého názoru žádný. Dalším motivem, který je zakomponován do příběhu, je tedy hodnota přátelství a mezilidských vztahů.

Čas je přece něco zdánlivě obyčejného, něco, co všichni máme. Někteří ho mají k dispozici méně než druzí, ale to nikdo nezjistí dřív, než přijde ten úplně poslední moment. Otázkou ovšem je, jestli lidé nakládají se svým časem dobře. Toto dílo směřuje právě k této otázce a poukazuje na zanedbávání mezilidských vztahů. Každý člověk má právo na svobodné zacházení se svým časem, což se odvíjí již od výběru povolání, zájmových aktivit a také od času, který lidé tráví se svými blízkými. Lidé by si měli dobře stanovit priority a zvážit, jestli například netráví příliš času v práci, na úkor své rodiny.

V příběhu o Momo je čas ztvárněn velice neobyčejně. Jsou tu květy času, které lidé nosí ve svých srdcích. Tyto květy se snaží získat šedí muži, kteří je balí do doutníků a kouřením těchto doutníků se drží při životě. Doutníky symbolizují mrtvý, promrhaný čas a kouř z doutníků zamořuje okolí a tráví lidi. Tyto květy symbolizují život jako takový. Rozvinutí

květu představuje zrození a uvaďnutí symbolizuje úmrtí. I podle lexikonu symbolů představují květiny mladý život.⁵³

V případě nejvyšší nouze existuje místo, kde se čas dá zastavit, jedná se o dům Nikdenení v uličce Nikdynebyla, kolem něhož čas plyne zvláštním způsobem. Jedná se o jakousi hranici mezi reálným světem a světem Mistra Hóry, jehož celé jméno je Secundus Minutius Hóra. Toto jméno samo o sobě symbolizuje čas.⁵⁴ Zde je zřejmé, že se jedná o dvoudimenzionální román, jelikož v domě Nikdenení plyne čas jinak než v běžném světě.

Za další symbol pro ztvárnění času lze považovat želvu Kasiopeju, která má schopnost předvídat budoucnost. Podle lexikonu symbolů symbolizuje vnitřní sílu a ochranu před útoky zvenčí, což dle mého názoru také souvisí se symbolizací času v tomto díle. Mezi řádky se zde ukrývá kritika uspěchanosti doby a želva by mohla symbolizovat schopnost zastavit se. Dále fakt, že do domu Nikdenení se nelze dostat, pokud člověk spěchá, symbolizuje, že by se lidé neměli do ničeho pouštět ukvapeně a bez rozmyslu.

Autor použil za účelem ztvárnění času nebo jeho přiblížení i sémantické básnické figury, jako jsou metafory viz „*Vždyť čas je život*.“⁵⁵, personifikace jako „*Život přebývá v srdci*.“⁵⁶ nebo oxymóron „*POMALEJI JE RYCHLEJI*.“,⁵⁷ kterými dává času nový významový rozměr.

Kompozice

Dílo je rozděleno na tři díly, z nichž se každý dělí na jiný počet kapitol. První díl je rozdělen na pět kapitol, seznamujeme se zde s Momo a lidmi z jejího okolí, jako jsou metař Beppo, průvodce Girolamo zvaný Gigi nebo hostinský Nino. Také se zde seznamujeme s neobyčejnými vlastnostmi děvčátka Momo. V druhém díle, který je rozdělen na sedm kapitol, se blíže seznamujeme s šedými muži a jejich časovou bankou. V díle třetím, který

---

⁵³ BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. 2008. S. 178.

⁵⁴ Odvozeno z latiny Secundum = sekunda, Minutium = minuta, Hora = hodina nebo čas.

⁵⁵ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 51.

„*Denn Zeit ist Leben*.“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 57.

⁵⁶ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 51.

„*Und das Leben wohnt im Herzen*.“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 57.

⁵⁷ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 192.

„*JE LANGSAMER, DESTO SCHNELLER*“ ENDE“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 223.

obsahuje kapitol devět, se Momo snaží vrátit lidem jejich čas. Na konci je ještě krátký doslov.

Kompozice příběhu je chronologická, děj tedy postupuje vpřed a nevrací se do minulosti. Je ucelený a je možné jej dělit na úvodní představení prostředí a postav, zápletku, rozuzlení a závěr.

Každý ze tří dílů knihy obsahuje určitý bod vývoje děje. Jedná se o dílo vyprávěné vševědoucím vypravěčem, který informuje čtenáře o nadcházejících událostech, ale sám v knize nevystupuje. Splývá tedy s postavou autora. V určité fázi děje prozrazuje jen ty informace, které považuje za nutné. Všechny ostatní informace se čtenář dozvídá prostřednictvím dialogů hlavních i vedlejších postav. Vypravěč promlouvá ke čtenáři v erformě a v minulém čase. Jednotlivé postavy promlouvají ve formě přímé řeči, která je vyznačena uvozovkami. Pásmo vypravěče se tedy střídá s pásmem postav.

V prvním díle, který nese název *Momo a její přátelé*⁵⁸, jde o Momo samotnou, o to, kde žije, jaké má vlastnosti a také o její přátele. V momentě, kdy už čtenář zná Momo a její přátele Beppa a Gigiho, objevují se na scéně šedí muži. V prvním úseku o nich není příliš mnoho informací, ale přesto už čtenář ví, že existují.

Druhý díl nese název *Šedí muži*;⁵⁹ je tedy zřejmé, že se zde čtenář dozví bližší informace o tom, kdo jsou a proč jsou pro příběh důležití. Čtenář je seznámen s jejich způsobem přežití, o jejich jednání a uzavírání smluv, které jsou výhodné pro ně samotné. Na konci tohoto dílu přichází želva Kasiopeja, aby odvedla Momo k Mistru Hórovi. Čtenář se tedy dozví, že je zde i nějaká vyšší moc, která by mohla v případě potřeby zasáhnout.

S tím, jak je možné zasáhnout a pomoci lidem okrádaným o čas, je čtenář obeznámen ve třetí části, který se jmenuje *Květy času*.⁶⁰ Příběh má šťastný konec. Výstavba díla má tektonický charakter, má tedy pevně danou stavbu a logické vztahy mezi motivy.⁶¹

---

⁵⁸ „Momo und ihre Freunde“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 7.

⁵⁹ „Die grauen Herren“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 55.

⁶⁰ „Die Stunden-Blumen“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 161.

⁶¹ <http://atterdag.webnode.cz/news/kompozice-literarniho-dila-k-rozboru-umeleckeho-textu-/>, vloženo 5. 2. 2017.

Jazyková komponenta

Román je napsán spisovným jazykem s občasným výskytem hovorových výrazů⁶². Často se v textu vyskytují metafory pracující s tématem času. Například výše uvedené jméno Secundus Minutius Hóra, které zpodobňuje vteřiny, minuty i hodiny. Dalším příkladem je metaforický výrok „*Vždyť čas je život. A život přebývá v srdci.*“⁶³ Upozorňující na to, jak důležité je používat srdce při nakládání s časem. Naopak výroky „*Kdo šetří čas, žije si lépe! Čas je hodnota – nepromarni ji! Čas jsou peníze – šetři jím!*“⁶⁴ poukazuje na uvážlivé zacházení s časem z hlediska hmotných zisků. Dále se v textu často objevuje aposiopese viz „*Snad jednu hodinu, ale...*“⁶⁵

Jména postav mají původ převážně v italštině, což souvisí s tím, že dílo vznikalo z větší části v Itálii. Do češtiny knihu přeložila Milada Misárková roku 1979.⁶⁶ Osobně se domnívám, že překlad je velice zdařilý až na malou výjimku, kterou představuje jméno želvy Kasiopeji. Není mi jasné, proč autorka nenechala původní variantu Kassiopeia.⁶⁷ V tomto případě není dle mého názoru vhodné převádět dané jméno do českého jazyka. Grafická podoba působí chybným dojmem.

Z hlediska grafického zpracování textu je nutné upozornit na časté heslovité výroky psané velkým písmem. Jsou zde zřejmě z důvodu přitáhnutí pozornosti čtenáře. Souvislý text je také proložen tabulkou s výčtem čísel týkajících se ušetřeného času, seznamem hesel, které děti psaly na své transparenty viz

Šetřit čas! Ale pro koho?
V neděly v šest
Přij v nedě do amfiteát⁶⁸

⁶² Např. „*Avšak vzato střízlivě,*“ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 56.

„*Aber nüchtern betrachtet*“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 63.

⁶³ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 51.

„*Denn Zeit ist Leben. Und das Leben wohnt im Herzen.*“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 57.

⁶⁴ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 60 - 62.

„*ZEIT-SPAREN GEHT ES IMMER BESSER!*

ODER: ZEIT-SPAREN GEHÖRT DIE ZUKUNFT!

ODER: MACH MEHR AUS DEINEM LEBEN – SPARE ZEIT!“

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 69.

⁶⁵ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 55.

„*Vielleicht eine Stunde, aber...*“ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 62.

⁶⁶ Kniha vyšla podruhé roku 2005, opět byl použit překlad Milady Misárkové.

⁶⁷ Jméno Kasiopeja pochází z antické mytologie. *Kassiopeia* je v řecké mytologii pyšná a chlubitvá královna, takže v případě jména této želvy se zřejmě nejedná o odkaz na antiku.

⁶⁸ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 89.

Je zde vidět snaha o autenticitu dětského vyjadřování, pro které jsou typické nespisovné a gramaticky nesprávné výrazy. Objevuje se zde také veršovaná hádanka, která je metaforickým vyjádřením budoucnosti.

Je dům a v domě žijí tři bratři,
rozličná tvářnost každému patří.
Avšak chtěj zachytit bratří rysy,
ve tváři jednoho všechny se smísí.

První není v domě tom, do domu se chystá,
druhý z domu odešel, zbývá mnoho místa.
Pánem domu třetí je, nejmenší z těch tří,
jenom proto, že tu je, jsou tu všichni tři.

První se mění v druhého z bratří,
třetího proto kdokoliv spatří.
Třetímu pohlédni do očí,
za něho druzí dva přiskočí.

Hádej, hádej, jestli tři není jenom jediný
nebo možná dva nebo žádný z rodiny.
Jestli jejich jména povíš,
hned se smysl všeho dovíš.

Tři bratři vládnou jedné říši
a touto říší sami jsou.
Co to je?⁶⁹

„ZEIT SPAHREN? ABER FÜR WEHN?

SINTAG UM SECHS

KOMM IN SONTAG IN AMPFITEATER“

ENDE, M. Momo. 1988. S. 106.

⁶⁹ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. 2005. S. 125-126.

„Drei Brüder wohnen in einem Haus,
die sehen wahrhaftig verschieden aus,
doch willst du sie unterscheiden,
gleichet jeder der anderen beiden.
Der erste ist nicht da, er kommt erst nach Haus.
Der zweite ist nicht da, er ging schon hinaus.
Nur der dritte ist da, der Kleinste der drei,
denn ohne ihn gäb's nicht die anderen zwei.
Und doch gibt's den dritten, um den es sich handelt,
nur weil sich der erst' in den zweiten verwandelt.
Denn willst du ihn anschauen, so siehst du nur wieder
inner einen der anderen Brüder!
Nun sage mir: Sind die drei vielleicht einer?
Oder sind es nur zwei? Oder es gar – keiner?
Und kannst du, mein Kind, ihre Namen mir nennen,
so wirst du drei mächtige Herrscher erkennen.
Sie regieren gemeinsam ein großes Reich –
und sind es auch selbst! Darin sind sie gleich.“

Charakteristika hlavních postav a jejich začlenění do jednotlivých časových rovin románu

Postavy tohoto díla lze rozdělit podle černobílých charakterů na dobré a zlé, kdy na jedné straně zástupci dobra, Momo, mistr Hóra a želva Kasiopeja a na straně druhé zástupci zla – šedí muži, kteří okrádají druhé o čas, aby sami mohli žít. Dále lze rozdělit hrdiny příběhu podle časových dimenzí, kdy v jedné časové rovině přebývá Mistr Hóra s želvou Kasiopejou a v druhé časové rovině pak všichni ostatní. Momo, která je ústřední hrdinkou, tvoří i pomyslnou spojnici mezi jednotlivými časovými rovinami, viz následující diagram.

Diagram 1 – Konstalace postav ⁷⁰

Roviny času:

V románu jsou ztvárněny dvě časové roviny, které pojí děvčátko Momo. Ta žije v reálném světě, ale dokáže se dostat i do roviny mystické. Reálnou časovou rovinu jsem v diagramu č. 1 znázornila jako šedý prostor, mystickou rovinu jako modrý prostor a postava děvčátka Momo je znázorněna zeleně. Nadpřirozenými postavami, které se objevují v reálné rovině, jsou šedí muži. Ačkoliv jsou nadpřirození, žijí v reálném světě a do mystické roviny se dostávají prostřednictvím pronásledování děvčátka Momo. Pokud by ji nepronásledovali,

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 148.

⁷⁰Modrý prostor = mystická časová rovina. Šedý prostor = reálná časová rovina. Zelený prostor = Momo, „spojnice“ mezi časovými rovinami.

neuměli by se do druhé časové roviny dostat, zařadila jsem je tedy do roviny reálné, jelikož tam přebývají. Podobné je to s želvou Kasiopejou, která se z mystické roviny umí dostat i do reálného světa. Rovina, kde běžně přebývá je mystická, proto je zařazena právě tam.

a) Reálná časová rovina

Momo

V diagramu je znázorněna jako bod spojující obě dimenze. Jedná se o hlavní postavu příběhu. Osirelé děvče žijící na ulici, které má až zázračnou schopnost urovnávat spory mezi lidmi a nastolit přátelskou atmosféru všude, kde je potřeba. Momo představuje jakýsi „přístav, do kterého se ostatní lidé uchylují, pokud mají problémy. Momo má totiž zvláštní schopnost naslouchat všem lidem. Každý, kdo s ní mluví, poví nakonec i to, co by jinému neřekl, viz ukázka.

Skoro pořád jsi mohl vidět, jak někdo sedí u holčičky a z celé duše s ní rozpráví. A kdo děvčátko potřeboval a sám přijít nemohl, poslal někoho, aby ji přivedl. A tomu, kdo ještě nevěděl, že ji potřebuje, říkali druzí: „Jdi k Momo.“

Po nějaké době si v okolí amfiteátru zvykli tuto větu užívat naprosto běžně. Stejně jako se říká: „Všechno nejlepší!“ nebo „Dobrou chuť!“ nebo „Ví bůh!“, muži a ženy říkali při nejrozumnějších příležitostech: „Jdi k Momo!“⁷¹

Je otázkou, jak na postavu Momo nahlížet. Lze ji považovat za emancipovanou dívčí hrdinku, ale také za téměř nadpozemskou bytost, která má schopnost pomáhat lidem. S dítětem, které přichází z neznáma, aby udělalo svět lepším, se setkáváme v literatuře již od romantiky. Jedná se o jeden z klasických motivů literatury pro děti a mládež.⁷²

Beppo Košťe

Povoláním metař, jeden z přátel děvčátka Momo. Jedná se o starého laskavého muže, který je prvním přítelem Momo. Jeho životní filozofií je zdolávání problémů krok za krokem.

---

⁷¹ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 15.

„Man sah fast immer jemand bei ihr sitzen, der angelegentlich mit ihr redete. Und wer sie brauchte und nicht kommen konnte, schickte nach ihr, um sie zu holen. Und wer noch nicht gemerkt hatte, daß er sie brauchte, zudem sagten die ändern: »Geh doch zu Momo!«“

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 16.

⁷² DANKERT, B. *Michael Ende*. 2016. S. 159.

Podle Beppu si člověk nesmí nikdy představovat problém jako celek, ale pouze jednotlivé kroky, které vedou k jeho vyřešení. Tento svůj postoj vysvětluje Momo na metafoře s ulicí, která je tak dlouhá, až se zdá, že ji nikdy nezamete, musí se však soustředit jen na další pohyb koštěte, jedině tak je možné zamést ji celou.⁷³ Beppo je Momo velmi oddaný a nechce vyměnit jejich přátelství za sliby šedých mužů. Když se Momo ztratí z amfiteátru, kde žije, jde to ohlásit na policii. Nikdo ale nevěří, že šedí muži doopravdy existují.

Beppo Koště začal vyprávět svým neobyčejným a zevrubným způsobem, počínaje příchodem děvčátka Momo a jeho mimořádnou vlastností a konče šedými muži na svážce odpadků a tím, co tam vyslechl na vlastní uši.

„Tu noc Momo zmizela,“ řekl Beppo Koště a skončil.

Policista na něm spočinul dlouhým pohledem.

„Jinými slovy, řekl konečně, „...byla jedna nanejvýš neskutečná malá dívenka, jejíž existenci nelze nijak doložit, a jakési přízraky, o nichž víme, že nejsou a odvedli tuto holčičku kdovíkam, jenomže ani to není stoprocentně jisté. A policie si má celý případ vzít ode dneška na starost?“⁷⁴

Kvůli snaze zachránit Momo je nakonec umístěn do zařízení pro duševně choré, odkud se dostane až díky dohodě s šedými muži, kteří jej nalákají na propuštění Momo, kterou vůbec nemají.

Girolamo (Gigi)

Povoláním průvodce, také jeden z přátel Momo. Podle vypravěče je pravým opakem metaře Beppu, je hezký, mladý, vtipný a výřečný.⁷⁵ Často lidem vypráví smyšlené příběhy místo těch fakticky doložených, domnívá se, že i příběhy, které jsou zapsané v knihách, mohou být pouhými smyšlenkami.⁷⁶ Nikdo přece neví, co se doopravdy odehrálo v dávné minulosti. Dle mého názoru si některé věci představuje příliš jednoduše a je lehkomyšlný, což je zřejmé i na jeho reakcích a úvahách ohledně porážky šedých mužů.

---

⁷³ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 35.

⁷⁴ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 147.

„Und der alte Beppo begann, auf seine wunderliche und umständliche Art, die ganze Geschichte zu erzählen, angefangen von Momos Auftauchen und ihrer besonderen Eigenschaft, bis zu den grauen Herren auf der Müllhalde, die er selbst belauscht hatte. »Und in derselben Nacht«, schloß er, »ist Momo verschwunden.«“
ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 172 – 173.

⁷⁵ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 36.

⁷⁶ Dle Birgit Dankertové může jít o Endeho odkaz na svou tvorbu.

DANKERT, B. *Michael Ende*. 2016. S. 161.

„Momo,“ řekl a položil děvčátku ruku na rameno, „přišla naše velká hodina! Odhalila jsi zlé, nedozírné tajemství, o kterém nikdo až doteď neměl tušení. Musíme zachránit celé město! Já, Beppo a ty, Momo!“ Gigi vyskočil a rozpráhl obě ruce. Jeho fantazie rychle spřádala nejodvážnější představy a on už před sebou viděl obrovský dav a všichni mu provolávali slávu, neboť Gigi byl jejich osvoboditel.⁷⁷

Snaží se pomoci upozornit ostatní na šedé muže uspořádáním dětského průvodu s transparenty, které na danou situaci s časem upozorňují. Sám se však nechá zlákat slávou a stane se slavným vypravěčem Girolamem. Chytí se tak do léčky, kterou na něho nachystali agenti z Ústavu pro úsporu času. Našli vhodný způsob, jak ho připravit o čas, a tudíž i o přátele.

Šedí muži

Element zla, který se v tomto díle vyskytuje, je zastoupen právě šedými muži, agenty takzvaného Ústavu pro úspory času, který má jediný cíl, okrást lidi o všechnen čas. Živí se doutníky vyrobenými z květů času jiných lidí a kouřením těchto doutníků pak vypouští do ovzduší mrtvý čas, kvůli kterému mohou lidé smrtelně onemocnět.

„Zpočátku se neprojevuje nijak výrazně. Jednoho dne člověk ztratí chuť cokoliv dělat. Nic ho nezajímá a nudí se. Ale tato nechuť k čemukoliv nepřejde, jako třeba nachlazení. Člověku už zůstane a ponenáhlu roste. Je silnější den ode dne a týden po týdnu. Nemocný je pořád mrzutější, cítí v sobě pořád větší prázdno a je nespokojený sám se sebou i s celým světem. Po nějaké době se vytratí i tento pocit a člověk už necítí vůbec nic. Je ke všemu lhostejný a jeho mysl je šedá.“⁷⁸

---

⁷⁷ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 83.

„»Jetzt, Momo«, sagte er und legte ihr die Hand auf die Schulter, »hat unsere große Stunde geschlagen! Du hast entdeckt, was bisher noch niemand wußte! Und jetzt werden wir nicht nur unsere alten Freunde, nein, jetzt werden wir die ganze Stadt retten! Wir drei, ich, Beppo und du, Momo!«

Er war aufgesprungen und hatte beide Hände ausgestreckt. In seiner Phantasie sah er vor sich eine riesige Menschenmenge, die ihm, dem Befreier, zujubelte.“

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 97.

⁷⁸ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 200.

„»Am Anfang merkt man noch nicht viel davon. Man hat eines Tages keine Lust mehr, irgend etwas zu tun. Nichts interessiert einen, man ödet sich. Aber diese Unlust verschwindet nicht wieder, sondern sie bleibt und nimmt langsam immer mehr zu. Sie wird schlimmer von Tag zu Tag, von Woche zu Woche. Man fühlt sich immer mißmutiger, immer leerer im Innern, immer unzufriedener mit sich und der Welt. Dann hört nach und nach sogar dieses Gefühl auf, und man fühlt gar nichts mehr. Man wird ganz gleichgültig und grau, die ganze Welt kommt einem fremd vor und geht einen nichts mehr an.“

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 231 – 232.

Jejich schopnosti jsou zvláštní, protože nikdo z lidí si je nepamatuje, ani smlouvy s nimi uzavřené. Smlouva spočívá v tom, že člověk, který vloží svůj čas do Ústavu pro úsporu času, tak získá navíc úroky za uložení. Pokud si člověk nechá svůj čas uložený v tomto ústavu pět let, jeho čas se okamžitě zdvojnásobí. Smlouvu není nutno uzavřít písemně, stačí jen souhlasit s uložení čas. Je pouze na daném člověku, jak dlouho bude spořit svůj čas a kolik úroků mu bude přičteno. Tato racionalizace nakládání času v sobě skrývá princip kapitalistické společnosti⁷⁹. Problém tkví v tom, že krátce po uzavření smlouvy, si na ni nikdo nevzpomene a nemůže ji tedy ani zrušit. Jediný, kdo si šedé muže pamatuje, je Momo, stává se pro ně tudíž nebezpečnou, protože na šedé muže upozorňuje okolí a také jsou díky ní lidé opět šťastní a starají se o své blízké.

Šedí muži nesmějí prozradit svůj pravý záměr, kterým je okrádání lidí o čas. V momentě, kdy se tak stane, musí daný agent Ústavu pro úsporu času předstoupit před soud, kde je obviněn z velezrady a na místě je zbaven veškerého času. To znamená, že se na místě rozplyne.

b) Mystická časová rovina

Mistr Hóra

Je popisován jako laskavý a ohleduplný starý pán, který žije v domě Nikdedení, kde čas neplyne tak, jako v běžném světě. Hóra má vševidoucí brýle a také magické schopnosti, dokáže si změnit oblečení, aby bylo v daném období moderní. Symbolizuje zde určitý zlom času, který by mohl symbolizovat smrt, ale současně i bod zrození, protože dbá na přirozený chod lidského času. V textu je na téma jeho podobnosti se smrtí narážka „*Jsi smrt?*“ *Mistr Hóra se usmál a chvíli neříkal nic. Potom odpověděl „Kdyby lidé věděli, co je Smrt, nebáli by se jí.“*⁸⁰ Odpověď na otázku není jednoznačná, dá se označit za metaforickou. Jednoznačně se dá pouze říci, že představuje jakousi vyšší moc. V literatuře je smrt často

---

⁷⁹NICKEL-BACON, I. Fantastische Literatur. In: *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. S. 398.

⁸⁰ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 130.

„*»Bist du der Tod?*«

Meister Hora lächelte und schwieg eine Weile, ehe er antwortete: »Wenn die Menschen wüßten, was der Tod ist, dann hätten sie keine Angst mehr vor ihm.«

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 231 – 232.

ztvárňována jako kostlivec v černém plášti s kosou, který má za úkol ukončovat životy lidí, když nadejde jejich čas. Všeobecně je proto smrt vnímána negativně. Pokud zde autor opravdu zamýšlel ztvárnit jakousi přátelskou podobu smrti⁸¹ pomocí postavy Mistra Hóry, poukazuje i na fakt, že smrt sama o sobě není zlá, ale spravedlivá. Každý má přece vyměřený svůj čas.

Dle Birgit Dankertové se i Michael Ende snažil vylíčit Mistra Hóru jako ztělesnění smrti. Z tohoto důvodu se také postavil proti Franzi Seitzovi, který měl původně napsat scénář k filmu *Momo*.⁸²

Želva Kasiopeja⁸³

Kasiopea zde funguje jako průvodce, který Momo zachrání ze spárů šedých mužů. Žije s Mistrem Hórou v mystické časové rovině, a když v reálném čase doprovází Momo do domu Nikdenení, zdá se, že existuje „mimo čas“ nebo přesně ví, ve kterém momentě má udělat krok vpřed, k čemuž přispívá její schopnost vidět, co se stane v blízké budoucnosti. Provádí Momo přes město, kde jezdí auta, ale žádné nemusí brzdit ani troubit na kolemjdoucí Momo, prostě v pravý okamžik prochází mezi nimi. Želva předpovídající čas by mohla představovat autorovu ironii.

S Kasiopeou souvisí výrok „*POMALEJI JE RYCHLEJI*“⁸⁴, což je oxymóron. V knize se jedná o cestu do domu Nikdenení; aby se do něj člověk dostal, musí jít čím dál pomaleji.

A lezla dál, snad ještě pomaleji než předtím. A teď Momo stejně jako minule zpozorovala, že skutečně jdou tím rychleji, čím se pohybují pomaleji vpřed. Ano, jako by pod nimi ulice ubíhala tím rychleji, čím se pohybují pomaleji vpřed.⁸⁵

---

⁸¹ Paralelu spatřuji v knihách Terryho Pratchetta, který má ve svém cyklu knih o Zeměploše postavu jménem Smrt'. Smrt' má klasickou podobu kostlivece v černém plášti s kápí a v ruce třímá kosu. Má však velice dobrý vztah k lidem, což dokazuje například adopce lidského dítěte a také se rád stará o spravedlivý běh věcí na Zeměploše.

⁸² DANKERT, B. *Michael Ende*. 2016. S. 265.

⁸³ Jde o překlad Milady Misárkové. Ve vydání knihy z roku 1979 kde byl tento překlad také použit, je však použito jméno Kasiopeia.

⁸⁴ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 192.

„*JE LANGSAMER, DESTO SCHNELLER*“

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 223.

⁸⁵ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 192. „*Sie krabbelte weiter, eher noch langsamer als vorher. Und Momo bemerkte - wie schon beim vorigen Mal - daß sie hier gerade dadurch*

Želva nefiguruje pouze v této, ale i v jiných Endeho knihách. V obrazové knize *Trampeltreu* zveřejněné roku 1972 je želva hlavním hrdinou. Nese v sobě moudrost, že cesta samotná představuje cíl. V knize *Nekonečný příběh* také nalezneme želvu. Dnes již představuje „erbovní zvíře“ Michaela Endeho.⁸⁶

Rysy jednotlivých subžánrů zastoupených v románu

Dané dílo je klasifikováno jako pohádkový román, současně je to i podtitul knihy. Objevuje se zde tedy kombinace prvků charakteristických pro román i prvků typických pro pohádku.

Pokud bychom chtěli stručně definovat žánr pohádka, můžeme mluvit o základním rozdělení. Jedná se o pohádky folklorní⁸⁷ a pohádky umělé⁸⁸. Pro folklorní pohádky je typické, že jejich autor není známý, jelikož tento žánr se po generace předával převážně v orální formě. Pohádky umělé jsou autorskými literárními díly. Dalším rozdílem mezi těmito druhy pohádek jsou zpracovávaná témata. Zatímco folklorní pohádka vychází z lidové slovesnosti a neobsahuje žádné subjektivní prostředky autora, pohádkám umělým dominují subjektivní motivy autora. To však nevylučuje návaznost na lidovou tvorbu.⁸⁹

V případě *Momo* se jedná o román s pohádkovými motivy, tedy o žánr umělý, spojovaný s konkrétním autorem. Jsou zde zastoupeny jak prvky reálného světa, tak prvky kouzelné. Autorské pohádky se vyznačují také záměrem zprostředkovat vědění, stejně tak jako morální, náboženské a někdy také politické informace⁹⁰. To se odráží i v *Momo*, jelikož se zde poukazuje na ekologii a společenské problémy.

Hlavním pohádkovým prvkem tohoto díla je schopnost ovládat čas, která souvisí s želvou Kasiopejou, Mistrem Hórou a šedými muži. Želva Kasiopeja, která má schopnost myslet

---

schneller vorwärts kamen. Es war geradezu, als glitte die Straße unter ihnen dahin, immer schneller, je langsamer sie beide gingen.“

ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 223.

⁸⁶ DANKERT, B. *Michael Ende*. 2016. S. 153.

⁸⁷ Lze zaměnit s názvem lidové pohádky.

⁸⁸ Lze zaměnit s názvem umělé pohádky.

⁸⁹ MEIER, K. E. *Jugendliteratur: Formen, Inhalte, pädagogische Bedeutung*. 1993. S. 101.

⁹⁰ WILKENDING, G. *Bilderbuch, Kinderlied, Märchen und Fantastik*. In: *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. 2008. S. 191.

i mluvit, vidí půl hodiny do budoucnosti. Když Momo, Mistr Hóra a Kasiopeja vedou rozhovor, je zřejmé, že želva má vlastní rozum a názory.

Ted' řekl Mistr Hóra: „Víš, Momo, Kasiopeja pořád vidí cípeček budoucnosti. Ne zrovna velikánský cíp, ale asi tak půl hodiny dopředu.
„PŘESNĚ PŮL HODINY!“ Rozsvítilo se dotčeně na krunýři.⁹¹

Jak už jsem uvedla výše, podle lexikonu symbolů želva symbolizuje vnitřní sílu a ochranu před útoky zvenčí, což v tomto případě souvisí s provázením Momo.⁹² Zvířecí hrdina s prvky antropomorfismu se neobjevuje pouze v pohádkách, ale přesto se v tomto žánru vyskytuje velmi často.

Mistr Hóra, který svým způsobem zpodobňuje smrt i zrození zároveň, dohlíží totiž na lidský čas, aby jej každý dostal tolik, kolik mu bylo vyměřeno. „*Jsi smrt?*“ *Mistr Hóra se usmál a chvíli neříkal nic. Potom odpověděl „Kdyby lidé věděli, co je Smrt, nebáli by se jí.“*⁹³ Dále zde existuje přechod mezi reálným světem a domem Nikdenení, což je říše Mistra Hóry. Samotné ztvárnění času do podoby květu je také pohádkovým motivem. Květ symbolizuje dle Hanse Biedermanna mladý život, jak už bylo uvedeno výše, a vzhledem k hvězdicovému tvaru většiny květů se také často vykládá jako symbol slunce a světa.⁹⁴ V souvislosti s dílem *Momo* se domnívám, že autor chtěl jeho prostřednictvím symbolizovat lidský život. Sedí muži mají také schopnost ovládat čas. Dokáží jej ukrást lidem, přeměnit v doutníky a následně se jimi živit. Představují jakési parazity, kteří nedovolují lidem myslet na své blízké a trávit s nimi čas. Tato forma času jim zajišťuje přežití.

Další pohádkový prvek osobně spatřuji v jakési až nadpřirozené schopnosti Momo přinášet ostatním lidem pokoj v duši a radost. Nejedná se sice o klasický pohádkový rys, jelikož její schopnosti nejsou magické, ale přesto jsou zvláštní a v příběhu vyzdvihované.

---

⁹¹ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 122.

„»Kassiopeia«, erklärte Meister Hora, »kann nämlich ein wenig in die Zukunft sehen. Nicht viel, aber immerhin so etwa eine halbe Stunde.« »GENAU!« erschien auf dem Rückenpanzer“
ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 144.

⁹² BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. 2008. S. 414.

⁹³ ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. 2005. S. 130.

⁹⁴ BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. 2008. S. 178.

Literární žánr román můžeme definovat jako dlouhé fiktivní vypravování v próze⁹⁵. Jedná se o žánr, který je ostatním žánrům otevřený a současně je velice široký⁹⁶. Zobrazuje svět z hlediska vlastních limitů. Román jako samostatný žánr se utvořil během středověku jako román rytířský, dalšími typy románu jsou román burleskní, dobrodružný, fantastický, román v dopisech, filosofický, historický, společenský, ... Román zpravidla obsahuje tři základní složky (postava, děj, časoprostor), přičemž pokaždé jedna z těchto složek převažuje.⁹⁷

V případě *Momo* jsou znaky románu viditelné již v rozsahu díla, na autorskou pohádku je příliš dlouhé. Jedná se o dvoudimenzionální román z hlediska jeho zasazení do dvou časových rovin, reálné i mystické. Dalším rysem románu je zaměření na dospělého čtenáře. Mohlo by se sice zdát, že *Momo* je pohádkový příběh, ve kterém najdou zalíbení pouze děti, ale opak je pravdou. V tomto díle se nachází řada metafor, které by měl odhalit právě dospělý čtenář. Takovou metaforu tvoří například kouř z doutníků šedých mužů, který zamožuje ovzduší. Osobně v tom spatřuji paralelu s dobou vzniku díla a autorovu tendenci upozornit na uspěchanost a přetechnizovanost německé společnosti.

1.2.3 Analýza filmu *Momo*⁹⁸

Základní údaje o filmu a stručný nástin dějové linie

Film byl natočen roku 1986 režisérem Johannes Schaaferem a spolu s filmovou verzí Endeho díla *Nekonečný příběh* dominoval filmům západního Německa.⁹⁹ Jednalo se o koprodukcii západního Německa a Itálie a natočen byl v prostředí Říma. Autory scénáře jsou Michael Ende, Johannes Schaafer, Rosemarie Fendel a Marcello Coscia. Délka filmu je 104 minuty. Děvčátko *Momo* představuje německá herečka Radost Bokelová, v roli jejího nejlepšího přítele Beppa je italský herec, režisér a scenárista Leopoldo Trieste. *Momina* druhého nejlepšího přítele Gigiho hraje italský herec, režisér a dramatik Bruno Stori a *Mistra Hóru*

⁹⁵ JANÁČKOVÁ, J. Román. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004, s. 576.

⁹⁶ „(od 50 000 slov po díla vícesvazková: trilogie – román třídílný, tetralogie ...“ JANÁČKOVÁ, J. Román. in *Encyklopedie literárních žánrů* 2004, s. 576.

⁹⁷ JANÁČKOVÁ, J. Román. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004, s. 581 – 582.

⁹⁸ Kromě níže analyzovaného filmového zpracování existuje také animovaný film *Momo*, který vznikl v koprodukcii Itálie a Německa v roce 2001.

⁹⁹ HEINKE, S. RABE, B. Kinderfilm. In: *Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart: ein Handbuch*. 2011. S. 433.

hraje americký herec, režisér a scénárista John Huston. Autorem hudby k filmu je hudebník Angelo Branduardi a kameramanem Xavier Schwarzenberger.

Již na první pohled působí film poněkud ponuře a není zcela zřejmé, že se jedná o příběh určený dětem. Hlavní hrdinka Momo je rozcuchané, špinavé dítě v otrhaných šatech.

Je zjevné, že film pochází z osmdesátých let, zejména kvůli filmové technice. Příběhová linie zůstává zachována, samozřejmě nebylo možné zahrnout do 101 minut všechny detaily v knize obsažené, ale nejdůležitější informace a momenty film obsahuje.

Úvodní scéna filmu byla natočena podle doslovu, který se nachází v knižním vydání románu, odehrává se v kupé vlaku, kde je jeden cestující¹⁰⁰, ale znenadání se objeví starší muž a začne vyprávět příběh. Jedná se o příběh děvčátka Momo. Chronologicky vyprávěný příběh je tedy navozen určitým ohlédnutím. Stopově je zde zastoupená i retrospektiva, která posiluje dojem autokriálního či vševědoucího vypravěče, který ten příběh zná. Nadále se již příběh odehrává na předměstí neznámého italského velkoměsta. Setkáváme se zde s hlavní postavou, dívkou Momo, i s dalšími postavami příběhu.

V jedné scéně je dobře vidět, že film vznikl za spolupráce vícero zemí. Ve scéně, kde děti nesou transparenty upozorňující na šedé muže, vidíme, že jsou napsány v jazyce italském, německém i anglickém. Mohlo by se jednat o upozornění, že daný problém se netýká žádné konkrétní země, ale jedná se o obecně platný problém.

Srovnání s literární předlohou z tematického hlediska

Filmové pojetí se od knižní předlohy příliš neliší. Po úvodní scéně se již odehrává příběh tak, jak jej Michael Ende spolu s dalšími scénáristy napsal¹⁰¹. Je zde starý amfiteátr, díky kterému je zřejmé, že se příběh odehrává v Itálii. Není zde nijak upřesněný název města, v jehož blízkosti se amfiteátr nachází, stejně jako je tomu v díle. Charakter hlavních postav zůstal zachován a je zřejmé, že se tvůrci filmu inspirovali ilustracemi Michaela Endeho. Především děvčátko Momo působí jako oživlá ilustrace z obálky původního vydání knihy.

---

¹⁰⁰ Cestujícím je muž ve středních letech, kterého hraje sám autor literární předlohy Michael Ende.

¹⁰¹ Na scénáři se kromě Michaela Endeho podíleli Johannes Schaaf, Rosemarie Fendel a Marcello Coscia.

Srovnání s literární předlohou z kompozičního hlediska

Prvním rozdílem je první scéna filmu, díky které se divák může lépe zorientovat v ději. Jak už jsem uvedla výše, jedná se o krátký doslov knižní předlohy. Není zcela jasné, z jakého důvodu není film uzavřen návratem do vlakového kupé, kde začal. Domnívám se, že vzhledem k úvodní scéně by to bylo vhodné zakončení filmu. Osobně jsem při prvním zhlédnutí očekávala návrat k mužům v kupé vlaku a zajímala mne reakce cestujícího, kterého hraje Michael Ende. Filmaři se ale více neodkláněli od předlohy. Dle mého hlediska se jedná o nevyužitý prostor, ve kterém by mohla být skryta jakási reflexe příběhu.

Srovnání s literární předlohou z jazykového hlediska

Rozdílnosti v názvech a jménech hlavních postav jsem zaznamenala v mystické rovině příběhu. Mistr Hóra z knižní předlohy *Momo* je ve filmu pojmenován jako Nikdo – Secundus Minutius Nemo¹⁰². Skutečnost, že se představuje jménem Nikdo zřejmě souvisí s domem Nikdenení, v českém znění dům Nikoho. Jak už jsem uvedla v charakteristice této postavy, domnívám se, že zpodobňuje smrt a zrození zároveň. Pohybuje se na hranici, kdy jeden život končí a druhý začíná, stará se o lidem vyměřený čas. Jeho život je tedy omezen pouze na pobyt v domu Nikdenení, odkud nemůže odejít a vlastní život jako takový nemá, možná od toho je odvozeno jméno Nikdo. Jména ostatních hlavních postav zůstala zachována.

Filmové ztvárnění jednotlivých rovin příběhu a práce s kouzelnými motivy

Reálná rovina příběhu působí poněkud ponuře. Nejsou zde použity příliš jasné barvy a město je zobrazeno realisticky i s nepořádkem a omšelými nebo rozpadlými domy. Amfiteátr, ve kterém bydlí Momo, je zcela rozpadlý a ona bydlí v tmavé jeskyni. Lidé, se kterými se Momo přátelí, nejsou příliš bohatí, jedná se o metaře, průvodce, zedníka, holiče, hospodského a jiné obyčejné lidi, kteří jsou také všedně oblečení. Šedí muži jsou opravdu šedí. Mají bledé až šedé obličejy a šedé obleky. Soud k potrestání agenta, který se prozradil, je laděný do modré barvy, která umocňuje pocit chladu. Jediný, kdo je oblečený v pestrobarevných šatech, je „dokonalá panenka Bibi“, kterou se šedí muži snaží vnutit

---

¹⁰² Překlad z latinského jazyka = Nikdo.

Momo. A dále také agentka z divadla, která nabízí práci Gigimu, má pestrobarevné oblečení a je nápadně podobná oné panence.

Mystická rovina příběhu, která se odehrává převážně v domě Nikdenení, je naopak ztvárněna velice jasnými barvami. Cesta do domu Nikdenení je jasně bílá a všechno kolem je také bílé. V domě Nikdenení stojí Mistr Nemo v černých šatech na dlouhém bílém schodišti, což působí velice kontrastně. V domě je spousta hodin a vše je laděné do zlaté barvy. Rozdíl mezi ztvárněním reálné a mystické časové roviny lze spatřit také ve využití hudby. V reálné rovině zní hudba na pozadí, ale v té mystické přidává na dramatickosti. Do této roviny patří také želva, která komunikuje pomocí krunýře. Na tom se vždy rozsvítí to, co chce želva sdělit. Posledním projevem působícím mysticky je moment, kdy Momo zachrání květy času ze skladu šedých mužů. Ti se rozplynou, květy času víří všude kolem a Momo letí zpět do amfiteátru.

Práce s kouzelnými motivy se tedy týká hlavně domu Nikdenení, schopností želvy Kasiopeji a porážky šedých mužů, kdy Momo letí do amfiteátru. Stejně tak je tomu v románu samotném. Dalším kouzelným motivem je schopnost šedých mužů krást lidský čas. V románu i filmové verzi to není zdůrazněno ničím, co by čtenáře a diváky upozornilo na fakt, že se děje něco, co není v reálném světě možné. Nejsou zde použity vizuální trikové efekty, jak je tomu běžně v pohádkových filmech pro děti.

Jak román, tak film stojí za pozornost, jelikož jsou si navzájem velmi podobné. Věrnou podobu filmu s románem přisuzuji tomu, že se autor díla Michael Ende podílel i na tvorbě scénáře k filmu.

1.3 James Krüss: *Tim Tolar aneb Prodaný smích*

1.3.1 Základní informace o životě a díle Jamese Krüsse¹⁰³

James Jacob Hinrich Krüss se narodil 31. května roku 1926 na ostrově Helgoland jako první ze čtyř dětí elektrikáře Ludwiga Krüsse a jeho ženy Margarety. Život na ostrově ve společnosti lidí, kteří si navzájem důvěřují, byl zřejmě základním předpokladem pro Krüssův talent pozorovat a zachytit určité skutečnosti. Mateřským jazykem tohoto autora byl dialekt nazývaný Halunder, kterým se mluví pouze na ostrově Helgoland. Spisovnému německému jazyku se Krüss začal učit až na základní škole. Během druhé světové války ostrov opustil. Od roku 1942 navštěvoval různé instituce, které vzdělávaly pedagogy. V osmnácti letech byl povolán ke službě u Luftwaffe. Po kapitulaci Německa se Krüss dostal na kole i pěšky z Čech až do Hamburku, odkud se vypravil za svými rodiči na Helgoland. O této cestě napsal román pro dospělé *Heimkehr aus dem Krieg. Eine Idylle* (1965).¹⁰⁴

Již jako student psal do školního časopisu, který sám založil.¹⁰⁵ Spisovatelskou kariéru začal roku 1949, kdy psal příspěvky pro rozhlas a časopisy v okolí Mnichova. Jeho první obrázková kniha s názvem *Hanselman reist um die Welt*¹⁰⁶ vznikla roku 1953 a roku 1956 pak vznikla povídková sbírka s názvem *Maják na Humřím útesu*¹⁰⁷, za kterou byl nominován na státní cenu SRN za literaturu pro děti a mládež¹⁰⁸. Získal ji však až roku 1960 za dílo *Můj pradědeček a já*.¹⁰⁹ Toto ocenění pro něj bylo průlomové a jeho popularita dále narůstala.

Jedním z jeho nejznámějších děl je román *Tim Tolar aneb Prodaný smích*¹¹⁰, který v sobě ukrývá prvky kritiky německé konzumní společnosti v padesátých letech a také na počátku šedesátých let. Jedná se o zamyšlení nad tím, zda je důležitější materiální bohatství, nebo naopak morální hodnoty související s individualitou lidí.¹¹¹ Toto dílo také částečně navazuje

---

¹⁰³http://www.ijb.de/typo3temp/_processed_/csm_3_2_11_Portrait_Kruess_NEU_01_280fd45807.jpg, vloženo 6. 7. 2016.

¹⁰⁴ BIEBER, A. James Krüss. In: *Kinder- und Jugendliteratur: ein Lexikon*. 1997. S. 1 – 2.

¹⁰⁵ <http://www.jameskruess.de/james-kruess/biographie/james-kruess-leben/>, vloženo 11. 3. 2017.

¹⁰⁶ Kniha nebyla přeložena do českého jazyka.

¹⁰⁷ Originál *Der Leuchtturm auf der Hummerklippe*, 1956. Do českého jazyka přeložila Hana Žantovská.

¹⁰⁸ Der deutsche Jugendbuchpreis.

¹⁰⁹ Originál *Mein Urgroßvater und ich*, 1959. Do českého jazyka přeložila Hana Žantovská.

¹¹⁰ Originál *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen*, 1962. Do českého jazyka přeložila Vlasta Tafelová.

¹¹¹ STEINLEIN, R. Die „Großen Drei“: *Otfried Preußler, James Krüss und Michael Ende*. in BRUNKEN, O. WILD, R. *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. 2008. S. 333.

na dílo Adelberta von Chamissa *Podivuhodný příběh Petra Shlemihla*¹¹², ve kterém jde o prodaný stín,¹¹³ a stejně tak se navrácí k faustovskému tématu. První vydání neslo název *Timm Tolar aneb Prodaný smích. Román převážně pro mladé čtenáře*, název tedy v sobě obsahoval žánr i zaměření knihy. Ve východním Německu bylo toto dílo vydáno roku 1964 a strukturou i obsahem odpovídalo vydání z roku 1962.¹¹⁴ Román byl poté v letech 1979–1980 zfilmován do podoby televizního seriálu, který je dodnes řazen mezi nejúspěšnější seriály ZDF¹¹⁵. Zfilmování knihy *Tim Tolar* tedy způsobilo další nárůst Krüssovy popularity.

Timm Tolar je román určený dětem, zdaleka to není jediná kniha pro děti, kterou James Krüss napsal. Tyto knihy psal, protože v tvorbě pro děti našel zalíbení. Rád rýmoval, hrál si se slovy a vymýšlel si příběhy. Snažil se vysvětlit podstatu světa dětem, které stojí teprve na počátku své životní cesty a musí si najít svou vlastní cestu. Chtěl být jakýmsi průvodcem dětí světem, o kterém píše.¹¹⁶ Krüss se ve své tvorbě snaží nebagatelizovat pohled na svět, ale podat snesitelný náhled na zlo, se kterým se každý člověk může někdy setkat, a tím přimět děti, aby se pokusily udělat svět lepším. V jeho dílech vítězí lest a chytrost nad mocí a silou. Tuto filozofii také sám propagoval.¹¹⁷ Ohledně literatury pro děti a mládež také sám Krüss často zmiňoval, že člověk musí využít dětské fantazie, aby s její pomocí vysvětlil reálné věci, které se dějí ve světě. Dále tvrdil, že díky fantazii může člověk vysvětlovat dětem na příkladu mořských pan a faunů, co je lidské a co není. Byl si vědom toho, že díky fantazii je možno vyprávět krásné příběhy, u kterých by dospělí žádali vysvětlení, dětem jde ale o příběh.¹¹⁸

Je také autorem teoretické knihy o literatuře pro děti a mládež *Naivita a smysl umění*¹¹⁹, ve které se věnuje také Erichu Kästnerovi. Píše mimo jiné o Kästnerových knihách pro děti, jež nazývá happyendovými pohádkami, které zobrazují svět, jaký by mohl být, pokud by lidé

---

¹¹² Originál *Peter Schlemihls wundersame Geschichte*, 1814. Do českého jazyka přeložili Berta Levitová a Pavel Levit.

¹¹³ FREUND, W. *Deutsche Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart*. 1996. S. 22.

¹¹⁴ BIEBER, A. *Zyklisches Erzählen in James Krüss' "Die Geschichten der 101 Tage"*. 2012. S. 207.

¹¹⁵ Jedná se o tehdejší západní část Německa.

¹¹⁶ <http://www.jameskruess.de/james-kruess/biographie/james-kruess-leben/>, vloženo 11. 3. 2017.

¹¹⁷ „Ich bin der Herr meiner eigenen Geschichten.“ <http://www.jameskruess.de/james-kruess/biographie/james-kruess-leben/>, vloženo 11. 3. 2017.

¹¹⁸ STEINLEIN, R. *Die „Großen Drei“: Otfried Preußler, James Krüss und Michael Ende*. In: *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. 2008. S. 330.

¹¹⁹ Originál *Naivität und Kunstverstand*, 1966. Do českého jazyka přeložila Eva Bergmannová.

žijící v jeho okolí jednali rozumně.¹²⁰ Dle mého názoru se Krüss ve své tvorbě částečně inspiroval Kästnerem, co se týká románu *Tim Tolar aneb Prodaný smích*, což je patrné přinejmenším u vzájemné kooperace postav stojících při Timovi, totiž spolupráce, která vede ke šťastnému konci. James Krüss se s Erichem Kästnerem znal osobně a poté, co přepracoval jeho dílo *Konference zvířat*¹²¹ na rozhlasovou hru, byl Kästner ohromen a pomohl Krüssovi k důležitým kontaktům v rozhlase.¹²²

Krüssovi se podařilo zanechat po sobě rozsáhlé dílo plné básní a příběhů s fantazijními motivy. Jeho díla slouží k pobavení a poučení čtenáře. Také v sobě ukrývají naději na lepší svět. Za své celoživotní dílo získal cenu Hanse Christiana Andersena a na ostrově Helgoland vzniklo roku 2006 muzeum Jamese Krüsse.¹²³ Zemřel v 71 letech, a sice 2. srpna 1997, na ostrově Gran Canaria, kde žil od roku 1966. Užíval také dvou pseudonymů, Markus Polder a Felix Ritter.¹²⁴

1.3.2 Analýza románu *Tim Tolar aneb Prodaný smích*

V této části se budu, tak jako v analýze díla *Momo*, zabývat hlavními tématy románu, kompozicí a jazykem, dále charakteristikou postav a posléze subžánry, které jsou v díle obsaženy. Kapitolu zakončím krátkým představením televizního seriálu *Tim Tolar*.

Základní údaje o románu a dějová linie příběhu

Román *Tim Tolar aneb Prodaný smích*¹²⁵ byl poprvé vydán roku 1962 v Hamburku. Jedná se o příběh malého chlapce, který vyměnil svůj smích za výhry v sázkách. Děj se odehrává v Hamburku, na lodi plující z Hamburku do Janova, v Janově a v Aténách a také na cestě kolem světa. V českém překladu vyšla kniha pouze dvakrát. Poprvé roku 1971 v nakladatelství Albatros s ilustracemi Stanislava Dudy. Podruhé vyšla 15. 5. 2017 také v nakladatelství Albatros s ilustracemi Ludka Bárty. V obou vydáních byl použit překlad Vlasty Tafelové.

---

¹²⁰ KRÜSS, J. Naivita a smysl umění. 1968. S. 94.

¹²¹ KÄSTNER, E. *Die Konferenz der Tiere*. 1949.

¹²² BIEBER, A. James Krüss. In: *Kinder- und Jugendliteratur: ein Lexikon*. 1997. S. 1 – 2.

¹²³ <http://www.jameskruess.de/museum/museum-helgoland-2/>, vloženo 6. 7. 2016.

¹²⁴ <http://wortwuchs.net/lebenslauf/james-kruess/>, vloženo 6. 7. 2016.

¹²⁵ Dále jen *Tim Tolar*

Jedná se o jednodimenzionální společensko-kritický román s fantazijními a dobrodružnými prvky, ve kterém se autor snaží poukázat na škálu hodnot, kterou by lidé měli ctít, a snaží se výchovně působit na děti, aby si uvědomily, že přátelství je důležitější než moc a peníze.

Dílo má dvě dějové linie. Zápletka první dějové linie, která má rámcovou kompozici, začíná ve vlaku z Magdeburgu do Lipska krátce po skončení druhé světové války. Vypravěč se zde domlouvá s dospělým Timem Tolarem na vyprávění příběhu o prodaném smíchu. Dále je čtenář informován o zápisu Timova příběhu na zadní strany vyřazených tiskařských archů.

Druhá dějová linie se týká příběhu o prodaném smíchu. Není zde nijak upřesněno, v jakém časovém období se příběh odehrává, ale vzhledem k tomu, že příběh je vyprávěn dospělým Timem, může se jednat o časový odstup deseti let.

Jak už napovídá titul díla, hlavní zápletka se týká třináctiletého chlapce jménem Tim Tolar, který je zpočátku polovičním sirotkem, žijícím se svým otcem, nevlastní matkou a nevlastním bratrem. Později osiřl docela. Není ve společnosti své macechy a nevlastního bratra šťastný, macecha s ním jedná spíše jako se sluhou než se synem a nestará se ani o otcův hrob, což Tima velmi trápí. Velice by si přál koupit otcí náhrobní kámen. Timova snaha obstarat si peníze je veliká. Nejprve se snaží opatřit si peníze sázením na koňských dostizích, kam dříve chodil se svým otcem. Sázení na koně však nevyjde a Tim vymění svůj smích za výhru ve všech sázkách, které kdy uzavře. Kupcem Timova smíchu je záhadný baron Natas. V době, kdy si Tim uvědomí důležitost svého smíchu, je už pozdě, dohoda je uzavřena a baron je pryč. Vydává se tedy na cestu za tajemným baronem, aby získal zpět, co mu patří. To se mu nakonec s pomocí přátel povede.

Dílo je uzavřeno návratem k rámcové kompozici. Opět se jedná o vlak z Magdeburgu do Lipska krátce po druhé světové válce. Zde sedí onen cestující, který vyslechl celé vyprávění Tima Tolara, a ještě jeden muž. Ředitel hotelu v Janově, Pan Grandizzi, který spolupracoval s baronem Natasem. Žádá našeho vypravěče, aby daný příběh nezapisoval. Vypravěči však záleží více na psaní než na penězích, které by za zničení zápisků obdržel. Náhle má dojem, že se na něj dveřmi dívá muž s bledou pletí a slunečními brýlemi.¹²⁶ Vzápětí vypravěč

---

¹²⁶ Narážka na barona Natase.

zjišťuje, že ve dveřích nikdo takový není a pan Grandizzi se v kupé také nenachází. Není si jistý, zda se mu to jen nezdálo.

Jak jsem již zmínila, v českém překladu bylo toto dílo vydáno dvakrát, roku 1971 a opětovně roku 2017 nakladatelstvím Albatros. V Městském divadle v Brně toto téma ožilo v podobě muzikálu hudebního skladatele Xaviera Naido, který měl premiéru ve Státním divadle v německém Darmstadtu dne 17. listopadu 2013. V Brně měl muzikál premiéru 1. května 2016 a do dnešního dne měl šestnáct repríz.¹²⁷

Tématická komponenta a z ní vyplývající poselství

Hlavním tématem románu je srovnání lidského komfortu a pragmatičnosti na základě srovnání s lidskými hodnotami, na jejichž vytváření se jasně podílí rodina i přátelé. Jako by v pozadí je zde doložitelné poukázání na „chybně“, tj. pragmaticky fungující společnost, pro niž jsou vzájemné lidské vazby a pozitivní emocionalita až na druhém místě. Je zřejmé, že příběh nemá čtenáře pouze pobavit, ale také poučit. Autor zde poukazuje na zlo a nástrahy, které jsou kladeny všem lidem, a do protikladu staví naivního dětského hrdinu. Daný dětský protagonista se svým způsobem zasluhuje o lepší svět. Čtenář zde pozoruje proměnu uvažování chlapce Tima Tolara, který zcela změní svůj žebříček hodnot a nenechá se zkazit penězi. Zpočátku má dojem, že smích je bezcenný a vyplatí se jej vyměnit za štěstí v každé sázce. Poměrně rychle však zjišťuje, že bez smíchu je nešťastný a nevyváží jej ani všechny poklady světa. Lze tedy tvrdit, že motivem, který se nachází mezi řádky tohoto příběhu, je funkce času, díky jehož plynutí si Tim uvědomí význam smíchu jako rysu či nedílné součásti fungování člověka, stejně tak je tomu v díle *Momo*. V tomto případě se jedná o čas jako o faktor související s vývojem postavy, hrdina příběhu si uvědomí, co je pro něj opravdu důležité. Důležitý je také časový úsek, který stráví ve společnosti barona Natase a nenechá se ovlivnit jeho chladným uvažování protřelého obchodníka ani blahobytem.

---

¹²⁷ <http://www.mdb.cz/inscenace/369-prodany-smich>, vloženo 18. 3. 2017.

Kompozice

Kompozice díla je rámcová. Německé vydání tuto skutečnost zvýrazňuje již v obsahu, kdežto z obou českých vydání tohoto díla je rámcový příběh zcela vypuštěn. Kapitoly německého vydání se dělí na předeheru a následně na sedm dní (první až sedmý den), během kterých dospělý Tim Tolar vypráví svá dobrodružství. Každý z těchto dní je uveden krátkým shrnutím informací, které Tim v daný den odvyprávěl, a ještě komentářem vypravěče, který se s Timem schází, aby příběh zapsal. Tyto komentáře jsou psány kurzivou.¹²⁸ Dny se dále dělí na několik „archů“.¹²⁹ Tento popisný způsob představení děje se v německy psané literatuře pro děti a mládež objevuje poměrně často. Poprvé jej ve větším rozsahu použil Erich Kästner. Přehled všech částí se nachází v úvodu knihy. V doslovu je ukončen rámcový příběh, jenž se opět vrací k vypravěči, který sepsal příběh o ztraceném smíchu. V ději se nachází i jedna epizoda, tedy odbočení od děje. Jedná se o Krešimirovo vyprávění o seznámení s Baronem a okolnostech prodeje Krešimirových očí za akcie.

Rámcový děj lze rozdělit na úvodní část a závěr a ústřední děj na úvodní část, zápletku, vyvrcholení, rozuzlení a závěr.

Děj rámcového příběhu je vyprávěn v ich-formě vypravěčem, který splývá s postavou autora knihy a mluví s dospělým Timem Tolarem, který mu vypráví svůj příběh. Ústřední příběh je vyprávěn v er-formě v minulém čase vypravěčem splývajícím s postavou autora. Z předmluvy (rámcového příběhu) však je zřejmé, že příběh jako takový vypravuje dospělý Tim Tolar, jedná se tedy o vypravěče osobního. Pásmo vypravěče se střídá s pásmem postav, které spolu promlouvají prostřednictvím přímé řeči.

Z hlediska kompozice se mezi českým a německým vydáním nachází rozdílnost v tom, že rámcový příběh v českém jazyce vůbec nevyšel. Kompozice románu ve vydáních

---

¹²⁸ „*Der erste Tag, an dem erzählt wird, wie der kleine Timm Thaler aufwächst, wie ihn ein großes Unglück trifft, wie sich sein Leben dadurch völlig ändert und wie er mit einem karierten Herrn einen merkwürdigen Vertrag abschließt.*“

Erster Bogen: Ein armer kleiner Junge

Zweiter Bogen: Der karierte Herr

Dritter Bogen: Gewinn und Verlust

Vierter Bogen: Das verkaufte Lachen

Fünfter Bogen: Verhör am Abend“

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen*. S. 7.

¹²⁹ Erster – Dreiunddreißigster Bogen

v českém jazyce z roku 1971 a 2017 je tedy chronologická. Příběh není rozdělen po jednotlivých dnech, ale na čtyři díly: *Ztracený smích*, *Zmatek nad zmatek*, *Bludné cesty*, *Znovunalezený smích*. Tyto tematické celky dobře korespondují s obsahem příběhu. Dle mého hlediska je originální dělení i zasazení do rámcového příběhu zajímavé a nemělo by zde chybět.

Jazyková komponenta

Dílo je napsáno velmi čtivým současným jazykem, který navíc využívá i prvků reklamy. Reklamní prvky využívá v části, kde Tim vystupuje v reklamě na margarín. O tom, že je dílo psané současně, svědčí i divadelní adaptace, o které je psáno výše. Jedná se o dílo, které odkazuje na příběh Petra Shlemihla a faustovské téma, ale je určené pro děti, tudíž i jazyk je přizpůsobený dětským čtenářům.

Je zde patrná autorova hra s jazykem, což je zřejmé již u jména Baron Natas.¹³⁰ Natas je anagramem slova d'ábel, v německém originálu se jedná o hru se slovem čert. Jméno upozorňuje na skutečnost, že se nejedná o kladnou postavu. Mezi slovy satan a čert je ale rozdíl. Dále se v textu objevují jména různého původu, například italské jméno Grandizzi, nizozemské van der Tholen, arabské Selek Bej, ruské Jekaterina Popowa nebo anglické Mister Penny. Text obsahuje také několik promluv Mistra Pennyho v anglickém jazyce, je zde i poznámka, že má problémy s němčinou. Jména, která odkazují na osoby různých národností, souvisí s obchodními styky barona Natase a Tima a také s cestováním po celém světě. Důležité je zrcadlově obrácené jméno barona, které Tim vidí v odrazu na stole v podobě Satan, v originále Teufel, což znamená čert.

Nejen baronovo příjmení svědčí o autorově hře s jazykem. Timovo příjmení Tolar má také svou symboliku. Lze jej vykládat jako odkaz na fakt, že Tim pochází z chudých poměrů. Je také možné, že právě Tolar odkazuje na to, jak může díky baronovi královsky zbohatnout nebo Timův zvonivý smích souvisí s cinknutím tolaru.

---

¹³⁰ V originálu Baron Lefuet.

Charakteristika hlavních postav

Opět se setkáváme s převahou černobílých postav. Na straně jedné Tim, který pro své dobré srdce a mladickou nerozvážnost přijde o smích a na straně druhé úlisný baron, který touží po tom, co už dávno postrádá. Jedná se o přátelské vystupování, které by mu pomáhalo v uzavírání obchodů.

Tim Tolar

Hlavním protagonistou knihy je opět osiřelé dítě, které se musí poprat se životem po svém. Uzavírá tedy dohodu s baronem, protože je v těžké situaci a přeje si koupit otci mramorový náhrobek a také chce finančně pomoci své nevlastní matce a bratrovi. V prodeji svého smíchu za výhru v každé sázce vidí řešení svých problémů. Domnívá se, že je pro něj výhodná, ale záhy si uvědomí pravdu. Smích se penězi vyvážit nedá. Zpočátku tedy jedná lehkomyšlně, nemyslí na negativní dopad této dohody s podivným baronem, ale jen na svůj profit. K dobru mu slouží, že myslí i na rodinnou finanční situaci. Teprve časem pochopí, že se svým způsobem jedná o dohodu s „děblem“.

„Chci za to tvůj smích!“

„Nic víc?“ zasmál se Tim.

Ale protože se na něj hnědé oči upíraly zkoumavě, skoro smutně, zarazil se a neskončil svým obvyklým trylkem.

„Tak co?“ ptal se kostkovaný pán. „Souhlasíš?“

Timův pohled sklouzl mimoděk na talířek s kremrolí. Vzpomněl si na paní Bebberovou a na dluhy a všechny možné věci, které by mohl koupit, kdyby měl dost peněz. A tak řekl:

„Jestli je to poctivý obchod, tak souhlasím!“¹³¹

Na této ukázce je vidět Timovo uvažování. Smích považuje za nedůležitý, myslí na to, co by mohl koupit, kdyby na to měl peníze. V závěru říká, že souhlasí, pokud se jedná o poctivý obchod. Zde se odráží důvěra a naivita. V pokračování dialogu mu baron dává

---

¹³¹ KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodany smích*. 1971. S. 26.

„»Ich verlange dein Lachen dafür.«

»Mehr nicht?«, fragte Timm lachend.

Aber als die braunen Augen ihn merkwürdig, fast traug ansahen, verstummte das Lachen ohne den gewöhnlichen Schlusschlucker.

»Also?«, fragte der karierte Herr. »Einverstanden?«

Timm Blick fiel zufällig auf den Bientisch auf seinem Teller. Er musste an Frau Bebber und an die Schulden und an all die Dinge denken, die er mit dem vielen Geld kaufen konnte. Und er sagte:

»Wenn das ein richtiges Geschäft ist, bin ich einverstanden.«

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das Verkaufte Lachen*. 2014. S. 40 – 41.

k podpisu smlouvu, která obsahuje sedm bodů, a jsou v ní uvedeny všechny náležitosti. Smlouva je tedy jasně daná, ale je obchod poctivý? Je morální obchodovat s malým chlapcem, který si neuvědomuje hodnotu některých věcí? Domnívám se, že jedním z autorových záměrů mohlo být, aby si čtenář položil tyto otázky a také se pokusil odpovědět na ně.

Lze tedy říci, že Tim zde zastupuje nejen dobro, naivitu, ale i lehkomyšlnost. Jeho dobrota se odráží hlavně v jeho starostlivosti o otcův hrob, naivita i lehkomyšlnost se pojí s uzavřením smlouvy s baronem Natasem. Zásadní význam zde má čas, během kterého Tim pochopil, že udělal chybu a že ani díky bohatství není šťastný, protože ztratit smích znamená ztratit schopnost radovat se.

Když vzala jeho ruku do své malé měkké dlaně, byl by na ni nejraději přátelsky zamrkal a zasmál se na ni. Byl by ji škádlil jako starší sestru – tak mu byla blízká. Ale jeho smích byl daleko odtud. Ten podivínský bohatý baron s ním pobíhá snad někde na druhém konci zeměkoule.

Tim už věděl, že prodal to nejlepší, co kdy měl.¹³²

Zde se odehrává moment, kdy si Tim uvědomí, že smích je cennější než všechny vyhrané sázky. Také je velmi důležité, že ačkoliv Tim žije nějaký čas v blahobytu a má vše, co si může koupit, nezmění svůj postoj. Stále chce získat svůj smích a nezapomíná na své přátele. Jedná se o ukázkou dítěte, které nezkazily peníze.

Baron Leopold Natas

Nejprve v příběhu vystupuje jako „kostkovaný pán“¹³³, později se čtenář dozví, že jde o bohatého barona Natase. Už když se podíváme na jméno postavy, je nám jasné, že jde o zástupce zla, jelikož Natas je anagramem pro výraz satan, jak už jsem uvedla výše. Tuto skutečnost můžeme číst i mezi řádky knihy, sám Tim si uvědomí až v průběhu děje, že jeho

---

¹³²KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 57.

„Wenn ihre kleine weiche Hand die seine nahm, hätte er ihr gern zugeblinzelt und gelacht. Er hätte sie sogar geneckt wie eine ältere Schwester; denn das passte zu ihr. Aber sein Lachen war weit entfernt von ihm. Irgendwo auf dem Erdball lief ein reicher, merkwürdiger Baron damit herum.“

Timm wusste jetzt, dass er das Beste verkauft hatte, was er jedenmals besessen hatte.“

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das Verkaufte Lachen*. 2014. S. 76.

¹³³ Der karierte Herr.

smlouva s baronem je vlastně kontrakt s ďáblem. Baron je ambiciózní člověk, který má sklony manipulovat s lidmi. Může mít všechno na světě a dokáže podivné věci, což dokazuje i smlouva s Timem. Je to bezohledný obchodník, který myslí jen na vlastní užitek a je mu lhostejné štěstí druhých. To, co ale postrádá, je dětský smích. Tento upřímný bezstarostný smích najde právě u Tima Tolara a vymění ho s ním za „věčné štěstí“. Další baronovou nadpřirozenou schopností je umění přemísťovat se po světě tak rychle, jak to nikdo jiný nedokáže. Nejvíce Tima vyděsí, když jej napadne, že by Tim chtěl ukrást smích jinému dítěti.

„Aha, chápu,“ zvolal. Chcete si koupit smích a potřebujete divadlo, abyste si mohl nějaký vybrat. To není špatná myšlenka. Na něco takového jsem ještě nepřišel.“

Timovi bylo, jako by ho někdo praštil palicí. Baron si tedy opravdu myslí, že on Tim Tolar, po všech svých strašných zkušenostech je schopen ukrást nějakému děcku smích!

Ten člověk je snad sám satan!¹³⁴

Na této ukázce je dobře vidět baronovo chladné uvažování. I v takovém případě myslel pouze na to, jak ochudit jiné lidi.

Christian Rickert

Jedná se o člověka, kterého Tim potkává v tramvaji cestou na nádraží a dále s ním cestuje do Hamburku. Christian Rickert je ředitelem rejdařské společnosti, kterou vlastní baron Leopold Natas. Pan Rickert zařídí Timovi místo pomocníka stevarda na lodi jménem Delfín. Celkově se k Timovi chová velice přátelsky a stará se o něj, ubytuje ho ve své vile. On i jeho matka se snaží Tima rozesmát, bohužel bezvýsledně. Ačkoliv pan Rickert přijde kvůli Timovi o místo, nezanevře na něj a spolu s Johnym a Krešimírem se mu snaží pomoci.

Pan Rickert se ho na něco ptal, a Tim se musel namáhat, aby vůbec pochopil smysl jeho slov, tak mu v hlavě vířily myšlenky jedna přes druhou.

„Ptal jsem se tě, jestli se nemám o tebe trochu postarat. Nebo se ti nelíbím?“ opakoval pan Rickert.

---

¹³⁴ KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 197 – 198.

„»Ah«, rief Lefuet. »Ich verstehe! Sie wollen ein kleines Lachen kaufen und brauchen das Theater, um es sich aussuchen zu können. Kein schlechter Gedanke. Daran bin ich noch gar nicht gekommen. «

Timm war es, als habe jemand ihn auf den Kopf geschlagen. Der Baron glaubte also allen Ernstes, er Timm Thaler, würde nach all seinen schrecklichen Erfahrungen einem kleinen Kind das Lachen stehlen.

Dieser Mensch, dachte der Junge, muss ein Teufel sein.“

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das Verkaufte Lachen*. 2014. S. 220.

„Ale ano, moc!“ pospíšil si Tim s odpovědí. A myslel to vážně. Měl náhle bezpečný pocit, že pan Rickert je snad zaměstnancem, ale určitě ne spojencem onoho kostkovaného pána, který se v jeho představách teprve musí stát bohatým baronem Natasem.¹³⁵

Na této ukázce je dobře vidět dobrosrdečnost Christiana Rickerta, ale v tomto případě i Timův dobrý odhad.

Krešimir

Stevard na lodi plující do Janova, kterému měl Tim být k ruce na třítydenní plavbě. Tim se s Krešimirem setkal už dříve, než nastoupil na loď, bylo to na koňském závodisti, kde Tim vyhrával sázky. Už tenkrát řekl Timovi, že mu snad bude moci jednou pomoci. Krešimir sám uzavřel smlouvu s baronem Natasem, prodal mu své oči výměnou za akcie. Tyto akcie však zanedlouho klesly a zbytek peněz vložil do banky, která také zkrachovala. Chce po baronovi zpět své oči, ale nemyslí jen na sebe, chce také pomoci Timovi, viz následující ukázka z románu.

„Však já na to přijdu, co jste s ním udělal za obchod, barone! Sleduju toho malého kluka už čtyři roky a dalo mi to dost námahy, abych se dostal za stevarda na tenhle parník, ale teď...“
„Teď vám nabízím další milión,“ skočil mu do řeči baron. „Hotově na ruku!“
„Tentokrát jsem ve výhodě já, barone! pravil Krešimir pomalu a uvážlivě. „To, co vím, si můžu nechat zaplatit trojím způsobem: buď žádat zpátky svoje oči, nebo přijmout ten milión, nebo – což by asi bylo to nejhorší – donutit vás, abyste zrušil smlouvu s tím chlapcem, ať je jaká chce.“
Tim si ve tmě přitiskl pěst k ústům, aby se neprozradil zasténáním.¹³⁶

---

¹³⁵KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 54.

„Herr Rickert stellte eine Frage und der Junge musste sich zusammennehmen, um den Sinn der Wörter überhaupt zu begreifen, so sehr wirbelten ihm die Gedanken durch den Kopf.

»Ich fragte, ob ich mich ein bisschen um dich kümmern soll«, sagte Herr Rickert. »Oder gefällt dir mein Gesicht nicht?«

Sehr schnell antwortete Timm: »Och doch! Sehr sogar!« Und er meinte es ernst. Er hatte plötzlich das sichere Gefühl, dass dieser Mann zwar ein Angestellter, aber kein Spießgeselle jenes karierten Herrn war, der in Timms Vorstellung erst zu dem reichen Baron Lefuet werden musste.“

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen*. 2014. S. 73.

¹³⁶KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 72.

„Ich werde herausbringen, welcher Art Ihr Geschäft mit den Jungen ist, Baron! Ich beobachte den Kleinen seit vier Jahren und es hat mich einige Mühe gekostet, Steward auf diesem Dampfer zu werden, aber jetzt...« Die Stimme des Barons unterbrach Kreschimir: »Jetzt biete ich Ihnen abermals eine Million. In bar und auf die Hand.«

»Diesmal, Baron, ist der Vorteil bei mir.« Kreschimir sprach sehr überlegt. »Ich kann mir mein Wissen auf dreierlei Art bezahlen lassen: entweder meine Augen zurückfordern oder die Million annehmen oder – was vielleicht nicht das Schlechte wäre – Sie zwingen, den Jungen aus den Vertrag zu entlassen, welcher Art dieser Vertrag auch immer sein mag.«

Timm presste in der Dunkelheit eine Faust in den Mund. Um sich durch sein Stöhnen nicht zu verraten.“

I Krešimir došel časem ke zjištění, že jeho oči jsou důležitější než peníze, a nakonec se rozhodl pro navrácení očí. I to bylo pro Tima přínosem, věděl, že má šanci získat svůj smích zpět. Nakonec si svůj smích opravdu vydobude díky sázce s Krešimirem viz „*Sázím se, že svůj smích zpátky nedostaneš, Time. O jeden feník!*“¹³⁷

Johnny

Lodní kormidelník, se kterým se Tim dal do řeči po Krešimirově zmizení z lodi. Údajně ho odvezl jiný člun na břeh kvůli slepému střevu, ale Tim tomu nevěřil. S Johnym se vsadil, že téhož večera bude nejbohatším člověkem na světě, a tak se i stane, jelikož se baron prohlásí za mrtvého a Tima za jediného dědice. Tim loď opouští, odchází do Janova a Johnny působí, že má o Tima strach. Pomůže mu i v budoucnosti.

Tim se k němu rozeběhl a nejradši by ho byl objal, kdyby jen na něj vůbec dosáhl.

„Utekl jsem jim, Johnny,“ svěřoval se bez dechu. „Baron mi hodil na krk detektivy. Ale...“ „Baron?“ přerušil ho překvapeně kormidelník.

„Myslel jsem, že umřel!“

„Změnil se na oko ve svého bratra, dvojče.“

Johnny hvízdal mezi zuby. Pak vzal Tima za rameno a řekl: „Sedneme si někam do putiky. Tam nás hned tak nenajde.“¹³⁸

Je zde patrná Johnnyho dobrosrdečnost i náchylnost k alkoholu, což je jeho typický rys.

Rysy jednotlivých subžánrů zástupných v románu

Jak už bylo v této kapitole zmíněno, jedná se dle mého názoru o společensko-kritický román s fantazijními a dobrodružnými prvky. Rysy společensko-kritického románu jsou patrné

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das Verkaufte Lachen*. 2014. S. 88 – 89.

¹³⁷KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 215.

„*Ich wette, dass du dein Lachen nicht zurückbekommst, Tim. Um einen Pfennig!*“

KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das Verkaufte Lachen*. 2014. S. 240.

¹³⁸KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 113 - 114.

„*Er lief auf ihn zu und hätte ihn am liebsten umarmt, wenn Johnny nicht so ungewöhnlich groß gewesen wäre.*

»*Ich bin entkommen, Jonny.*«, sagte er atemlos. »*Der Baron hat mir Detektive auf den Hals gehetzt. Aber...*«

»*Der Baron?*«, unterbrach ihn der Steuermann. »*Ich dachte, der wäre tot!*«

»*Er hat sich in seinen angeblichen Zwillingbruder verwandelt.*«

Jonny pfiff durch die Zähne. Dann nahm er Timms Hand und sagte: »Wir setzen uns in eine kleine Kneipe. Dort finder er uns nicht so schnell.«

KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1971. S. 134.

převážně v souvislosti se smlouvou uzavřenou mezi Timem a baronem Natasem. Jde o to, jaké hodnoty člověk uznává a jak se daný žebříček hodnot může vlivem času změnit

Rysy dobrodružného románu spatřuji v Timově pouti za prodaným smíchem. U klasického dobrodružného románu, jako jsou například Robinsonády, je vždy charakteristické exotické prostředí.¹³⁹ I zde se objevují cizí země a také plavba lodí do neznáma za dosažením kýženého cíle odkazuje na daný druh románu. Na souvislost exotiky s tímto žánrem poukazuje ve své práci i Aneta Hvězdová,¹⁴⁰ která uvádí, že exotičnost umocňuje používání cizího jazyka, což toto dílo potvrzuje. Cizí jazyky souvisí s výskytem postav různých národností a Timovou cestou kolem světa s Baronem Natasem.

Fantazijní prvky spatřuji ve schopnostech barona Natase. Schopnost odkoupit něčí smích nebo oči nelze označit za běžný jev, a ačkoliv to v díle není explicitně řečeno, musel mít baron nějaké nadpřirozené schopnosti, například schopnost přemístit se přes půlku světa rychlostí, kterou by to jiný člověk nedokázal.

1.3.3 Analýza seriálu *Tim Tolar*¹⁴¹

Základní údaje o filmu a stručný nástin dějové linie

Tento seriál byl natočen roku 1979 režisérem Sigim Rothemungem. Autory scénáře jsou Justus Pfaue a Peter M. Thouet. Jedná se o západoněmecký seriál pro mládež, který je rozdělen na třináct dílů, z nichž každý má 25 minut. Výchozím bodem natáčení bylo město Hamburg, nenatáčelo se však jen v Západním Německu, ale také na Kanárských ostrovech. Autorem hudby k seriálu je Christian Bruhn a pozic hlavních kameramanů se ujali Marius Ludwig a Horst Schier.

---

¹³⁹ LANGE, G. Abenteuerliteratur. In: *Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart: ein Handbuch*. 2011. S. 252.

¹⁴⁰ HVĚZDOVÁ, A. *Analýza románu Pán zlodějů se zaměřením na klasifikaci žánru*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Tamara Bučková. S. 43.

¹⁴¹ V originále Timm Thaler. V roce 2017 bylo v Německu uvedeno nové filmové zpracování díla Tim Tolar. Film nese název *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen*.

Hlavní roli Tima Thalera ztvárnil Thomas Ohrner, barona Lefoueta¹⁴² Horst Frank, sestru Agátu Bruni Löbelová, kuchaře Heinricha Stefan Behrens, sluhu Anatola Richard Lauffen, Timova otce Gerhart Lippert, Timovu matku Marlies Engel, Christiana Rickerta Edgar Bessen, paní Rickertovou Christine Brand a Gesi Rickertovou Katja Groszer.

Na tomto seriálu je také patrné, že je poměrně starý, ale na kvalitě to nic nemění. Třináct dílů poskytuje větší prostor pro uvedení velkého množství detailů, než kdyby se jednalo o jeden film. Hlavní dějová linie knihy je v seriálu zachována, ale celkový dojem z příběhu je jiný než dojem z literární předlohy, některé události jsou do seriálu v porovnání s literárním textem přidány a také některé postavy jsou zaměněny za jiné. Seriál tedy v podstatě děj románu zachovává, až na odlišnosti, na které bude upozorněno níže.

Srovnání s literární předlohou z tematického hlediska

Ve srovnání s knižní předlohou se seriál více soustřeďuje na postavu barona a také na jeho vlastní zázemí. Baronův sluha Anatol tu má velkou roli, jelikož obstarává baronovi všechny důležité věci, informace a také má na starost Tima Tolara. V předloze Anatol nevystupuje. Další odchylkou je, že Tim nemá nevlastního bratra a s nevlastní matkou má dobré vztahy. Několik vedlejších postav tu chybí a jsou nahrazeny jinými či dochází k oslabení jejich významu. Například pan Rickert, se kterým se v seriálu setkává v přístavu (ne v tramvaji), zde má pouze malou úlohu. Je ve středních letech a má ženu a dceru, které se v předloze vůbec nevyskytují. V předloze žije Christian Rickert pouze se svou matkou. Rickertova dcera Gesi zde má důležitou úlohu, pomůže totiž získat Timovi zpět smích. S předlohou se neshodují další lidé, kteří se Timovi snaží pomoci. Jedná se o sestru Agátu a lodního kuchaře Heinricha, jelikož v knize se Tim na lodi setkává pouze s Krešimirem, který prodal baronovi své oči, a s kormidelníkem Johnym, se kterým uzavírá sázku, že není možné, aby se z něho stal nejbohatší chlapec světa. Ačkoliv jména i profese jsou jiné, Johnny a Heinrich jsou si povahově velice podobní. Oba jsou dobrosrdeční, nápomocní a rádi pijí alkohol. Dle mého názoru byla přes všechny rozdíly zachována dějová linie románu. Opět

---

¹⁴² Seriál nebyl nikdy vysílán s českým dabingem, proto zde uvádím jméno barona z titulků filmu, Lefouet, které se drobně liší i od jména barona z originálního vydání, Lefuet. Dále však budu používat jméno Natas, které se nachází v českém překladu románu.

se jedná o to, že Tim na své cestě potkává lidi, kteří jsou ochotní mu pomoci a stejně jako v románu potřebuje čas, aby zjistil, že smích je důležitější než peníze.

Srovnání s literární předlohou z kompozičního hlediska

Kompozice příběhu je chronologická, je zde tedy rozdíl oproti knižnímu vydání v německém jazyce.¹⁴³ Chybí předmluva a doslov ke knižnímu vydání. Nacházíme zde rozdíly při porovnání s knižní předlohou, která se dělí na jednotlivé „archy“ a dny. V úvodu každého dílu je retrospektivní ohlédnutí vševědoucího vypravěče. Jak už jsem uvedla výše, román je rozdělen do sedmi dní, první den je rozdělen na pět archů, které jsou zahrnuty do prvního dílu seriálu, ve němž se divák seznámí s Timem a jeho rodiči i s postavou barona Natase, který se o Tima zajímá, protože jediné, co na světě postrádá, je smích, jenž vlastní právě Tim. Tento díl kočí úmrtím Timova otce, který měl spěšně dopravit důležité dokumenty barona Lefueta. Krátce po startu se však jeho letadlo zřítí k zemi. Obsahově jsou zde jisté odlišnosti, na které jsem upozorňovala již v části věnující se srovnání seriálu s románem z tematického hlediska. Vývoj děje však shodně s románem končí před uzavřením smlouvy mezi Timem a baronem.

Druhý den, který se opět dělí na pět archů, je v seriálu odvyprávěn v druhém, třetím a čtvrtém dílu, během nichž prodá Tim svůj smích. Myslí si, že on je tím, kdo má největší zisk ze smlouvy s baronem, ale posléze si uvědomí, že tomu tak není a odjíždí získat svůj smích zpět. Během čtvrtého dílu se setkává s Christianem Rickertem a jeho rodinou. Opět jsou zde odlišnosti oproti románu.

Třetí den románu, rovněž rozdělený na pět archů, se v seriálu odehrává během pátého a šestého dílu. Jedná se o Timovu plavbu lodí a setkání s dalšími pasažéry.

V sedmém dílu seriálu se Tim stává nejbohatším chlapcem světa. Tato událost se v románu odehrává během čtvrtého dne, který se dělí na dalších pět archů. Události čtvrtého dne románu se s určitými odchylkami shodují s následujícími čtyřmi díly, jedná se o Timův

---

¹⁴³ Uvedení příběhu retrospektivním ohlédnutím, které je použito také v románu Tim Tolar, chybí v seriálovém zpracování.

odchod z lodi do luxusního hotelu, kde je kontrolován baronovým sluhou Anatolem, a následně o snahu Agáty a Heinricha odvést Tima z dosahu zlého barona.

Pátý den románu, který je rozdělen na šest archů a týká se baronových obchodních plánů a Timovy reklamy na margarín¹⁴⁴, je v seriálu zachycen až ve dvanáctém dílu. Během osmého dílu sice bylo odhaleno, že má baron s Timem obchodní plány, nebylo však řečeno nic určitého. Tato část je tedy v seriálu zestručněna.

Šestý den románu, který se dělí do čtyř archů, je také částečně zachycen ve dvanáctém dílu seriálu, ale pouze okrajově. Lze říci, že této části předlohy nevěnovali scénáristé příliš pozornosti. Jedná se o část, kdy Tim cestuje s baronem kolem světa, jež je v seriálu úplně vypuštěna.

Sedmý den románu, který se dělí jen na tři archy, je zachycen v posledním dílu seriálu, kdy se podaří navrátit Timovi smích. Vsadí se s Gesi, dcerou Christiana Rickerta, že svůj smích získá zpět, a Tim přece musí vyhrát každou sázku.¹⁴⁵

Srovnání s literární předlohou z jazykového hlediska

Jazyk literární předlohy je spisovný, což u seriálu není zcela zachováno. Oproti knize se v seriálu vyskytuje větší množství dětí, které spolu komunikují běžnou řečí, která zahrnuje i nespisovné výrazy.¹⁴⁶

Seriálové ztvárnění Tima Tolara a barona Natase a práce s kouzelnými motivy

V seriálu nevypadá baron Natas jako podivný kostkovaný pán, jak je popisován v díle. Jedná se o štíhlého vysokého muže, který má přísný výraz a na veřejnosti nosí vždy černý oblek. Černou barvu má i automobil, kterým baron jezdí, a také baronův sluha Anatol je vždy oděn v černé barvě. Baron už na první pohled vypadá bezcitně a do chvíle, kdy získá Timův smích, se ani jednou neusměje.

---

¹⁴⁴ V seriálu jde o vodu.

¹⁴⁵ V románu není postava Gesi Rickertové, smích pomůže Timovi získat Krešimir.

¹⁴⁶ Z technických důvodů by bylo velmi obtížné doložit toto tvrzení ukázkou či přepisem ze scénáře seriálu.

Tim je ztvárněn tak, jak je v knize popsán. Malý kluk, který se rád směje, až do chvíle, kdy dá přednost výhře v sázkách. V momentě, kdy se přestane smát, začne být podrážděný a spolužáci ho přestanou mít rádi. Jak už jsem uvedla výše, během příběhu přehodnotí Tim žebříček hodnot, které považuje za důležité a projde velkou změnou díky zkušenostem, které získá.

Ke ztvárnění obou hlavních postav neodmyslitelně patří i kouzelné motivy. Veškeré nadpřirozené dění, které může divák zachytit, se týká barona Natase, který má zázračné schopnosti. Tyto schopnosti nejsou nijak vizuálně zvýrazněny. Baron uzavře smlouvu s Timem a v ten moment přichází Tim o smích a získává štěstí v sázkách. Ačkoliv jde o něco, co není v reálném světě možné. Stejně tak je tomu i v románu. Jde o písemně uzavřené dohody, které neprovází žádná zaříkávadla nebo jiné projevy nadpřirozena. Není dokonce ani třeba podepsat smlouvu s baronem vlastní krví, stačí pero.

Román *Tim Tolar* je napsaný velice čtivým jazykem a rozhodně bych jej doporučila k přečtení. Stejně tak bych doporučila shlédnutí tohoto seriálu, který zachovává zápletku a motiv románu.

1.4 Cornelia Funkeová: *Pán zlodějů*

1.4.1 Základní informace o životě a díle Corneliie Funkeové

Tato autorka se narodila dne 10. prosince roku 1958 ve vestfálském Dorstenu. Po zakončení studia na Gymnáziu svaté Uršuly v Dorstenu se přestěhovala do Hamburku, kde vystudovala pedagogiku a také knižní ilustraci. Je jednou z nejúspěšnějších autorek současné německé literatury a často je přezdívána „německou J. K. Rowlingovou“.¹⁴⁷ Do dnešní doby napsala přes 40 knih. Velice zajímavé jsou také její webové stránky,¹⁴⁸ které mají vzhled obýváku a většina předmětů v tomto pokoji odkazuje na důležité informace. Tyto předměty ale nejsou vybírány náhodně, každý má svou symboliku. Pokud například návštěvník klikne na dřevěné srdce stojící na polici, objeví se mu přehled projektů, které jsou pro Corneliu Funkeovou důležité. Mimo to se zde nachází mnoho jiných důležitých informací a projektů, například zde lze vytisknout si mapu „Světa za zrcadlem“.¹⁴⁹

Z počátku se sama snažila najít zahraničního vydavatele pro své knihy. Musela je tedy nejdříve nechat přeložit do angličtiny, aby vydavatele našla v „objeviteli“ *Harryho Pottera* Barry Cunninghamovi.

V jejích knihách nalézáme umné propojení reality s fantasijskými prvky, stejně tak jako u dvou předchozích autorů. Příklady takovýchto děl z pera Corneliie Funkeové jsou trilogie *Inkoustový svět*¹⁵⁰ nebo *Pán zlodějů*¹⁵¹, které patří mezi autorčina nejznámější díla. *Pán zlodějů* byl zfilmován roku 2006 a první část zmíněné trilogie s názvem *Inkoustové srdce* se filmového zpracování dočkala roku 2008. Každá z jejích knih obsahuje jiné množství fantasijských prvků a jsou i propojené s realitou svým vlastním způsobem.

Na již zmíněném webu se nachází i informace o okolnostech vzniku knihy *Pán zlodějů*. Autorka přišla na tento námět, když pobývala v Benátkách, a proto se příběh odehrává právě tam. Cornelia uvádí, že Benátky jsou velmi kouzelné místo, ale také velice skutečné, do Benátek se každý může vydat, dotknout se jich, cítit je i ochutnávat. Autorka chtěla

---

¹⁴⁷PHILLIP, C. „Ab Seite 100 tun alle, was sie wollen“. In: *1001 Buch. Das Magazin für Kinder – und Jugendliteratur*, o. Jg., H. 1 (2004), S. 23.

¹⁴⁸ www.corneliafunke.com

¹⁴⁹ *Spiegelwelt*, první kniha z tohoto cyklu s názvem *Recess I* vyšla roku 2010. Do českého jazyka zatím nebyl *Spiegelwelt* přeložen.

¹⁵⁰ Originál *Tintenwelt* (*Tintenherz*, 2003, *Tintenblut*, 2005, *Tintentod*, 2007).

¹⁵¹ Originál *Herr der Diebe*, 2000. Do českého jazyka přeložila Emílie Harantová.

ukázat všem dětem, že existuje i reálné místo, na kterém se mohou odehrávat kouzelné příběhy. Dostala již mnohé dopisy od dětí, které Benátky navštívily, že vše je opravdu tak, jak je v knize popsáno, jen kouzelný kolotoč, ke kterému se dostanu později, chybí.¹⁵²

Od roku 2005 žije Cornelia Funke v Los Angeles, kde v roce 2015 založila vlastní nakladatelství Breathing books.

1.4.2 Analýza románu *Pán zlodějů*

V této kapitole se budu stejně jako u dvou předchozích knih zabývat základními informacemi o díle, dějovou linií, charakteristikou hlavních postav a také srovnáním filmové verze s knižní předlohou.

Základní údaje o románu a dějová linie příběhu

Kniha vyšla poprvé roku 2000 v Hamburku. Jedná se o příběh skupiny dětí žijících bez rodičů v ulicích Benátek. V českém překladu vyšla kniha zatím pouze jednou, roku 2003 v nakladatelství Knižní klub. Dílo do češtiny přeložila Emílie Harantová. Stejně jako v původním německém vydání byly použity ilustrace Corneliie Funkeové.

Hlavními hrdiny jsou bratři Prosper a Bo. Po smrti matky si malého Boa nechávají u sebe manželé Hartliebovi, jejich teta a strýc, ale o staršího Prospera nemají zájem, je tedy poslán do dětského domova. Prosper však z domova uteče, unese Boa a odjedou společně do Benátek, o kterých jim matka vyprávěla tolik kouzelných příběhů. V Benátkách se seznámí s dalšími osiřelými dětmi, které spolu žijí v opuštěném kině Stella, což v italštině znamená hvězda, děti tedy kino nazývají Hvězdnou skrýší. Živí se výdělkem z prodeje lupu, který organizuje o něco málo starší chlapec, který si říká Pán zlodějů, vlastním jménem Scipio. Zatímco jejich úkolem je přes den obstarávat tipy pro Pána zlodějů, úkolem Scipia je loupit. Pán zlodějů nebydlí s dětmi ve skrýši, pouze je navštěvuje a ve skutečnosti pochází z bohaté rodiny. I díky tomu bydlí děti v kině, protože patří Scipiovu otci. Skutečnost, že Scipio na tom není tak jako ostatní děti, vyjde najevo kvůli detektivovi, kterého si najmou

---

¹⁵² <http://www.corneliafunke.com/de/buecher/herr-der-diebe>, vloženo 12. 3. 2017.

manželé Hartliebovi. Loupežná kořist pána zlodějů je rodinný majetek, který Scipio tajně odnáší z domova. Když děti pochopí, že Scipio je ten poslední, o koho se jeho otec zajímá, pochopí Scipiův vzdor i osamocení. Detektiv Victor Getz postupem času zjistí, že Hartliebovi nejsou dobří lidé, a místo odvedení bratrů k Hartliebovým začne dětem pomáhat.

Prostřednictvím překupníka Barbarossy, který pravidelně odkupuje lup Pána zlodějů, dostanou děti zakázku na krádež dřevěného křídla. Toto křídlo patří lvu ze ztraceného kouzelného kolotoče, který byl kdysi ukraden z kláštera Milosrdných sester. Když se děti seznámí s majitelkou křídla Idou Spaventovou, která je současně přítelkyní Victora, rozhodnou se zjistit, kam se kolotoč poděl.

Příběh dospěje ke svému rozuzlení v momentě, kdy si někteří protagonisté dopřejí jízdu časem na opraveném kolotoči Milosrdných sester. Posun v čase, který jim nabídne jízda na kouzelném kolotoči, je pro mnohé řešením životní situace, protože někdo chce dospět a jiný se chce vrátit do dětství.

Tematická komponenta a z ní vyplývající poselství díla

Tento příběh obsahuje hned několik ústředních témat. Z jednoho pohledu se na stránkách tohoto románu odehrává dobrodružství, o kterém sní každé malé dítě. Kdo by nechtěl žít se svými přáteli bez pravidel dospělých? Z jiného úhlu pohledu se jedná o příběh dětí, které nemají rodiče ani nikoho jiného, kdo by se o ně staral. Tyto děti tedy musí samy zaujmout roli dospělých a naučit se, jak se postarat o sebe a své blízké. Dále je zde zahrnuto téma rozdílných tužeb dětí a dospělých. A nemalou roli zde hraje i čas. Nasedne-li člověk na kouzelný kolotoč, může se rozjet dopředu, přeskočit několik let nebo desetiletí a stejně tak i zpátky. Daný jedinec si tedy může vybrat, jestli chce zestárnout, anebo omládnout. V díle se objevují obě přání. Chlapec Scipio chce být dospělým, aby mohl svobodně rozhodovat o svém životě. Starý Renzo se svou sestrou, pro které měly děti ztracené křídlo najít a umožnit tak, aby byl kolotoč znovu funkční, by naopak chtěli znovu prožít bezstarostné dětství, které jim bylo v mládí odepráno. I v rozdílnosti jejich tužeb je zřejmé, že velkou roli hraje jejich věk. Mladík se zbrkle žene vpřed, aniž by si uvědomil, že může

minout důležité roky svého života, kdežto staří lidé chtějí být zase dětmi, aby dostali druhou šanci prožít radostné chvíle.

Je zde také zachycena rozvaha Prospera, který se nejprve také chce stát dospělým, aby se mohl starat o Boa a nemusel se skrývat před tetou a strýcem. Nakonec si však uvědomí, že Bo nestojí o otce, ale o bratra a na kolotoč nenasedne. Jeho rozumné uvažování působí kontrastně vedle neopatrnosti překupníka Barbarossy, který chce omládnout, ale neodhadne dobu jízdy a vrátí se do batolecího věku.

Magickým prvkem je kolotoč s pěti dřevěnými sochami, díky kterým se člověk může vydat na cestu časem. Mají podobu jednorožce, mořské panny, vládce moří Neptuna, mořského koníka a okřídleného lva. Všechny tyto sochy symbolizují určitý typ síly. Jednorožec symbolizuje dle lexikonu symbolů čistotu a sílu,¹⁵³ lev sílu a význačné postavení.¹⁵⁴ Stejně tak Neptun neboli Poseidon, jakožto bůh moří představuje sílu. Mořský koník souvisí s Neptunem, jelikož je jeho symbolem¹⁵⁵ a mořská panna symbolizuje dle mého názoru nebezpečí, protože tyto bájně bytosti údajně lákaly námořníky svým zpěvem na skaliska.

Kompozice

Kompozice příběhu je chronologická. Jsou zde dvě epizody, které s dějem úzce souvisí. Prvním odbočením od hlavní dějové linie je retrospektivní vyprávění Idy Spaventové o původu kolotoče z kláštera Milosrdných sester a druhé odbočení se týká vyprávění Renza, jenž není skutečným hrabětem, ale kdysi s matkou a sestrou sloužil u šlechtické rodiny Vallaresů, která přivezla ukradený kolotoč svým dětem. Kolotoč však neměl žádnou moc, protože mu chybělo ono lví křídlo. První epizoda je pro děj důležitá, ale druhá by mohla být z příběhu vypuštěna.

Děj lze rozdělit na úvodní představení prostředí a postav, zápletku, rozuzlení a závěr. Je rozdělen do padesáti čtyř kapitol a je doplněn seznamem vysvětlivek italských výrazů, které

---

¹⁵³ BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. 2008. S. 125.

¹⁵⁴ BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. 2008. S. 185.

¹⁵⁵ BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. 2008. S. 63.

jsou v knize použity. Na vnitřní straně desek knihy se nachází mapa Benátek, kterou lze považovat za doprovodný text otevírající cestu k příběhu.

Jazyková komponenta

Dílo je napsáno čtivým současným jazykem. Jedná se o jazyk, který se týká různých společenských vrstev, dochází tedy ke kombinaci jazyka spisovného „*Proto bychom chtěli pověřit dalším pátráním po chlapcích Vás, pane Getzi. Vrátný v hotelu nám vaše služby doporučil.*“¹⁵⁶ i nespisovného, což je patrné hlavně při komunikaci dětských hrdinů „*Jo, jasně, máš pravdu.*“¹⁵⁷ Vzhledem k tomu, že se děj románu odehrává v italských Benátkách, je text proložen italskými výrazy „*Avanti!*“ *zvolal netrpělivě.*“¹⁵⁸ Ty nejsou použity pouze z hlediska prostoru, ve kterém se děj odehrává, ale mají také skrytou symboliku. Například překupník Barbarossa¹⁵⁹ má skutečně zrzavé vousy nebo Renzo, který si přezdívá Conte¹⁶⁰, kdysi sloužil u hraběcí rodiny a od toho odvozuje svou přezdívku. Vlastní jména osob budou podrobněji rozebrána v následující kapitole věnované charakteristice hlavních postav.

Charakteristika hlavních postav

V tomto příběhu stojí na „bílé“ straně skupina osiřelých dětí (nebo zdánlivě osiřelých, viz Scipio). Zajímavé je, že většina jmen hlavních postav je italská (pochází z latinského jazyka) a některá z nich v sobě ukrývají určitý odkaz.

---

¹⁵⁶ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2005. S. 9.

„Deshalb möchten wir Sie, Herr Getz, mit der weiteren Suche nach den Jungen beauftragen. Der Portier unseres Hotels hat Ihre Dienste empfohlen.“

FUNKE, C. *Herr der Diebe*. 2011. L. 65.

¹⁵⁷ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2005. S. 14.

„Ja, ja, dass stimmt auch“

FUNKE, C. *Herr der Diebe*. 2011. L. 146.

¹⁵⁸ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2005. S. 8.

„Avanti!“ rief er ungeduldig.“

FUNKE, C. *Herr der Diebe*. 2011. L. 27.

¹⁵⁹ V překladu rudovous.

¹⁶⁰ V překladu hrabě.

Prosper

Jedná se o hlavního hrdinu knihy. V knize je popisován jako vysoký tmavovlasý chlapec, na svůj věk (12 let) je velice odvážný a snaží se vzít svůj život do vlastních rukou a také se postarat o mladšího bratra Boa. Prosper a Bo jsou sirotci, kteří mají jen tetu a strýce. Ti ale stojí jen o malého Boa a nejsou příliš přátelští. Prosper by tedy chtěl být dospělý, aby se mohl postarat o sebe i svého bratra, včas si však uvědomí, že Bo stojí hlavně o svého bratra, a kdyby najednou zestárl, stal by se spíše jeho otcem. Ani jeden z bratrů nechce, aby mezi nimi vznikla propast v podobě jedné generace.

Jméno Prosper je zřejmě odvozeno od latinského prosperitas, což znamená prospěch a zdar. Dané postavě tyto významy odpovídají. Prosper má nakonec vždy štěstí, a i v textu je na tuto skutečnost odkaz.¹⁶¹

Prosper se zastavil před obchodem, v němž se prodávali noviny, pohlednice a hračky. Na hračky není místo, když se utíká z domova. Bo neměl ani jediné plyšové zvířátko, kromě ošuntělých lvíčků, které mu přenechal Riccio.

„Co kdybys koupil Boovi ty indiány?“ Riccio si oprášil svou ulepenou bradu o Prosperovo rameno. „Hodili by se k těm korkovým kovbojům, které mu udělala Vosička.“

Prosper nakrčil čelo a sáhl na svazek peněz v kapse své bundy. „Ne“, řekl, vtiskl Ricciovi do ruky krabici s koláči a čile vykročil. „Potřebujeme ty peníze na jiné věci.“¹⁶²

Na této ukázce je viditelné Prosperovo rozumné uvažování, ačkoliv by rád koupil malému Boovi nějakou hračku, ví, že to není věc, za kterou by měl utrácet.

Bonifazius (Bo)

Prosperův mladší bratr. Bo je malý, blondatý, věčně rozesmátý a upovídaný. Také je velmi důvěřivý k cizím lidem, pokud se k němu chovají přátelsky, o čemž svědčí například důvěra

---

¹⁶¹ „Neznamená snad Prosper, obdařený štěstím?“

FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 9.

¹⁶² FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 36.

„Prosper blieb vor einem Laden stehen, in dem es Zeitungen, Postkarten und Spielzeug zu kaufen gab. Spielzeug nimm man nicht mit, wenn man wegläuft. Bo beßas nicht male in Stofftier, außer dem abgeschabten Löwen, den Riccio ihm überlassen hatte.

„Wie wär’s, wenn du Bo die Indianer da schenkst?“ Riccio legte das klebrige Kinn auf Prosper’s Schulter. „Die passen gut zu den Korkencowboys, die Wespe ihn gebastelt hat.“

Prosper runzelte die Stirn und tastete nach dem Geldbündel in seiner Jackentasche. „Nein“, sagte er, drückte Riccio die Kuchenschachtel in die Hand und ging weiter. „Wir brauchen das Geld für andere Sachen.“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L. 511 – 518.

k Victorovi, který je však tajným detektivem. Věří také ve schopnosti svého bratra a v to, že se o něj vždy postará. Chce žít radši s Prosperem na ulici než s tetou a strýcem ve velkém domě, protože jsou stroží a dětem naprosto nerozumí. Po setkání se Scipiem se také jednou chce stát zlodějem. Vidí jen dobrodružnou stránku tohoto „povolání“ a neshledává na tom nic špatného.

„Hej Victore, tak si mě chyt!“ zvolal náhle jakýsi hlas. Zvonivý hlásek. Victor ho znal. V blyštivé oponě se náhle objevila boule. „Máš vůbec pistoli?“ ptal se hlas za oponou prošívanou hvězdami a mezi záhyby se vysunula Boova hlava nabarvená na černo.

„Samozřejmě!“ Victor si vsunul ruku pod bundu, jako by sahal po revolveru. „Chceš se na ni kouknout?“

Bo zvolna vystoupil ze své skrýše. Stál s hlavou na stranu a díval se na Victora. Kdepak vězí Prosper, jeho starší bratr? Victor se přes rameno ohlédl vlevo, pak vpravo, ale všude viděl jen neproniknutelnou temnotu.

„Já se tě nebojím,“ prohlásil Bo. „To bude určitě jen gumová pistolka.“¹⁶³

Na této ukázce je vidět Boova hravost a dětská naivita. Už se s Victorem setkal dříve, ale nemohl vědět, jestli je to opravdu hodný pán, za jakého jej považoval. Nemohl si být jistý, že mu nehrozí nebezpečí, ale přesto Victorovi věřil.

Scipio

Nejstarší z dětských postav tohoto příběhu. Nechává si říkat „Pán zlodějů“ a snaží se vypadat starší, než ve skutečnosti je. Aby působil dospěleji, nosí černý plášť, vysoké podpatky a masku typickou pro benátský karneval. Na rozdíl od ostatních dětí není sirotek, což však ostatní netuší. Scipio pochází z velice zámožné benátské rodiny, není však šťastný. Rodiči je částečně přehlížen, ale také jsou na něj přísní a nároční. Scipio by tedy nejraději rychle dospěl, stejně jako Prosper, ale jeho motivem je osamostatnění se od rodičů. Stylizace

---

¹⁶³ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 99.

„He, Victor, fang mich doch!“, rief plötzlich eine Stimme. Eine helle Stimme. Victor kannte sie. Der glitzernde Vorhang bekam plötzlich eine Beule. „Hast du eigentlich eine Pistole?“, fragte die Stimme hinter dem sternenbestickten Stoff, und Bos tintenschwarz gefärbter Kopf schob sich zwischen den Falten hervor.

„Natürlich!“ Victor schob die Hand unter seine Jacke, als griffe er nach seinem Revolver. „Willst du sie dir mal ansehen?“

Langsam trat Bo aus seinem Versteck. Mit schief gelegtem Kopf stand er da und guckte Victor an. Wo steckte Prosper, sein großer Bruder? Victor blickte nach links, nach rechts, über die Schulter, aber überall sah ihn nur die Dunkelheit an mit ihrem schwarzen Gesicht.

„Ich hab keine Angst“, sagte Bo. „Das ist bestimmt nur eine Gummipistole.“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L. 1565 – 1573.

do „Pána zlodějů“ mu přináší uspokojení po stránce duševní, jelikož s ním děti jednají jako s někým výjimečným, kdo všechno dokáže.

„S těmi penězi budu dospělý,“ odpověděl Scipio, převzal si těžkou tašku a postavil ji do člunu mezi sebe a Mosku.

„Slyšel jsi to, Renzo?“ Žena se opřela o kraj plachetnice a výsměšně se na Scipia zadívala. „Chce být dospělý. Lidská přání jsou tak rozdílná.“¹⁶⁴

Na této ukázce je vidět Scipiova touha dospět i to, že Renzo a jeho sestra tohle přání nechápou. Opět se jedná o odkaz na mezigenerační rozdíly.

Victor Getz

Soukromý detektiv, který je placen Hartliebovými, aby našel Boa, kterého Prosper unesl z jejich domu. Victor se nejdříve snaží děti nalézt, aby je mohl svým současným zaměstnavatelům odevzdat, ale nakonec se rozhodne děti neprozradit, naopak se s nimi spřátelí. Victor doma chová dvě želvy, Paulu a Landa, o které se pečlivě stará.¹⁶⁵

Rozložily Victorovi deku na studené dlaždice. Aspoň to. Ani tak to neměl právě pohodlné. Zajatý a spoutaný, to se mu ještě nestalo. Zavřený na záchodě starého kina, a k tomu bandou dětí! Vznešený synek dottora Massima mu vrazil do úst roubík tak rychle, že těm malým hajzlíkům ani nestačil sdělit, že venku přede dveřmi, kde to protahuje, je v krabici ubohá nachlazená želva.

Hodiny plynuly a Victor myslel neustále na totéž: tohle jsem měl tušit! Měl jsem to tušit, když do kanceláře přišla ta Esther se špičatým nosem a tím svým kdoulově žlutým kabátem. Žlutá byla odjakživa moje nešťastná barva.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 169.

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L. 2723.

„Mit dem Geld bin ich erwachsen“, antwortete Scipio, nahm die schwere Tasche entgegen und stellte sie zwischen sich und Mosca ins Boot.

„Hast du da sgehört, Renzo?“ Die Frau stützte sich auf den Bootsrand und musterte Scipio mit spöttischem Lächeln. „Erwachseb will er sein. So verschieden sind die Wiünsche.“

¹⁶⁵ Želva by mohla být odkazem na dílo Michaela Endeho, jelikož je erbovním zvířetem tohoto autora, jak už jsem uvedla výše.

¹⁶⁶ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 101.

„Sie legten für Victor eine Decke auf die kalten Fliesen. Immerhin. Trotzdem hatte er es nicht gerade gemütlich. Gefangen und gefesselt, das war ihm noch nie passiert. Eingeschlossen in ein altes Kinoklo, von einer Bande Kinder! Und -dottor Massimos feiner Sohn hatte ihm so schnell den Knebel zwischen die Zähne gestopft, dass er nicht einmal dazugekommen war, den kleinen Bastarden zu sagen, dass draußen vor der Tür in einem zugigen Karton eine arme erkältete Schildkröte lag.

Die Stunden verstrichen und Victor dachte immer wieder dasselbe: Ich hätte es wissen müssen! Ich hätte es wissen müssen, als diese spitznaßige Esther in mein Büro gekommen ist mit ihrem quittengelben Mantel. Gelb war schon immer seine Unglücksfarbe gewesen.“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L. 1599 – 1604.

Zde je dobře vidět, jakou povahu má Victor. Ve chvíli, kdy jej přemohly malé děti, myslí na svou nemocnou želvu a na to, že mu zakázka najít děti nikdy nebyla po vůli.

Ernesto Barbarossa

Toto jméno znamená v italštině Rudovous, což se hodí i ke vzhledu překupníka Barbarossy, se kterým děti obchodují. Není to člověk s příliš dobrými charakterovými rysy, podporuje kriminalitu dětí a snaží se na nich vydělávat. Má dojem, že děti budou rády za jakýkoliv obnos a snaží se tedy nabízet částky, které jsou pro děti dost vysoké, ale cena nabízeného zboží je několikanásobně vyšší. Smlouvání tohoto typu zkusí i v případě, kdy jde zboží prodávat Prosper, ale nakonec obrátí.

Barbarossa ho sledoval bez pohnutí. Když však Prosper sáhl po kleštích, chytil ho za ruku tak, až sebou Prosper trhl. „Konec hraní!“ zavrčel Rudovous. „Jsi chytrý kluk. Na můj vkus až moc chytrý. Ale já a Pán zlodějů jsme spolu zatím dělali dobré obchody, a tak vám zaplatím čtyři sta tisíc, i kdyby většina toho, co tu máte, byla brak. Ty klíšťky se mi ale líbí. Vyřídíte Pánovi zlodějů, že tohleto mi musí nabízet častěji, i když jsou poslíčci tak nestydatí.“ Změřil si Prospera pohledem, v němž se mísily zlost a respekt. „A ještě něco.“ Odkášlal si. „Zeptejte se pána zlodějů, jestli by nevzal objednávku...“¹⁶⁷

Za kleště, které byly hlavním předmětem obchodu, nabídl původně sto tisíc lir, ale Prosper se nenechal odbýt almužnou. Objednávkou, kterou má Barbarossa na mysli, je obchod s Renzem. Ačkoliv dobře ví, že za něj děti slíbenou odměnu neobdrží, chce, aby děti danou práci odvedly a on sám získal odměnu.

---

¹⁶⁷ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 32 – 33.

„Barbarossa sah ihm ohne eine Regung dabei zu. Aber als Prosper nach der Zuckerzange griff, packte er seine Hand, so plötzliche, dass Prosper zusammenzuckte. „Schluss mit den Spielchen!“ knurrte der Rotbart. „Du bist ein schlaues Kerlchen. Ein bisschen zu schlau für meinen Geschmack. Aber der Herr der Diebe und ich haben bisher gute Geschäfte miteinander gemacht, und deshalb zahle ich euch vierhunderttausend, obwohl das meiste, was ihr da habt, Plunder ist. Die Zange gefällt mir. Richtet dem Herrn der Diebe aus, er soll mir öfter etwas in der Art anbieten, dann bleiben wir im Geschäft. auch wenn sein Boten so inverschämte sind wie du.“ Er musterte Prosper mit teinem Blick, in dem sich Ärger und Respekt mischten. „Da wäre noch etwas.“ Er räusperte sich. „Fragt den Herrn der Diebe, ob er einen Auftrag annehmen würde ...“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L 461 – 469.

Ida Spaventová

Majitelka dřevěného křídla, které mají děti ukrást pro Renza. Je fotografkou, s dětmi má společnou jednu věc, také je sirotek. Vyrůstala v klášteře, kde dostala darem ono dřevěné křídlo, které údajně patří na kouzelný kolotoč. Ačkoliv přistihne děti při krádeži, nezavolá policii, ale naopak chce znát okolnosti vloupání do jejího domu a chová se k dětem hezky. Ida zná na rozdíl od dětí příběh, který se k dřevěnému křídlu váže.

„Copak je to za příběh?“ zeptal se Mosca a nalil si plnou sklenici šťávy.

„Hned se to dovíte.“ Ida Spaventová si pověsila kabát na opěradlo židle, upila doušek ze své kávy a vzala si cigaretu.

„Dostanu taky jednu?“ zeptal se Riccio.

Ida ne něj udiveně pohlédla. „Jistěže nedostaneš, je to nezdravý návyk.“¹⁶⁸

„No a co vy?“

Ida vzdychla. „Zkousím se to odnaučit. Přejdeme k tomu příběhu.“ Opřela se na židli. „Už jste někdy slyšeli ten příběh o kolotoči Milosrdných sester?“¹⁶⁹

Tento rozhovor vede Ida s dětmi poté, co se vloupají do jejího domu. Dle mého názoru věří dětem, že to nebyl jejich vlastní nápad, a proto s nimi jedná tak přátelsky.

Esther a Max Hartliebovi

Teta a strýc Prospera a Boa jsou jejich jedinými příbuznými, ale zájem mají jen o malého Boa. Nejsou to příliš vřelí lidé a nerozumí dětem, ani nemají smysl pro humor. Už jejich příjmení, které se skládá ze slov „hart“, což znamená tvrdý, a „Liebe“, což znamená láska, tedy doslova „Tvrdoláskovi“, naznačuje, že se nejedná o příliš srdečné lidi.

Esther Hartliebová podrážděně povytáhla obočí. „Opravdu? No, podle mě to jsou divná jména, pokud to mám vyjádřit slušně. Moje sestra si libovala ve všem zvláštním. Když před třemi měsíci překvapivě zemřela, já a můj muž jsme si okamžitě zažádali o svěření Boa do pěstounské péče,

---

¹⁶⁸ Autorka se zde snaží výchovně působit na čtenáře.

¹⁶⁹ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 142 – 143.

„Was ist das nun für eine Geschichte?“, fragte Mosca und goss sich ein Glas Saft ein.

„Geht sofort los.“ Ida Spavento hängte den Mantel über die Stuhllehne, trank einen Schluck von ihrem Kaffee und nahm sich eine Zigarette.

„Krieg ich auch eine?“, fragte Riccio.

Ida sah ihn erstaunt an. „Natürlich nicht. Das ist eine ungesunde Angewohnheit.“

„Na und Sie?“

Ida seufzte. „Ich versuche es mir abzugewöhnen. Kommen wir zu der Geschichte.“

Sie lehnte sich auf ihrem Stuhl zurück. „Habt ihr schon einmal die Geschichte vom Karussell der Barmherzigen Schwester gehört?“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L 2287 – 2296.

protože sami bohužel děti nemáme. Jeho bratra už jsme si k sobě ovšem vzít nemohli. To by pochopil každý rozumný člověk, ale Prospera to strašně rozrušilo. Vyváděl jako šílený! Že prý mu chceme ukrást bratra! Přitom by mohl Boa jednou za měsíc navštěvovat!“ Ženin obličej zbledl ještě více než předtím.¹⁷⁰

Na této ukázce je vidět bezcitnost Hartliebových, kteří si neuvědomili, že rozdělit sourozence je nelidské. Také o své zesnulé sestře se nevyjadřuje příliš přívětivě.

Renzo

Renzo si nechává říkat hrabě (Conte), ale skutečným hrabětem není. Mohlo by se zdát, že se jedná spíše o postavu vedlejší, která není příliš důležitá. Jeho důležitost tkví dle mého názoru v odlišnosti prání oproti Scipiovi. Je zde dobře viditelný rozdílný pohled na svět ze strany dospělých a dětí. Renzo se chce vrátit do dětství, aby dostal druhou šanci být dítětem. Díky službě u rodu Vallaresů totiž o dětství přišel.

„Ono to funguje,“ zašeptal Scipio a nevěřičně zíral na cizího chlapce. „Ty jsi ten *conte*.“ Renzo se s úsměvem uklonil. „K službám pane zloděju,“ řekl. „Díky vaší pomoci. Bez lvího křídla by to byl jen kolotoč, ale teď...“¹⁷¹

Tato ukázka dokládá, že Renzovi a jeho sestře Morosině šlo o omládnutí, což se povedlo díky získání dřevěného křídla.

Renzo se sehnul a zvedl masku, jež ležela mezi cínovými vojáčky. „Obstarali mi to křídlo,“ řekl. „A já jsem jim nezaplatil. Proto jim dovolím svézt se na kolotoči.“ Změřil si pohledem Prospera a Scipia, jednoho po druhém. „Zpočátku se otáčí pomalu,“ řekl tiše. „A člověk téměř nic necítí. Ale pak se točí čím dál rychleji. Málem jsem seskočil příliš pozdě, ale takhle...“ podíval se na sebe dolů, „je to přesně tak, jak jsem chtěl. Vzal jsem si zpátky to, co mi ukradli.“¹⁷²

---

¹⁷⁰ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 9.

„Esther Hartlieb hob irritiert die augenbrauen. „Tatsächlich? Nun, ich finde, es sind seltsame Namen, um es nettauszudrücken. Meine Schwester hatte eine Vorliebe für alles Seltsame. Als sie vor drei Monaten überraschend starb, haben mein Mann und ich sofort das Sorgenrecht für Bo beantragt, da wir selbst leider keine Kinder haben. Seine größeren Bruder konnten wir unmöglich auch noch zu uns nehmen. Jeder vernünftige Mensch versteht das, aber Prosper hat sich furchtbar aufgeregt. Wie ein verrückter hat er sich gebärdet! Wir würden ihm seinen Bruder stehlen! Dabei hätte er Bo einmal im Monat besuchen können!“ Ihr Gesicht wurde noch blasser, als es ohnehin schon war.“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L. 52 – 60.

¹⁷¹ FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 221.

„Es funktioniert!“ flüsterte Scipio und starrte den fremden Jungen ungläubig an. „Du bist der Conte.“ Lächelnd machte Renzo eine Verbeugung. „Zu Diensten, Herr der Diebe“, sagte er. „Dank eurer Hilfe. Ohne den Löwenflügel war es nur ein Karussell, aber jetzt ...“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L. 3624.

¹⁷² FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. 2003. S. 222.

V této ukázce si Renzo uvědomil, že by měl Pánovi zlodějů a ostatním nějak zaplatit. Vysvětluje jim princip kolotoče i to, že člověk musí včas seskočit.

Rysy jednotlivých subžánrů zastoupených v románu

V tomto díle se opět mísí rysy několika druhů románu. Jedná se o román dobrodružný, společensko-kritický, detektivní a fantazijní. Nelze tvrdit, že se jedná pouze o jeden z těchto subžánrů, ale prvky všech čtyř typů románu jsou zde do určité míry zastoupeny.

Jak jsem již uvedla výše, prostředí dobrodružných románů bývá zpravidla exotické. Dalo by se říci, že prostředí Benátek není příliš exotické v porovnání s tropickým ostrovem nebo divokou džunglí, které lze najít v jiných dílech tohoto žánru. Pro hlavní hrdiny příběhu pocházející z Hamburku jsou však Benátky exotickým prostředím, jelikož je to prostředí neznámé, které znají pouze z matčina vyprávění. Mé pozorování v tomto bodě opět odpovídá práci Anety Hvězdové.¹⁷³

Dalším bodem, ve kterém s její prací souhlasím, je ztížená možnost čtenáře identifikovat se s hrdinou díla. Můžeme se zčásti ztotožnit s různými hrdiny příběhu, jako je například Scipio, pro kterého nemají rodiče pochopení, nebo Prosper, který se ze všech sil snaží postarat o svého malého bratra, ačkoliv sám je ještě dítě. Nemůžeme se však s těmito hrdiny identifikovat od začátku až do konce příběhu.

Hlavním rysem detektivního románu je, že obsahuje nějaký zločin.¹⁷⁴ V tomto případě jsou zde jeho rysy zastoupeny hned ve dvou rovinách. První detektivní rovina příběhu se objevuje již na začátku, když Esther a Max Hartliebovi zapojí do hledání ztracených dětí policii a následně najímají soukromého detektiva, aby je našel. Dále je hledání dětí realizováno

---

„Renzo bückte sich und hob eine Maske auf, die zwischen den Spielzeugsoldaten lag. „Sie haben mir den Flügel besorgt“, sagte er. „Und ich habe sie nicht bezahlt. Deshalb werde ich ihnen erlauben, auf dem Karussell zu fahren.“ Er blickte Prosper und Scipio an, einen nach dem anderen.

„Am Anfang dreht es sich langsam“, sagte er leise. „Und man spürt kaum etwas. Aber dann wird es schneller und schneller. Ich wäre fast zu spät abgestiegen, aber so ...“, er sah an sich herunter, „ist es genau, wie ich es wollte. Ich habe mir zurückgeholt, was man mir gestohlen hat.“

FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. 2011. L 3631 – 3639.

¹⁷³ HVĚZDOVÁ, A. *Analýza románu Pán zlodějů se zaměřením na klasifikaci žánru*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Tamara Bučková. S. 43.

¹⁷⁴ STENZEL, G. Kriminalgeschichten. In: *Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart: ein Handbuch*. 2011. S. 333.

prostřednictvím plakátů s fotografiemi chlapců, které jsou vyvěšeny po celých Benátkách. Soukromý detektiv se přestává chovat jako v detektivním románu v momentě, kdy začne dětem pomáhat a nechce je předat Hartliebovým. Nelegální obchody, které děti uskutečňují s překupníkem Barbarossou, také spadají do detektivního románu. Stejně tak i zprostředkování obchodu mezi dětmi a Contem. Další detektivní rovinu tedy představuje pátrání po dřevěném křídle a následné sledování údajného hraběte na tajemný ostrov.

Stěžejní prvek vztahující se k žánru fantasy román spatřuji v kolotoči Milosrdných sester, který má magickou moc přemístit člověka v čase. Lidé se tak mohou vrátit do dětství, nebo naopak zestárnout. Jiný předmět s magickými vlastnostmi se v příběhu nevyskytuje.

Pro tento druh románu je typický boj mezi dobrem a zlem, který se zde odehrává, ale již neobsahuje nadpřirozené prvky. Postavy vyskytující se v románu lze rozdělit na kladné: všichni dětské hrdinové, Ida Spaventová, Victor Getz a na hrdiny záporné: Esther a Max Hartliebovi, Barbarossa. Renzo je postava, na kterou můžeme nahlížet z obou stran, jelikož děti podvedl, ale také splnil Scipiovi přání dospět.

Jedná se o román jednodimenzionální, který se odehrává v reálném světě, ne světě vymyšleném autorkou samotnou, jak to bývá u fantasy literatury zvykem. Hrdinové příběhu neutíkají od reality do světa čar a kouzel, až na výjimku, kterou je situace s kouzelným kolotočem.

Jedním z rysů společensko-kritického románu jsou osudy dětí žijících na ulici a mezigenerační střet, jaký se objevuje mezi Scipiem a jeho otcem. Mezigenerační střet je důležitou součástí příběhu. Kdyby totiž nebyly Scipiovy vztahy s rodiči chladné a nepřipadal by si nedoceněný, jen těžko by se staral o osiřelé děti a nemohl by se stát Pánem zlodějů.

Rozdíly mezi jednotlivými generacemi jsou viditelné i u situace s kouzelným kolotočem, kde si dospělý muž přeje být dítětem, aby si mohl užít období her, které si jako dítě nemohl prožít, a naopak chlapec, který je ve věku, kdy si má užívat her a bezstarostnosti, chce být dospělým, aby o sobě mohl rozhodovat sám. Otázkou je, jestli Scipiovi docházelo, jakou zodpovědnost na sebe prostřednictvím svezení na kolotoči přebírá. Avšak každý člověk pravděpodobně zažívá takovéto momenty, kdy zatouží být někým jiným.

1.4.3 Analýza filmu *Pán zlodějů*

Základní údaje o filmu a stručný nástin dějové linie příběhu

Tento film byl natočen roku 2006 režisérem Richardem Clausem, jedná se o koprodukcí mezi Německem, Lucemburskem a Velkou Británií. Délka filmu je 95 minut. Autory hudby jsou Michael Csányi-Wills a Nigel Clarke, kameramanem David Sláma.

Pán zlodějů je film starý několik let, takže působí na první pohled moderním dojmem, a to i vzhledem k hereckému obsazení.

Děj filmu respektuje děj knižní předlohy až na odlišnosti, ke kterým se vrátím v následujících kapitolách, které se věnují jednotlivým komponentám.

Film má stejně jako kniha dobrodružné, detektivní i fantasijní prvky. Dobrodružnými rysy se vyznačuje způsob života dětí v Benátkách. Dále pak zakázka pro hraběte, při které se na scéně objevuje fotografka Ida Spaventová. Ida je zároveň přítelkyní detektiva Getze. Detektivní rysy představuje hlavně hledání Boa a Prospera Esther a Maxem Hartliebovými, ale i snaha zjistit, kam patří dané dřevěné křídlo a co s ním má hrabě v úmyslu.

Victor Getz se účatně pátrání po dětech, ale následně se spojí s dětmi a prožívá jejich dobrodružství. Fantasijní prvky souvisí s magickým kolotočem a s Boem, který vidí na různých místech v Benátkách hýbající se sochy. Jejich podoba odpovídá sochám na kolotoči.

Největším objevem ve filmu je zjištění, že Scipio není ani osiřelý kluk, ani velký Pán zlodějů, protože je synem bohatého doktora a ukradené věci bral z domova. Ostatní děti nechápou, proč tak Scipio jednal. Ten však má velice problematické vztahy s otcem a celým svým srdcem se od něj chce osamostatnit. Ke svému osamostatnění využije magické síly kolotoče. Kolotoč má moc proměnit děti v dospělé, nebo naopak. Hrabě, který potřeboval dřevěné lví křídlo, aby zprovoznil kolotoč, se chtěl i se svou sestrou vrátit do dětství, protože jim nebylo dopřáno toto bezstarostné období, kdy by si spolu mohli hrát. Hrabě s hraběnkou se tedy stanou dětmi a Scipio se rozhodne dospět, aby byl samostatný. Prosper také uvažoval o využití síly kolotoče, aby se mohl starat o Boa, ale došlo mu, že Bo jej nechce mít za otce, ale za bratra. Také Barbarossa zažije přeměnu v dítě, což neplánoval. Toho však ostatní využijí, malého Ernesta Barbarossu odvedou Ida s Victorem k Hartliebovým a Bo zůstane

bydlet u Idy s ostatními dětmi. Scipio se stane Victorovým asistentem a nebude se tak muset denně potýkat se svým otcem.

Srovnání s literární předlohou z tematického hlediska

Hlavní témata příběhu, kterými jsou spolupráce dětí i dospělých a také touha vrátit se v čase, nebo se naopak posunout vpřed, zůstala zachována. Některé scény nejsou ve filmu zahrnuty, ale podstata díla byla dobře vystihnuta. Například bratři Prosper a Bo se seznámí nejdříve s pánem zlodějů a teprve později se zbytkem dětí. Jiné postavy jsou naopak zachyceny velmi detailně, například příchod detektiva Victora Getze do kina Hvězda, kdy je dětmi svázán, aby nepůsobil další problémy.

Srovnání s literární předlohou z kompozičního hlediska

V úvodní scéně starší z bratrů, Prosper, unáší mladšího Boa. V knižní předloze není únos přímo popsán, je nám zprostředkován pouze slovy manželů Hartliebových, kteří přijíždí hledat chlapce do Benátek. Dále se již film vyvíjí tak, jako v knižní předloze. Jedná se tedy o chronologickou kompozici, stejně tak jako u předlohy. Jsou zde zachyceny jejich nejdůležitější momenty a děj se dostává i ke stejnému konci jako předloha.

Drobnou odlišností filmu od literární předlohy je vynechání druhé epizody, tedy příběhu hraběte Renza. Ve filmu není vysvětleno, že Renzo není skutečným hrabětem.

Srovnání s literární předlohou z jazykového hlediska

Styl jazyka, který je použit v knižní předloze, zůstal zachován, došlo pouze ke změně některých jmen a názvů. Například název kina, ve kterém se děti schovávají, se v českém překladu filmu jmenuje Hvězda, což je překlad názvu Stella z italského jazyka do jazyka českého. Dívka, která si v předloze přezdívá Wespe, má ve filmu přezdívku Hornet, což v angličtině znamená sršeň.

Práce s kouzelnými motivy ve filmu *Pán zlodějů*

Ačkoliv je děj příběhu zasazen do reálného světa, je zde patrná i práce s kouzelnými motivy. Na jedné straně jsou zde různé sochy, které se hýbou, což se dá vykládat i jako ztvárnění Boovy bujné fantazie. Na straně druhé je zde kouzelný kolotoč a ztvárnění cesty časem, kterou někteří z hrdinů podstupují. Při jízdě na kolotoči se dotyčný cítí, jako by projížděl modrobílým tunelem s ohnivými záblesky. Celkové zpracování filmu je velmi zdařilé, ale sama upřednostňují román, který je velice dobře napsán.

1.5 Srovnání protagonistů a kouzelných motivů ve všech rozebíraných dílech

V případě románu *Děvčátka Momo* je jako zastřešujícím kouzelným motivem podání času jako součásti dimenze reálné i fantazijní. Momo je postavou, která může být reálná, avšak kolem ní se dějí věci a objevují se postavy, které dimenzi skutečnosti překračují. Jako zajímavé lze označit vyústění příběhu. Existence rozumného života je pomocí fantazijních či pohádkových motivů zachráněna, avšak s tím, že Momo je dopředu oznámeno, že lidé žádnou změnu vlastně nepostřehnou a vše, co se stalo od doby nástupu „zla“, tedy objevení se šedých mužů, zůstane v platnosti. K tomu je využito mystické postavy Mistra Hóry.

Román *Tim Tolar aneb Prodaný smích* je založen na faustovském motivu, který představuje rovinu legend a mýtů, avšak žánr současného dobrodružného románu nádech černé magie do jisté míry stírá a odlehčuje za účelem přizpůsobení dětskému čtenáři. Kouzelné motivy, které jsou součástí výher Timových sázek, lze popsat jako prostředek umožňující kouzelnou změnu. Lineárním hromaděním těchto změn dochází k Timově proměně. Čas je faktorem uvědomění si životních hodnot a změny svého já.

Román *Pán zlodějů* je dobrodružným sociálně laděným příběhem s detektivními motivy. Motiv kouzla vychází ze staré benátské legendy a je použit pouze k vyústění románu, kterým je vyřešení zápletky ve smyslu životních situací dětských protagonistů.

Ve všech případech se autoři díla rozhodl zahrnout kouzelné a nadpřirozené jevy do děje tak, že působí naprosto přirozeně. V žádném z těchto děl se neobjevují zaříkávadla, stejně tak ve filmech a seriálu nejsou kouzla vizuálně umocněna, aby přitáhla divákovu pozornost.

Co se týče porovnání jednotlivých knižních a filmových vydání, lze říci následující: V případě filmu *Momo* se na tvorbě podílel i autor předlohy Michael Ende. Je tedy pochopitelné, že filmové ztvárnění děvčátka Momo odpovídá i původním ilustracím autora.

V případě Timova příběhu jsou obě filmová a jedno seriálové zpracování románu velmi zdařilá. Tvůrcům se podařilo dodržet dějové linky literárních předloh.

První německé vydání díla Tim Tolar, se mi bohužel nepodařilo najít, ale většina ilustrací zobrazuje Tima jako chlapce s blond vlasy, a naopak barona Natase jako muže s tmavými vlasy. To nebylo ve filmu dodrženo, ale vlastnosti obou těchto postav byly zachyceny tak, jak jsou v románu popsány. Další rozdílnosti mezi dílem a seriálem *Tim Tolar* jsem našla u postav, které s Timem spolupracují. Jedná se o postavu sestry Agáty a kuchaře Heinricha, kteří se v díle nevyskytují. V díle je místo toho stevard Krešimir a kormidelník Johnny.

Dílo a film *Pán zlodějů* se příliš neliší. Postavy i dějová linie zůstaly zachovány. Román je však umně napsán a má větší spád než film, který byl podle stejnojmenného díla natočen.

Všechna tři díla stojí za přečtení, a vzhledem k drobným i větším odlišnostem doporučuji i zhlédnutí filmů. Jen u díla *Pán zlodějů* postačí přečtení románu z důvodu shodného zpracování.

2 Praktická část diplomové práce

2.1 LPDM ve výuce německého jazyka

Dle mého názoru jsou autentické i zjednodušené texty ve výuce důležité z hlediska rozšíření znalostí o kultuře německy mluvících zemí a také z hlediska rozvoje čtenářské gramotnosti. Jedná se tedy o pochopení textu a zlepšování orientace v textu za účelem získávání základních informací a odpovědí na otázky vztahující se k textu. Literární texty samy o sobě však nejsou dostačujícím materiálem do výuky. S těmito texty je podle mě nutné dále pracovat a vytvářet tematizovaná cvičení k rozvoji dalších kompetencí. Jedná se o kompetenci k učení, k řešení problémů a komunikativní kompetenci. Zpracované materiály a pomůcky jsou v souladu s kurikulárními dokumenty, jelikož při práci s cizojazyčnou literaturou jde rozvíjení literárních kompetencí jako znalostí o literatuře a čtenářských kompetencí ruku v ruce s dalšími dovednostmi a schopnostmi, které tyto dokumenty zdůrazňují. Shrnutí kurikulárních dokumentů se nachází v příloze.¹⁷⁵

Aby pedagog dosáhl požadovaných výsledků, je nutné stanovit cíl dané hodiny, případně tematizovaného výukového bloku a také prostředky, kterými těchto cílů dosáhne. Velký důraz při přípravě výukových materiálů musí klást pedagog na charakter skupiny, pro kterou materiál připravuje.

V následující kapitole bych chtěla ukázat, že jedno literární dílo lze zprostředkovat žákům různého věku, a to způsobem, který je zaměřený na procvičování různých kompetencí, stejně jako různých řečových dovedností a jazykových prostředků. Níže zpracované výukové materiály jsem měla možnost vyzkoušet na druhém stupni ZŠ Korunovační 8 v Praze 7, kde již druhým rokem působím jako učitelka cizích jazyků. Materiály pro střední školu jsem prakticky vyzkoušela díky spolupráci s kolegou Bc. Tomášem Botlíkem na SOŠ Drtinova 3 v Praze 5. Materiály pro žáky prvního stupně jsem díky Mgr. Ivě Schmittové v praxi vyzkoušela v kroužku německého jazyka na ZŠ Korunovační, ve kterém pracuje pouze s dětmi z česko-německých rodin.

---

¹⁷⁵ Příloha I – III

2.2 Práce s románem *Děvčátko Momo a ukradený čas*

V této části se budu věnovat konkrétní práci s výše uvedeným dílem v německém originálu a filmem *Momo*, abych je zpřístupnila žákům druhého stupně základních škol a žákům škol středních, kteří studují německý jazyk jako druhý cizí jazyk. Dále se zde budu věnovat materiálům pro žáky prvního stupně, které se dají uplatnit na školách s rozšířenou výukou jazyků a v zájmových kroužcích.

K vytváření materiálů pro žáky prvního stupně mě přivedla praxe na ZŠ Kladská s rozšířenou výukou jazyků, kde jsem měla možnost vyzkoušet si výuku německého jazyka v první a druhé třídě. Vzhledem ke skutečnosti, že studuji obor zaměřený na výuku žáků druhého stupně základních škol a škol středních, zařadím materiály pro mladší žáky až na konec této kapitoly.

Pro práci s textem jsem zvolila formu literárního projektu. V rámci tohoto projektu jsem se mohla dostatečně věnovat literárním ukázkám i využít alternativní metody, v nichž jsem využila různé tvořivé techniky. Literární projekt chápu jako metodu v širším slova smyslu, tedy jako způsob vyučování.

Přípravnou fází projektu mohu ze svého pohledu rozdělit do několika oblastí. Na poli literární vědy pro mě byl prvním krokem kurz Německy psaná literatura pro děti a mládež na Katedře germanistiky Pedagogické fakulty, který jsem absolvovala v zimním semestru akademického roku 2015/2016. Druhým, zcela zásadním krokem byl fakt, že jsem se tvorbou Michaela Endeho a především románem *Momo* dlouhodobě zabývala při vypracování teoretické části předkládané diplomové práce. Na poli pedagogické přípravy pro mě byly důležité kurzy didaktiky absolvované na PedF UK a posléze vlastní praxe, kterou jsem zmínila výše. Nemohu pominout ani kurz humanistické pedagogiky (gestaltu), jehož jsem se účastnila v akademickém roce 2012/2013 ve slovinském Celje a díky němuž jsem sama získala povědomí o důležitosti nejen kognitivního, ale také zážitkového učení, jímž se práce s literárním textem může stát.

Realizační fáze projektu, kterou lze vymezit jako období od 28. 2. do 11. 4. 2017, mě zavedla do dvou různých škol a jednoho školního kroužku, které mnou byly rovněž zmíněny výše. Podrobný popis této fáze následuje v podkapitolách 2.2.1. – 2.2.6.

Evaluační fázi projektu lze přiblížit jednak jako krátké ohlédnutí se za literárním projektem na všech školách, kde jsem jej uskutečnila, a jednak jako celkové shrnutí této velké empirické zkušenosti, které promítnu do závěru práce.

Při technickém řešení záznamu realizační a evaluační fáze projektu jsem opět vycházela z poznatků a zkušeností z kurzů didaktiky i vlastní praxe, a proto jsem zvolila textovou formu podrobně propracovaného portfolia.

2.2.1 Materiály pro výuku na druhém stupni základních škol a žáky nižšího stupně gymnázií

Téma: *Michael Ende – Děvčátko Momo a ukradený čas*

Cílová skupina: 8. - 9. ročník ZŠ, 3. – 4. ročník osmiletého gymnázia

Předpokládané jazykové kompetence: rozvoj komunikativních a čtenářských dovedností, rozvoj slovní zásoby, rozvoj psaného projevu, kompetence k učení, k řešení problémů a pracovní kompetence

Předpokládané (optimální) časové rozvržení projektu: 4 x 45 min.

Cíle: Seznámení se s pohádkovým románem *Momo* významného německého autora Michaela Endeho, znalost hlavních motivů, postav i vztahů mezi nimi, rozšíření slovní zásoby, procvičení řečových dovedností (ústní projev), vyzkoušení práce se slovníkem.

Použité sociální formy: Frontální výuka, práce ve dvojicích, skupinová práce, samostatná práce.

Použitá média: Ukázky z filmu *Momo* (1986), úryvek z knihy *Momo*, pracovní listy, plán deskové hry k tématu, papírové skládačky, vyobrazení postav z knihy, německo-český slovník.

Obsah výukového celku a jeho metodický popis

1. Seznámení se s autorem Michaellem Endem

Nejdříve položíím otázku, jestli už někdo slyšel jméno, případně jestli někdo zná nějaké jeho dílo. Posléze proběhne konverzace s dětmi, pokud již o autorovi něco vědí. Pokud se s ním dosud nesetkaly, proběhne krátký výklad se stručnými informacemi o životě a díle Michaela Ende.

2. Seznámení se s knihou *Momo*, s motivy díla a charakteristikou hlavních postav

V další části seznámím žáky s hlavními postavami románu, zápletkou a také motivy, které jsou částečně skryty mezi řádky. Jedná se o čas, lidskost nebo přátelství a na druhé straně touhu po moci a vzájemné odcizování lidí. Seznamování s danými informacemi proběhne formou výkladu v německém jazyce, při kterém budu zapisovat důležité pojmy na tabuli.

3. Hra na spojování jmen postav s jejich vlastnostmi a pracovní list týkající se hlavních postav

Každý žák má jeden lísteček. Polovina žáků má lístečky se jmény postav a druhá polovina žáků lístečky se stručným popisem postav, například *Momo – Ein Waisenkind, das in einem alten Amphitheater lebt*. Následně mají žáci s lístečky, na kterých je popis postav, najít jednoho žáka se jménem jejich postavy. Hledají všichni žáci najednou. Svým spolužákům pokládají otázky v německém jazyce, aby našli toho, koho hledají. Po ukončení aktivity a kontrole si žáci lístečky vymění a hrajeme druhé kolo. Tentokrát tedy žáci, kteří měli v minulém kole lísteček se jménem, mají lísteček s popisem postavy a obráceně.

Po dokončení této aktivity přejdeme k vyplňování pracovního listu, který se vztahuje převážně k postavám z díla. V prvním cvičení mají žáci za úkol rozhodnout, který obrázek a výrok patří k sobě, ve druhém pak mají stručně popsat želvu Kassiopeiu. Dále následují čtyři otázky, které vycházejí z románu, a poslední částí pracovního listu je osmisměrka, ve které mají žáci najít šestnáct jmen a pojmů. Pracovní list se nachází v příloze.¹⁷⁶

---

¹⁷⁶ Příloha IV

4. Tvoření dialogů ve dvojicích – aktivita založená na využití papírové skládačky „Nebe, peklo, ráj“.

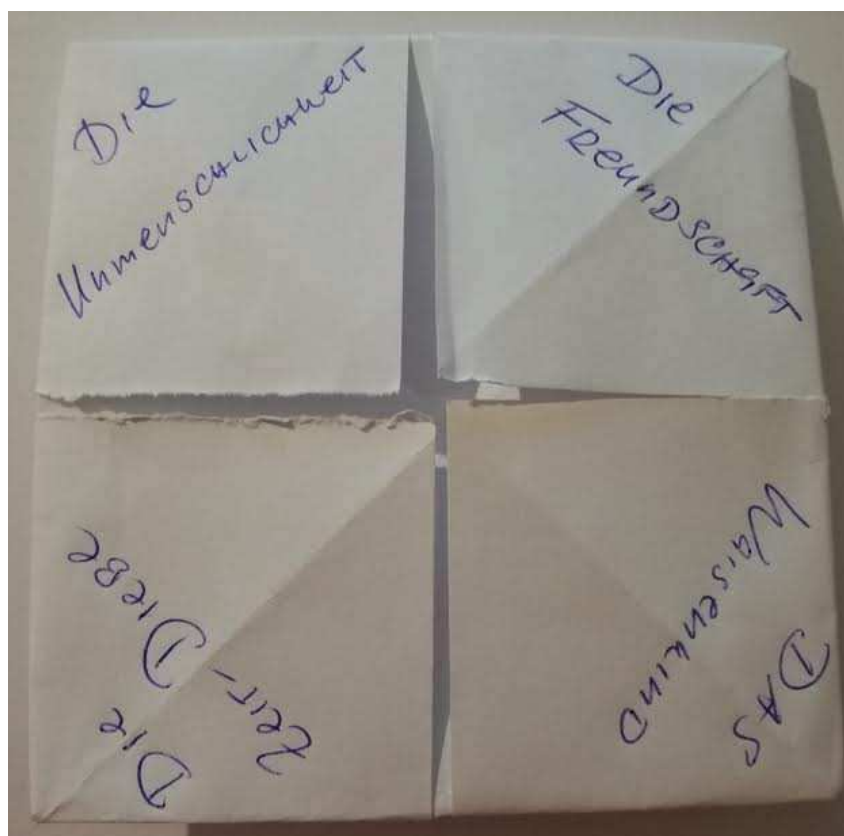
Tuto aktivitu jsem nazvala Momo – Dialoge. Žáci nejdříve musí poskládat papírovou skládačku „Nebe, peklo, ráj“ a poté zapisují pojmy a otázky do jednotlivých vrstev viz popis aktivity:

Momo - Dialoge

1. Bastele Himmel-und-Hölle-Spiel.

2. Schreib 4 Schlagwörter:

- *Die Freundschaft, das Waisenkind, die Zeit-Diebe, die Unmenschlichkeit*

3. Schreib diese Namen auf:

- *Momo, Beppo, Gigi, Kassiopeia, Meister Hora, die grauen Herren, die Zeit-Spar-Kasse, Bibigirl (die vollkommene Puppe)*

4. Male die Figuren und die Schlagwörter, die mit der mit dem Guten verbunden werden können, gelb aus. Die, die mit dem Böse etwas zu tun haben, male blau aus.

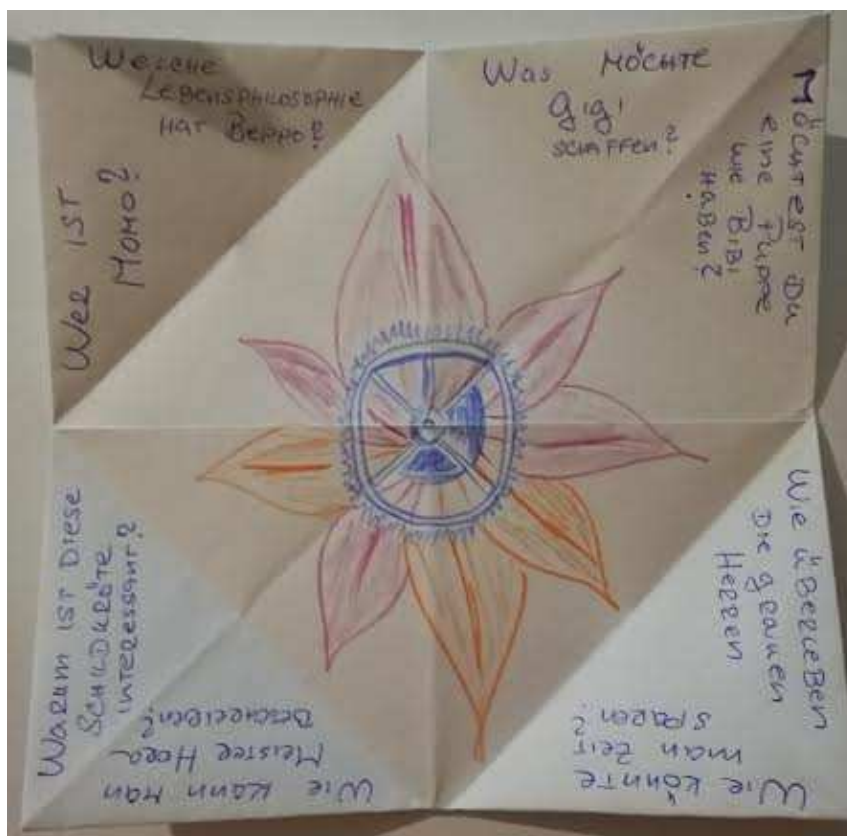
5. Wähl dir die Fragen aus!

- **Momo:** 1. Wer ist Momo? 2. Woher ist Momo gekommen und wo lebt sie? 3. Welche Eigenschaften hat Momo?
- **Beppo:** 1. Was für eine Philosophie hat Beppo? 2. Was ist er von Beruf? 3. Welche Eigenschaften hat Beppo?
- **Gigi:** 1. Was möchte Gigi schaffen? 2. Was ist Gigi von Beruf? Welche Eigenschaften hat Gigi?
- **Meister Hora:** 1. Wo lebt Meister Hora? 2. Mit wem lebt Meister Hora? 3. Wie kann man Meister Hora beschreiben?
- **Kassiopeia:** 1. Warum ist diese Schildkröte interessant? 2. Was macht Kassiopeia in dieser Geschichte? 3. Kann Kassiopeia sprechen?

- **Die grauen Herren:** 1. Wie überleben die grauen Herren? 2. Ist der Vertrag mit den grauen Herren günstig? 3. Was wollen sie?
- **Die Zeit-Spar-Kasse:** 1. Wie kann man eigentlich die Zeit sparen? 2. Soll man die Zeit sparen oder lieber mehr Zeit mit den Freunden verbringen? 3. Was ist wichtiger, die Freundschaft oder das Geld?
- **Bibigirl:** 1. Möchtest du auch eine Bibi haben? 2. Ist Bibi wirklich eine vollkommene Puppe? 3. Wozu wollten die grauen Herren Bibigirl nutzen?

6. Male eine Stundenblume.

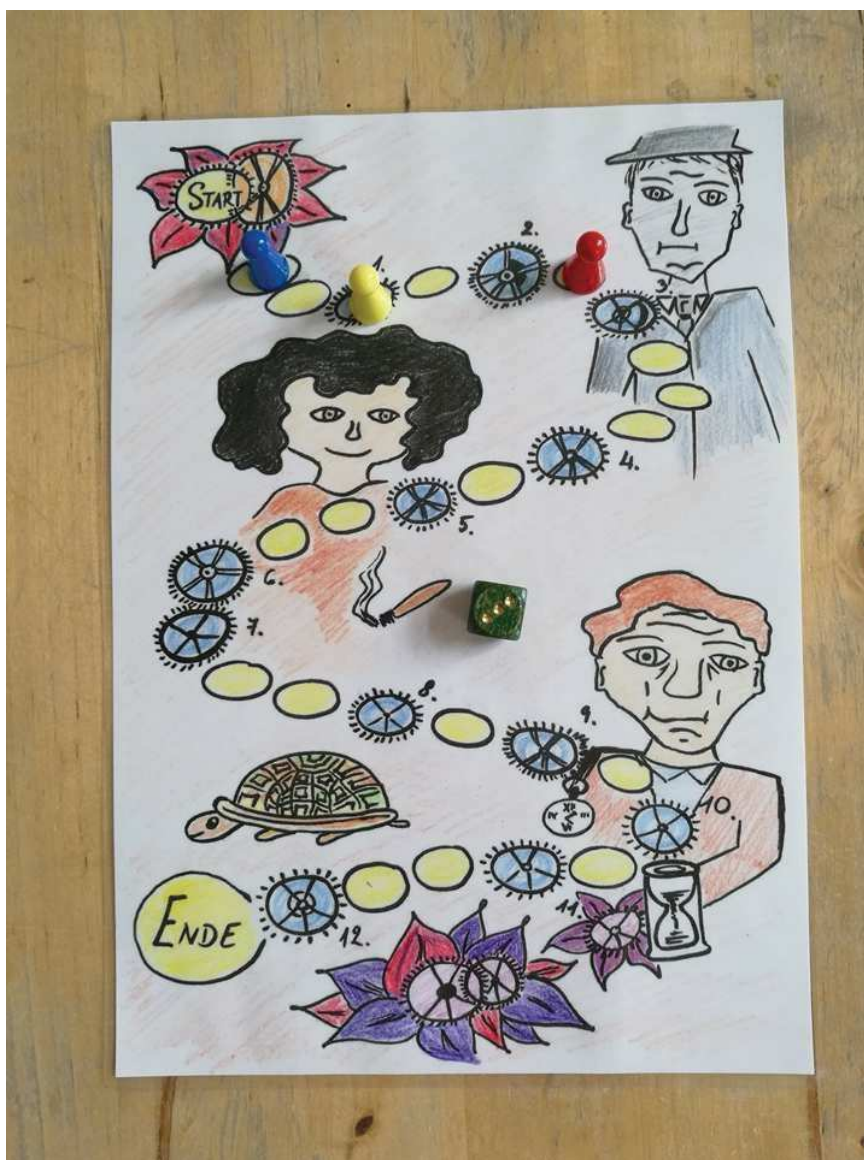
7. Bildet Dialoge und macht euch Notizen.

5. Desková hra k tématu

Žáci jsou rozděleni do skupin po dvou nebo třech, aby bylo možné hrát deskovou hru vytvořenou k tématu *Momo*. Jedná se o hru, při které hráči hází kostkou a postupují figurkou na hracím plánu. Na plánu se nachází dvanáct políček v podobě koleček

z hodinového stroje, pokud žák vstoupí svou figurkou na toto hrací pole, musí zodpovědět příslušnou otázku. Otázky mohou být napsány na tabuli, nebo mohou mít žáci k dispozici kromě herní plochy i list s otázkami. Po ukončení hry si otázky zodpovíme ještě společně.

Momo – das Brettspiel

Momo – das Brettspiel

1. Wie heißt der Straßenkehrer?
2. Wie heißt die Schildkröte, die in Zukunft sehen kann?
3. Wo lebt Momo?
4. Wissen wir genau, wie alt Momo ist?
5. Wie heißt die vollkommene Puppe?
6. Was möchten die grauen Herren stehlen?
7. Wo kann man die Zeitblume finden?
8. Sag uns ein paar Motive Momos Geschichte..
9. Wie überleben die grauen Herren?
10. Wie genau heißt die Zeitbank?
11. Wie heißt der Mann, der die Zeit der Welt beherrscht?
12. Was für Eigenschaften haben die grauen Herren?

Antworten:

1. *Der Straßenkehrer heißt Beppo.*
2. *Die Schildkröte heißt Kassiopeia.*
3. *Sie lebt in einem alten Amphitheater.*
4. *Das wissen wir nicht.*
5. *Die Puppe heißt Bibi.*
6. *Sie möchten die Zeit der Leute stehlen.*
7. *Die Zeitblume haben wir in unseren Herzen.*
8. *Freundschaft, Zeit, Menschlichkeit, ...*
9. *Sie rauchen die Zigarren aus den Zeitblumen.*
10. *Die Zeit-Spar-Kasse.*
11. *Er heißt Meister Hora.*
12. *Diese Männer sind selbstsüchtig und böse, ...*

Otázky ke hře „Momo – das Brettspiel“

6. Ukázka z románu

Přejdeme k četbě a překladu ukázky z díla *Momo*, která se nachází v příloze.¹⁷⁷ Jedná se o část díla, která zachycuje soud jednoho z šedých mužů. Tato ukázka je zajímavá, jelikož se žáci seznámí s fungováním společnosti šedých mužů a mohou se k tomu následně vyjádřit.

---

¹⁷⁷ Příloha V

7. Ukázka z filmu

Po důkladném přečtení a přeložení přejdeme k ukázce z filmu *Momo* (1986), který zachycuje stejný moment jako přečtený úryvek. Po zhlédnutí ukázky mají žáci za úkol stručně shrnout, zda byl úryvek z knihy totožný s ukázkou z filmu, případně čím se lišily a jestli se jim více líbil úryvek, nebo ukázka. Tento úkol mohou řešit samostatně nebo ve dvojicích a každá dvojice dostane k dispozici jeden slovník.

2.2.2 Komentář k realizační fázi projektu na ZŠ

Škola: ZŠ Korunovační 8, Praha 7

Třída: 9.A, 14 žáků

Datum projektu 28. 2. – 14. 3. 2017

Časové rozvržení: 4 x 45 min. + 15 min. test + 5 min. zpětná vazba

Popis jednotlivých vyučovacích jednotek

Výše uvedená cvičení a materiály jsem při výuce žáků deváté třídy rozložila do čtyř vyučovacích hodin. Pátou vyučovací hodinu následoval test, který uzavřel dané téma. Také proběhla zpětná vazba.

Během první hodiny jsme s žáky probrali základní informace o autorovi. Znájí filmovou i seriálovou verzi *Nekonečného příběhu*. Na příkladu tohoto díla a *Momo* jsem žákům vysvětlila, co znamená jednodimenzionální a dvoudimenzionální román. Dále jsme se věnovali hlavním postavám v *Momo* a jejich charakteristice. Poté proběhla aktivita výše popsaná ve třetím bodu. Následovalo vyplňování pracovního listu. Žáci stihli vyplnit první stranu pracovního listu, kterou jsem si následně vybrala ke kontrole.

Druhá hodina začala připomenutím jmen a charakteristik hlavních postav díla a následovala výroba papírové skládačky sloužící k vedení rozhovorů ve dvojicích. Během času, kdy žáci tvořili rozhovory a zapisovali si poznámky k odpovědím, jsem obcházela jednotlivé dvojice, kontrolovala, že konverzace probíhá v německém jazyce, a pomáhala s otázkami, se kterými měli žáci obtíže. Následně žáci nakreslili do svých skládaček, jak si představují

hodinový květ, a poté jsme kontrolovali správnost odpovědí. Žáci postupně četli otázky, na které odpovídali, a také odpovědi. Ostatní žáci se také vyjadřovali k odpovědím, pokud měli pocit, že jsou špatně zodpovězené, nebo je chtěli doplnit. Po dokončení kontroly jsme zrekapitulovali hlavní motivy, postavy a jejich vlastnosti.

Třetí hodinu jsme začali deskovou hrou s otázkami, při které byli žáci rozděleni do dvojic a jedné trojice, protože jeden žák chyběl. Během hry jsem opět obcházela jednotlivé skupinky a kontrolovala průběh aktivity. Po ukončení hry jsme ještě společně zodpověděli všech dvanáct otázek. Poté jsme se vrátili k pracovním listům, které jsme nestihli dokončit během první hodiny tohoto bloku. Žáci vypracovali další čtyři úkoly na druhé straně pracovního listu a opět odevzdali ke kontrole. Kdo nestihl najít všechna slova v osmisměrce, dokončil ji za domácí úkol.

Během čtvrté hodiny jsme se věnovali četbě a překladu úryvku. Následně skládání jednotlivých částí úryvku do správného pořadí. Po dokončení této aktivity jsme se společně podívali na ukázkou z filmu a poté žáci napsali několik vět ke srovnání úryvku textu a filmové ukázkou. K této práci měli žáci k dispozici slovníky a jejich texty jsem vybírala k oznámkování. Na konci hodiny také žáci dostali zpátky opravené pracovní listy, které si vzali domů k prostudování s tím, že další hodinu budeme psát test, který uzavře dané téma. Test se skládal ze čtyř cvičení, která byla obsažena v pracovním listě, dvou otázek z papírové skládačky a seřazení částí úryvku.

Ohlédnutí se za projektem

Oproti očekávanému časovému plánu, což byly čtyři vyučovací hodiny, se při reálné výuce nedalo vše stihnout tak, jak jsem původně zamýšlela. Tematický celek byl uzavřen testem a zpětnou vazbou během páté vyučovací hodiny. Vzhledem k tomu, že v této třídě běžně učím a znám tedy reakce žáků na různé situace, neočekávala jsem, že se projekt setká s úplným nadšením. Spíše jsem očekávala neutrální přístup žáků, ale to se nepotvrdilo. Naopak jsem se setkala s nadšeným přístupem, zejména u aktivit, které v běžných hodinách zatím neproběhly. Jedná se o výrobu konverzační pomůcky „Nebe, peklo, ráj“ a i následná

práce s ní a také o deskovou hru na dané téma. Tyto dvě aktivity zaujaly žáky nejvíce a celková atmosféra v hodinách byla velmi pozitivní.

Evaluace ze strany žáků

Zpětná vazba obsahovala tři otázky:

1. Chtěl/a bys podobným způsobem pracovat i s jinými tématy?
2. Jaká aktivita se ti líbila nejvíce?
3. Co ti přinesly poslední čtyři hodiny?

Na první otázku odpovědělo jedenáct žáků kladně a tři záporně. Podle odpovědí na druhou otázku byla nejoblíbenější aktivitou papírová skládačka využitá ke konverzaci, která dostala sedm hlasů. Pět hlasů dostala desková hra a dva hlasy sledování filmu. Na poslední otázku odpovědělo šest žáků, že je výuka bavila, čtyři žáci odpověděli, že během posledních čtyř hodin si procvičili konverzaci, tři žáci uvedli, že se naučili nová slovíčka a jeden žák neodpověděl.

Evaluace ze strany mé osoby jako výzkumnice a učitelky německého jazyka

Aktivity spojené s tvořením inspirované alternativními metodami jsem do tohoto tematického celku zahrnula, abych si potvrdila předpoklad, že si žáci pomocí činností tohoto typu odnesou více poznatků než z běžné výuky. Tento předpoklad se mi potvrdil, jelikož test dopadl tak, že známku výborně dostalo sedm žáků, známku chvalitebně pět žáků a zbylí dva žáci dostali známku dobře. Vzhledem k tomu, že se jedná spíše o slabší skupinu, jsou výsledky testu nadmíru uspokojivé.

Práce s úryvkem i pracovními listy se také setkala s kladnou odezvou. Drobný problém jsem zaznamenala pouze u několika žáků, na které byl pracovní list příliš dlouhý. Jednalo se o žáky, kterým bylo diagnostikováno ADHD. Pokud bychom příště pracovali s pracovním listem, bude vhodné vytvořit zkrácenou variantu pro tyto žáky.

2.2.3 Materiály pro výuku na středních školách

Téma: *Michael Ende – Děvčátko Momo a ukradený čas*

Cílová skupina: 2. – 3. ročník středních škol (čtyřletých gymnázií)

Předpokládané jazykové kompetence: rozvoj komunikativních a čtenářských dovedností, rozvoj slovní zásoby, rozvoj psaného projevu, kompetence k učení, k řešení problémů a pracovní kompetence

Předpokládané (optimální) časové rozvržení projektu: 5 x 45 min.

Cíle: Seznámení se s pohádkovým románem *Momo* významného německého autora Michaela Endeho, znalost hlavních motivů, postav i vztahů mezi nimi, procvičení řečových dovedností (písemný projev), práce se slovníkem.

Použité sociální formy: Frontální výuka, práce ve dvojicích, skupinová práce, samostatná práce.

Použitá média: Ukázky z filmu *Momo* (1986), úryvky z knihy *Momo*, pracovní listy, plán deskové hry k tématu, arch papíru velikosti A3/ A2, nůžky, lepidlo, vyobrazení postav z knihy, německo-český slovník.

Obsah výukového celku a jeho metodický popis

1. Seznámení žáků s autorem Michaelem Endem, diskuze o jiných autorových dílech.

Položím otázku, jestli žáci znají Michaela Endeho a jeho romány, případně jejich filmové varianty. V případě, že se žáci již setkali s tímto autorem a jeho díly, povedeme diskuzi v německém jazyce na dané téma. V opačném případě proběhne krátký výklad o životě a díle autora.

2. Seznámení žáků s hlavními motivy románu *Děvčátko Momo a ukradený čas*.

V této části seznámím žáky s dějovou linií příběhu, hlavními postavami a také hlavními motivy románu.

3. Práce s úryvkem z knihy.¹⁷⁸

Stejně jako u materiálů určených pro žáky základních škol, se jedná o část zachycující soud jednoho z šedých mužů. Tento úryvek je určen k důkladné četbě a překladu. Po dokončení překladu dostanou žáci tento úryvek rozstříhaný a jejich úkolem je složit jednotlivé části v původní text. Po ukončení proběhne společná kontrola a žákům bude rozdán pracovní list, který se váže k úryvku. Prvním úkolem je doplnit do textu chybějící výrazy, které se nacházejí v tabulce nad textem. Druhým úkolem je stručně napsat, o co se v daném úryvku jedná. Pracovní list se nachází v příloze.¹⁷⁹

4. Práce s ukázkou z filmu.

Po dokončení práce s úryvkem z románu budeme sledovat stejnou část, tedy soud jednoho z šedých mužů, ve filmové podobě. Po skončení ukázky bude vedena diskuze nad shodnými a rozdílnými prvky literárního i filmového zpracování.

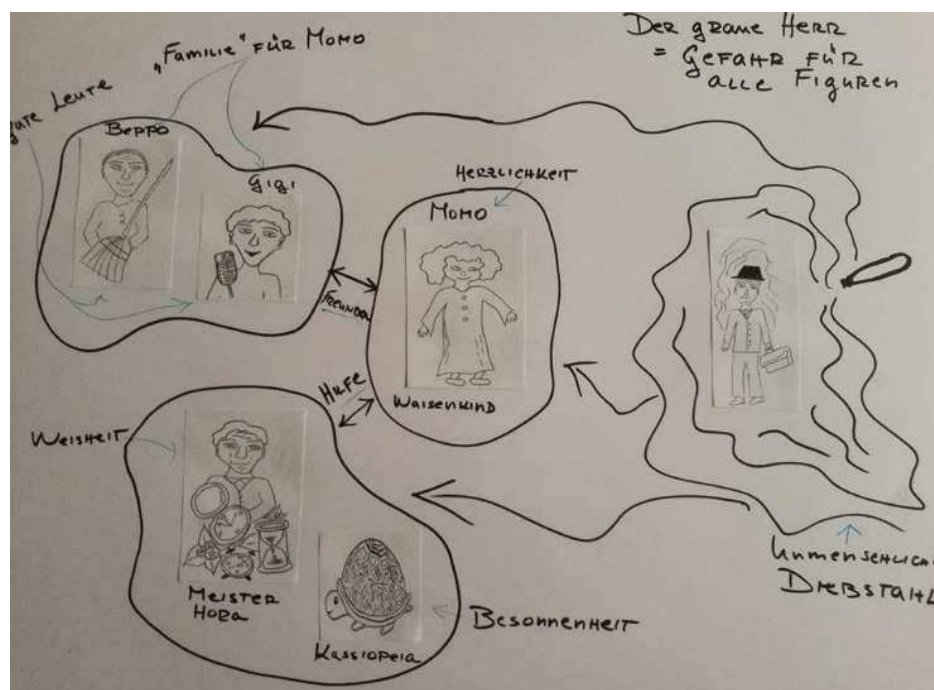
5. „Figurenkonstallation“

Žáky rozdělíme na skupiny po třech až čtyřech. Každá skupina obdrží jeden prázdný papír velikosti A3, případně A2 a jeden list s pokyny a obrázky rozstříhání. Tuto aktivitu jsem nazvala „Figurenkonstallation“, úkolem žáků je rozstříhat jednotlivé obrázky postav a vytvořit jakési schéma, ve kterém popíše jednotlivé postavy.

---

¹⁷⁸ Příloha VI

¹⁷⁹ Příloha VII

„Figurenkonstellation“ – ukázka vypracování

6. Pracovní list k tématu.¹⁸⁰

Druhý pracovní list se zaměřuje na hlavní motiv románu, kterým je čas, a také hlavní postavy díla. První cvičení je zaměřeno na práci s počítačem a následně konverzaci o tématu. Žáci mají vyhledat různá rčení a přísloví, která se týkají času. Ve druhém cvičení mají rozhodnout, zda je výrok týkající se nějaké postavy z díla pravdivý, nebo nepravdivý. V posledním cvičení se mají zamyslet nad tím, co vlastně ztělesňuje Mistr Hóra a napsat o tom pár vět.

7. Tvoření dialogů ve dvojicích

Jedná se o aktivitu založenou na využití papírové skládačky „Nebe, peklo, ráj“. Stejnou aktivitu jsem použila již se žáky na základní škole. Žáci poskládají papír do požadovaného tvaru, zapíší si jednotlivá hesla a otázky do vrstev skládačky a konverzuji pomocí této pomůcky.

¹⁸⁰ Příloha VIII

2.2.4 Komentář k realizační fázi projektu na SŠ

Škola: SOŠ Drtinova 3, Praha 5

Třída: 2.A, 16 žáků

Datum projektu: 20. 3. – 30. 3. 2017

Časové rozvržení: 5 x 45 min.

Popis jednotlivých vyučovacích jednotek

Výše uvedená cvičení a materiály jsem při výuce žáků třídy 2. A rozložila do pěti vyučovacích hodin.

Během první hodiny jsme se s žáky věnovali konverzaci o autorovi díla, Michaelu Endovi. Někteří z žáků četli dílo *Nekonečný příběh*, ale o autorovi nevěděli nic. Dále jsem žáky seznámila s hlavními motivy a postavami díla. V druhé polovině hodiny jsme se věnovali důkladnému překladu úryvku. Vzhledem k tomu, že žáci měli potřebu diskutovat nad zápletkou úryvku, nedostali jsme se již k pracovnímu listu.

Druhou hodinu jsem zahájila krátkým připomenutím hlavních motivů knihy a také shrnutím informací obsažených v překládaném úryvku. Následovně se žáci věnovali vyplňování pracovního listu, který navazoval na úryvek. Po dokončení samostatné práce jsem si pracovní listy vybrala ke kontrole. V druhé části hodiny jsme sledovali ukázkou z filmu, která zachycuje stejný moment děje jako předložený úryvek. Po zhlédnutí ukázky jsme diskutovali nad filmovou podobou soudu šedých mužů.

Během třetí hodiny byli žáci rozděleni do tří skupin po čtyřech až pěti členech, ve kterých se společně věnovali aktivitě „Figurenkonstellation“, ve které měli stručně popsat vztahy mezi hlavními postavami díla. Po dokončení práce proběhla společná kontrola a porovnání výsledných plakátů. Následně začali žáci samostatně vyplňovat druhý pracovní list. V tomto pracovním listě vynechali první cvičení, k jehož vyplnění byla nutná práce s počítačem.

Čtvrtá hodina proběhla v počítačové učebně, žáci tedy mohli dokončit pracovní list. Jejich úkolem bylo najít různá rčení a pranostiky, ve kterých hraje roli čas. Po dokončení aktivity, která proběhla ve dvojicích, následovala opět společná kontrola a diskuze. Zbytek

hodiny jsme věnovali rekapitulaci poznatků, které žáci získali během uplynulých tří hodin a výrobě papírové skládačky určené ke konverzaci.

Během poslední hodiny pak proběhla konverzace ve dvojicích s využitím skládačky, po které následoval kontrolní test. V testu měli žáci stručně popsat tři postavy z díla a zodpovědět otázky, které byly předem napsané na tabuli. Tyto otázky se týkaly rozebíraného úryvku i celého díla.

Ohlédnutí se za projektem

Původní časové rozvržení se tentokrát podařilo dodržet. Spolupráce s žáky probíhala bez problémů, jejich reakce a úroveň gramatiky i slovní zásoby byla vyšší než u žáků, se kterými jsem pracovala na základní škole. Vzhledem k tomu, že mají žáci německý jazyk čtyři vyučovací hodiny týdně a celkově se věnují studiu německého jazyka o dva roky déle než žáci, se kterými jsem pracovala na základní škole, je to pochopitelné.

Evaluace ze strany žáků

Poté proběhla zpětná vazba písemnou formou, kdy žáci odpovídali na stejné otázky jako žáci, se kterými jsem pracovala na základní škole.

1. Chtěl/a bys podobným způsobem pracovat i s jinými tématy?
2. Jaká aktivita se ti líbila nejvíce?
3. Co ti přinesly poslední čtyři hodiny?

Většina žáků se vyjádřila, že by tímto způsobem chtěli pracovat i s dalšími díly. Dva z nich dokonce připsali na lísteček i názvy děl. Prvním dílem bylo *My děti ze stanice Zoo* a druhým *Čarodějův učeň*. Dva žáci se vyjádřili negativně, upřednostňují práci s učebnicí.

V druhé otázce zvítězila aktivita se zapojením papírové skládačky, která dostala osm hlasů. Druhý nejvyšší počet hlasů dostala práce s textem, celkem šest hlasů, přičemž čtyři žáci k tomuto pojmu připsali i porovnávání s filmovou ukázkou. Dva hlasy dostala práce ve skupině nad plakátem „Figurenkonstellation“ a shlédnutí ukázky z filmu dostalo též dva hlasy.

Ve třetí otázce se objevovaly tyto pojmy: slovní zásoba (5x), konverzace (4x), zajímavé téma (3x), kulturní rozhled (2x) a nové aktivity (2x).

Evaluace ze strany mé osoby jako výzkumnice a učitelky německého jazyka

Stejně jako na základní škole se osvědčila práce s alternativními pomůckami. Skládačka „Nebe, peklo, ráj“ se osvědčila nejvíce vzhledem ke konverzaci, kterou žáci pomocí této pomůcky vedli, tak i k odpovědím na otázky týkající se hlavních postav románu, které byly zahrnuty v závěrečném testu.

Příjemně mne překvapily odpovědi žáků v anonymní zpětné vazbě, jelikož šest žáků zvolilo práci s textem nejzajímavější aktivitou. To, že se v odpovědích žáků nejčastěji objevila skládačka, nebylo překvapením, ale neočekávala jsem, že žáky zaujme právě rozebíraný text a porovnávání s ukázkou z filmu.

Drobné problémy se vyskytly během činnosti, kterou jsem nazvala „Figurenkonstellation“. Žáci měli tendence komunikovat více v českém než v německém jazyce. Musela jsem jim připomínat, aby komunikovali v němčině. Tento problém se při komunikaci českých žáků na dané téma objevuje často a je potřeba se na něj zaměřit.

2.2.5 Materiály pro výuku na prvním stupni základních škol a v zájmových kroužcích

Téma: *Michael Ende – Děvčátko Momo a ukradený čas*

Cílová skupina: žáci 2. – 3- ročníku základních škol s rozšířenou výukou jazyků/zájmové kroužky

Předpokládané jazykové kompetence: rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj slovní zásoby, kompetence k učení, k řešení problémů a pracovní kompetence

Předpokládané (optimální) časové rozvržení projektu: 3 x 45 min.

Cíle: Seznámení se s pohádkovým románem *Momo* významného německého autora Michaela Ende, znalost hlavních postav, rozlišení postav na dobré a špatné, rozšíření slovní zásoby, zopakování již známé slovní zásoby (barvy), upevnění otázky *Wie viel?*

Použité sociální formy: Frontální výuka, práce ve dvojicích, skupinová práce, samostatná práce.

Použitá média: Ilustrace k dílu, pexeso k tématu, nůžky, lepidlo, domino k tématu, omalovánka, pastelky.

Obsah výukového celku a jeho metodický popis

1. Seznámení se s autorem Michaellem Endem.

Nejdříve položím otázku, jestli už někdo slyšel jméno, případně jestli někdo zná nějaké jeho dílo, například filmovou verzi Nekonečného příběhu. Zeptám se, jestli žáci ví, co znamená slovo Ende. V případě, že se žáci již setkali s tímto autorem a jeho díly, povedeme konverzaci. V opačném případě proběhne velmi stručný výklad o životě a díle autora.

2. Seznámení se s knihou *Momo*, s motivy díla a charakteristikou hlavních postav.

V základních bodech projdeme dějovou linii příběhu a ukážeme si ilustrace, které jsem k tomuto účelu vytvořila. Jedná se o vyobrazení hlavních postav a také o vyobrazení amfiteátru, časového květu a různých typů hodin. U každé ilustrace se děti dozví, o jaký jde předmět nebo o kterou postavu se jedná. Dále se dozví, proč jsou tyto předměty a postavy pro příběh důležité. U hlavních postav bude věnována pozornost zejména charakterovým vlastnostem. Doprovodný výklad bude veden v německém jazyce. Ukázky ilustrací se nacházejí níže.

Děvčátko Momo

Mistr Hóra

3. Pexeso a výroba krabičky.

Žáci dostanou rozstříhané kartičky na pexeso a šablonu krabičky k vystřížení. Nejdříve dostanou žáci instrukce k vystřížení krabičky. Během vystřihování napíší na tabuli slovíčka, která jsou obsažena v pexesu.

- *die Taschenuhr, die Sanduhr, die Stundenblume, die grauen Herren, Meister Hora, Kassiopeia, Momo, Beppo, Gigi, das Amphitheater*

Tato slovíčka si žáci zapíší na krabičku, kterou následně slepí. Poté si ve dvojicích zahrají pexeso. Je možné rozdat žákům kompletní pexeso, nebo jim poskytnout prázdné kartičky, na které si následně zapíší slovíčka. Po ukončení aktivity umístí žáci pexesové kartičky do krabičky, kterou budou mít připravenou na příští hodinu.

Ukázka hry Pexeso a krabičky k uložení hry

4. Domino.

Žáci dostanou rozstříhané kartičky na domino, případně mohou být karty zatavené do laminovací fólie. Na domino je označena první karta a také poslední karta. Děti mají za úkol zahrát si ve dvojicích domino a poté odpovídat na pokládané otázky *Wie viel Momos siehst du? Wie viel Kassiopeias siehst du?* a podobně. Domino po ukončení aktivity vybereme a schováme pro další skupiny.

Ukázka hry Domino

5. Omalovánka k tématu.

Žáci obdrží omalovánku ve formátu A4, kde každé číslo znamená jinou barvu.

1 – schwarz 2 – orange 3 – grün 4 – braun 5 – gelb 6 – rot 7 – grau 8 – weiß 9 – lila

Omalovánka k románu Děvčátko Momo a ukradený čas

2.2.6 Komentář k realizační fázi projektu v bilingvním kroužku

Škola: ZŠ Korunovační 8, Praha 7

Třída: kroužek německého jazyka „bilingualis“, žáci 3. ročníku

Datum projektu 28. 3. – 11. 4. 2017

Časové rozvržení: 3 x 45 min.

Popis jednotlivých vyučovacích jednotek

Realizace mnou zpracovaného výukového celku proběhla v kroužku německého jazyka pro bilingvní děti, který organizuje má kolegyně Mgr. Iva Schmittová. Do tohoto kroužku dochází jednou týdně deset žáků ze třetího ročníku (jedná se o žáky z různých škol). Tématu Momo jsme se v kroužku věnovali během tří po sobě jdoucích setkání.

Nejprve jsme si s dětmi v kroužku povídali o autorovi díla *Momo*. Většina z nich znala román *Nekonečný příběh* a dvě děti dokonce věděly, že *Nekonečný příběh* napsal Michael Ende. To mne příjemně překvapilo vzhledem k jejich věku. Všichni žáci také věděli, že das Ende znamená konec.

Následovně jsme si společně prošli jednotlivé postavy, ke kterým jsme si ukázali ilustrace. Ilustrace jsem předem zatavila do laminovacích fólií a fixem, který se dá smazat, jsem na ně napsala jména. Kromě jmen jsme si také probrali stručnou charakteristiku postav, např. *Momo ist die Hauptfigur dieser Geschichte. Sie ist ein Waisenkind, das in einem alten Amphitheater lebt. Wenn jemand ein Problem hat, geht er zu Momo, weil sie sehr gut anhören kann.* Poté co jsme probrali všechny postavy, smazala jsem z ilustrací jména postav. Fólie jsem umístila na koberec a ke každému jsem přiřadila jedno číslo. Každý žák poté dostal lístečky se jmény postav. Tyto lístečky měli žáci seřadit podle pořadí ilustrací ležících na koberci. Po společné kontrole jsem se ptala, co si děti pamatují o postavách. Každý řekl alespoň tři věci, např. *Momo ist ein Waisenkind. Kassiopeia ist eine Schildkröte. Beppo ist alt und sehr nett. Gigi kann viele Geschichten erzählen.* Na konci hodiny jsme si z časových důvodů zahráli hru Tichá pošta, ve které jsme využili nová slovíčka.

Při druhém setkání v bilingválním kroužku jsme se vrátili k tomu, co si děti z minulé hodiny pamatují. Pamatovaly si hlavně jména postav a některé jejich vlastnosti. Opět jsem dětem ukázala ilustrace, tentokrát již bez popisků. Ilustrace jsem opět umístila na koberec. Místo lístečků se jmény postav měly děti za úkol správně seřadit lístečky s vlastnostmi postav. Následně jsme provedli společnou kontrolu.

Další aktivitou byla výroba krabičky na pexeso, na kterou si děti zapsaly slovíčka, která jsem předem napsala na tabuli. Po dokončení krabičky jsem dětem rozdala již nastříhané pexeso, rozstříhání během kroužku by zabralo příliš mnoho času. Pexeso si zahrály ve dvojicích dvakrát po sobě.

Poslední aktivitou bylo hraní domina. Děti byly rozděleny do dvou skupin po pěti, domino má celkem osmnáct karet, počáteční karta označená číslem 1 byla umístěna na zem, tři žáci dostali tři dominové karty a dva žáci čtyři. Při vykládání karet oznamovali, jakou postavu mají na vrchním políčku přikládané karty, a ptali se, kdo má postavu na spodním políčku, viz *Ich habe Gigi. Wer hat Beppo?* Poté jsme začali s otázkami k vyloženým kartám *Wie viele Schildkröten seht ihr? Liegt die Karte mit Momo neben der Karte mit Beppo?* a podobnými.

Třetí setkání jsme začali opět aktivitou s dominem. Žáci byli tentokrát rozděleni do třech skupin a po vyložení všech dominových karet si navzájem pokládali otázky. Moje úloha spočívala v kontrolování průběhu hry a také pomoci, pokud někdo něčemu nerozuměl. Tentokrát jsme na aktivitu měli více času, což dalo žákům prostor pro vymýšlení otázek jako například *Wer liegt zwischen Beppo und Momo?* a podobných.

Následně jsem na podlahu opět umístila očíslované ilustrace postav z díla *Momo*. Úkolem žáků bylo seřadit správně jména postav a také k nim přiřadit správné vlastnosti.

Poté jsme si naposled shrnuli, co víme o jednotlivých postavách. Zopakovali jsme si slovíčka zapsaná na krabičce s pexesem a pexeso jsme si zahráli.

Poslední aktivitou s tématem *Momo* byla omalovánka. Děti zde musely prokázat znalost barev v německém jazyce. Bez toho nebylo možné obrázky vybarvit.

Ohlédnutí se za projektem

Seznámení dětí v bilingvním kroužku s tématem, postavami a problematikou románu *Momo* bylo velice hravé a přesto přínosné. Během práce s dětmi jsme si uvědomila, jak nutné je časté střídání aktivit a také, že musím dětem umožnit pohyb, aby se soustředily a odnesly si z hodin to, co mají. Nemusí jít o žádné běhací soutěže, stačí možnost přesunu po místnosti a hned mají větší zájem o aktivity.

Evaluace ze strany dětí

Následovala zpětná vazba, která vzhledem k věku dětí proběhla převážně formou rozhovoru. Žáci také dostali papír, na který mi mohli napsat vzkaz, který se týkal čehokoliv ze setkání, která jsme společně prožili. Této možnosti využilo osm z deseti žáků. Všechny vzkazy byly pozitivní. Jednalo se o zprávy typu „*bylo to super*“ nebo „*přines někdy další pohádku*“.

Evaluace ze strany mé osoby jako výzkumnice a učitelky německého jazyka

Z práce s dětmi v kroužku jsme měla nejlepší pocit, jelikož bylo zřetelné, že je daný program baví, a navíc si toho i relativně dost pamatují. Také bylo vidět, kdy je potřeba změnit aktivitu, nebo zařadit aktivitu zcela jiného typu. Takovou aktivitou byla tichá pošta, kterou jsem původně vůbec nezamýšlela zařadit. Uvědomila jsem si, jak důležité je individualizovat jednotlivé hodiny a aktivity vybírat podle žáků, se kterými aktuálně pracuji.

2.3 Shrnutí praktické části práce

Během příprav jednotlivých materiálů jsem se snažila využít aktivit, při kterých by žáci a děti v kroužku nebyli pasivní. Hlavním cílem nebylo pouze seznámit je s románem *Momo*, ale v rámci tohoto tématu zapojit gramatická a konverzační cvičení.

V materiálech, které jsem vytvořila pro žáky od devíti do šestnácti let, jsem se snažila zaměřit se na co největší počet řečových dovedností a jazykových prostředků. Vzhledem k tomu, že jsem vytvářela materiály i pro mladší žáky, ke kterým jsem potřebovala využít ilustrace, rozhodla jsem se nejdříve vytvořit vlastní ilustrace. Pomocí těchto obrázků jsem posléze vytvořila pexeso, domino a omalovánku pro žáky prvního stupně základních škol a pracovní list a deskovou hru pro žáky druhého stupně.

Výuku se zapojením vytvořených materiálů jsem prakticky realizovala ve třídě 9. A ZŠ Korunovační 8 v Praze 7, ve třídě 2. A SOŠ Drtinova v Praze 5 a v rámci jazykového kroužku pro bilingvní děti realizovaném na ZŠ Korunovační. V rámci všech tří skupiny se výuka tematického celku setkala s kladným ohlasem žáků. Největší úspěch měla aktivita v podobě skládačky „Nebe, peklo, ráj“, jež byla použita pro rozvoj ústního projevu.

Nejen, že probírané téma i jednotlivé aktivity měly úspěch, žáci si také díky různorodým úlohám zapamatovali velké množství informací. Vzhledem k získaným poznatkům se nejvíce osvědčila aktivita „Nebe, peklo, ráj“, a to na základní i střední škole. Dále se osvědčila i desková hra, kterou hráli žáci druhého stupně. Tuto aktivitu je možné upravit a použít také pro výuku na střední škole. U mladších žáků se nejvíce osvědčilo pexeso a domino. Úspěch těchto aktivit přičítám jejich neotřelosti, která podnítila zájem dětí. Papírovou skládačku jako konverzační pomůcku dosud nepoužívaly, a proto je práce s ní bavila. Podobné to je s deskovou hrou nebo s pexesem a dominem, u nichž žáky navíc motivovala soutěživost. Také se mi velice osvědčily ilustrace jednotlivých postav a dalších motivů vztahujících se k tématu, jelikož pomohly žákům k zapamatování nových slovíček a jmen postav.

3 Závěr

V této diplomové práci jsem zkoumala díla určená starším dětským čtenářům a mládeži z hlediska jejich příběhové linie a prvků, které mají společné. Jednalo se o romány *Děvčátko Momo a ukradený čas* od Michaela Endeho, *Tim Tolar aneb Prodaný smích* od Jamese Krüsse a *Pán zlodějů* od Cornelia Funkeové. Všechna tato díla propojují hrdinové, kteří se neváhají poprat s těžkostmi, napětím a touží po spravedlnosti. Ani jednou nepůsobí vylíčené rysy černobíle, v románech se objevuje také humor. Charakteristické je využití intertextových odkazů, díky kterým mohou být představené romány zajímavé i pro dospělé čtenáře. Jejich dalším společným prvkem je čas. Do příběhu se promítá ve formě varování před přílišnou uspěchaností, před mrháním časem, upozornění na hodnotu času a také je prezentován jako nutný prostředek k dozrání a vývoji osobnosti. Tato poslání jsou skryta mezi řádky všech tří děl. Další spojníci vidím v problematice mezigeneračních vztahů, která je také zachycena ve všech těchto dílech.

Nejdříve jsem se věnovala rozboru daných děl na základě jednotlivých komponent a snažila jsem se najít co nejvíc společných prvků a také najít spojitosti mezi jejich autory. Vzhledem k tomu, kdy vyšla jednotlivá díla, je možné, že se autoři mohli navzájem inspirovat, ale to, co je jednoznačně spojuje, jsou dětské hrdinové, kteří jsou úplní nebo částeční sirotci. Dále je spojuje prostředí Itálie.

Během rozboru děl v teoretické rovině jsem zjistila, že všechny tři obsahují prvky více literárních žánrů nebo subžánrů. U *Momo* se jedná o román a pohádku, u *Tima Tolara* o společensko-kritický, dobrodružný a fantazijní román a u *Pána zlodějů* o společensko-kritický, dobrodružný, fantazijní a detektivní román.

Následně jsem analyzovala filmová a seriálové zpracování daných tří děl z hlediska jednotlivých komponent. Kapitulu zaměřující se na tato zpracování jsem uzavřela jejich srovnáním s romány, které jim byly předlohou. Došla jsem k závěru, že oba dva filmy i seriál jsou kvalitně zpracovány. Dodržují dějovou linku děl a většinou obsahují pouze drobné odlišnosti. Více odlišností s literární předlohou jsem našla v seriálu *Tim Tolar*.

Hlavním předmětem praktické části práce se stala didaktická adaptace románu *Momo*. Cílem bylo vytvořit učební materiály, které by žákům přiblížily problematiku, jež je

v představovaném díle Michaela Endeho obsažena. Touto cestou jsem se rozhodla prohlubovat znalosti žáků o německé literatuře pro děti a mládež a také rozvíjet jejich čtenářskou kompetenci. Žáci byli seznámeni s nejdůležitějšími informacemi o struktuře, ději a hlavních postavách díla. Na základě činnostní výuky, kterou jsem v literárním projektu využila, si lépe osvojili nové poznatky a schopnost komunikovat. Mnou připravené materiály se mi během výuky dobře osvědčily. Při vytváření výše uvedených pomůcek jsem kladla důraz na to, abych propojila důležité informace s vizuální oporou a také na to, aby se žáci sami podíleli na výrobě některých materiálů.

Vzhledem k tomu, že je v rozebíraných dílech společný prvek, je možné pokračovat ve vytváření materiálů i ke zbylým dvěma knihám. Všechny tři jsou určeny dětem a mládeži a dají se zařadit pod pojem čas a jeho vyjádření v literatuře pro děti a mládež německy mluvících zemí. Tento výukový celek bych ráda zpracovala během následujících let v profesi pedagoga. Vytvořené materiály lze navíc lehce použít v rámci výuky jiného tématu nebo i jiného předmětu. Papírovou skládačku jako konverzační pomůcku jsem již vyzkoušela i při hodinách anglického jazyka na prvním stupni v rámci tématu Velikonoce. Opět jsem se setkala s nadšením žáků. Stejně tak je možné nakreslit plán deskové hry k jakékoliv jiné látce nebo použít mřížku na pexeso k vytvoření této hry na jakékoliv téma.

Všechna tři díla bych doporučila k četbě komukoliv, kdo se zajímá o fantasy, dobrodružné nebo společensko-kritické romány. V případě děl *Děvčátko Momo* a *Timm Tolar* jsem toho názoru, že film i seriál se vyrovnají svým předlohám. U třetího díla *Pán zlodějů* upřednostňuji román před filmem vzhledem k tomu, jak umně je román napsán.

4 Resumée

Gegenstand der vorliegenden Diplomarbeit ist die interpretatorische Analyse der Bücher *Momo. Die seltsame Geschichte von den Zeit-Dieben und von dem Kind, das den Menschen die gestohlene Zeit zurückbrachte*, *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen* und *Herr der Diebe*. Die Ziele dieser Arbeit waren die Interpretation der Zeitmotive in diesen Werken und die Vorbereitung der Materialien für den Deutschunterricht an den Grund- und Mittelschulen anhand des Buches *Momo. Die seltsame Geschichte von den Zeit-Dieben und von dem Kind, das den Menschen die gestohlene Zeit zurückbrachte*.

Meine Arbeit besteht aus zwei Teilen. Der erste theoretische Teil der Arbeit widmet sich der Analyse dieser drei Bücher. Den Autoren-Medaillons folgt dann die Analyse der einzelnen Bücher. Alle drei Bücher haben gemeinsame Elemente. Das Hauptelement, das alle drei Bücher verbindet, ist die Zeit. Es besteht die Warnung, dass Menschen mit ihrer Zeit nicht umsichtig umgehen. Weiter geht es auch um den realen Wert der Zeit und um die Zeit, die Kinder brauchen, um heranzuwachsen.

Alle Bücher kann man mehreren Genres zuordnen. *Momo* habe ich sowohl als einen Roman, wie auch ein Märchen klassifiziert. *Timm Thaler* sehe ich als einen Gesellschafts-, Abenteuer- und Fantasyroman und bei dem Titel *Herr der Diebe* habe ich die Elemente des Gesellschafts-, Abenteuer-, Fantasy- und Krimiromans gefunden.

Im theoretischen Teil beschäftigte ich mich ebenfalls mit den Filmen, die nach den Büchern *Momo*, *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen* und *Herr der Diebe* gedreht wurden. Es interessierte mich, ob die Filme wirklich alle Themen dieser Romane darstellen, wie sie in den Büchern vorkommen.

Das Hauptziel meiner Arbeit war die Vorbereitung von Materialien für den Deutschunterricht, den der praktische Teil der Arbeit gewidmet ist. Das Unterrichtsmaterial bezieht sich auf das Buch *Momo* und es ist zur Entwicklung der kommunikativen, sprachlichen und kognitiven Kompetenz sowie Lesekompetenz bestimmt.

Das Material probierte ich selbst im Deutschunterricht und zwar an der Grundschule Korunovační 8 in Prag 7, Der Mittelschule Drtinova 3 in Prag 5 und in einem Bilingualkreis auch an der Grundschule Korunovační 7. Die Aktivitäten wurden bei den Schülern sehr begrüßt und die Kinder haben viel gelernt. Meiner Meinung nach wurden viele der Aktivitäten von den Schülern als kreativ und interessant wahrgenommen und es war für den Lehrprozess sehr behilflich. Der Tätigkeitsunterricht half den Kindern sich, im Vergleich zum klassischen Unterricht, die Vokabeln besser zu merken.

In der Zukunft möchte ich weitere Materialien erstellen, die mit dem Thema der Zeit und mit den Büchern *Timm Thaler* und *Herr der Diebe* verbunden sind.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

5.1 Primární zdroje

- ENDE, M. *Momo oder Die seltsame Geschichte von den Zeit-Dieben und von dem Kind, das den Menschen die gestohlene Zeit zurückbrachte: ein Märchen-Roman*. Stuttgart : Thienemann, 1988. - 259 S. ISBN 3-424-11958-0.
- ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas: pohádkový román*. Praha : Albatros, 2005. 221 s. ISBN 80-00-01557-9.
- FUNKE, Cornelia. *Herr der Diebe* [Kindle edition]. Hamburg: Dressler Verlag, 2011. L. 4737. ISBN 978-386-2722-877.
Dostupné také z: https://www.amazon.de/Herr-Diebe-Cornelia-Funke-ebook/dp/B008PQZL0A/ref=tmm_kin_swatch_0?_encoding=UTF8&qid=&sr=
- FUNKEOVÁ, C. *Pán zlodějů*. Praha : Euromedia Group - Knižní klub, 2003. 283 s. ISBN 80-242-1041-X.
- KRÜSS, J. *Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen*. Hamburg : Oetinger, 2014. 255 s. ISBN 978-3-8415-0246-9.
- KRÜSS, J. *Tim Tolar aneb Prodaný smích*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1971. 226 s.

5.2 Sekundární zdroje

- BEGR. VON ALFRED C. BAUMGÄRTNER .. HRSG. VON KURT FRANZ .. *Kinder- und Jugendliteratur: ein Lexikon ; Autoren, Illustratoren, Verlage, Begriffe*. Red.-Stand: Juli 1995. Meitingen : Corian-Verl, 1997. ISBN 978-389-0481-500.
- BESEDOVÁ, P. MARYŠKOVÁ, L. *Lexikon německy píšících autorů literatury pro děti a mládež*. Brno : Tribun EU, 2010. 388 s. 978-80-7399-244-6.
- BIEBER, A. *Zyklisches Erzählen in James Krüss' "Die Geschichten der 101 Tage"*. Hamburg : Igel Verlag Literatur und Wissenschaft, 2012. 408 s. ISBN 978-38-6815-551-8.
- BIEDERMANN, H. *Lexikon symbolů*. Vyd. 1. Praha: Beta, 2008. 503 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7306-362-7.

- BRUNKEN, O. WILD, R. ed. *Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur*. Stuttgart : J.B. Metzler, 2008. 535 s. ISBN 978-3-476-01980-6.
- CORNEJO, R. / ARNOLD, H. / ZEIDLER, H. B. *Deutsprachige Kinder- und Jugendliteratur. Anthologie*. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2000. 195 s. ISBN 978-80-7044-332-3.
- DANKERT, J. *Michael Ende: Gefangen in Phantásien*. Berlin : Der Lambert Scheiner Verlag, 2016. 312 s. ISBN 978-3-650-40122-9.
- EWERS, H.-H. *Literatur für Kinder und Jugendliche: Eine Einführung in Grundbegriffe der Kinder- und Jugendliteratur*. 2. Aufl. Stuttgart . UTB GmbH, 2012. 267 s. ISBN 978-382-523-705-9.
- FREUND, W. *Deutsche Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart: Positionen und Probleme*. Bonn : Inter Nationes, 1996. 74 s.
- GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X.
- HENDRICH, J. et al. *Didaktika cizích jazyků: celost. vysokošk. učebnice pro stud. filozof. a pedagog. fakult.* 1. vyd. Praha : SPN, 1988. 498 s.
- HVĚZDOVÁ, A. *Analýza románu Pán zlodějů se zaměřením na klasifikaci žánru*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Tamara Bučková. 56 s.
- LANGE, G. *Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart: ein Handbuch*. Baltmannsweiler : Schneider-Verlag Hohengehren, 2011. 544 s. ISBN 978-3834007889.
- MEIER, K. E. *Jugendliteratur: Formen, Inhalte, pädagogische Bedeutung*. Bad Heilbrunn : Julius Klinkhardt, 1993. 341 s. ISBN 978-3781507500.
- MOCNÁ, D. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha : Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X.
- PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Jíloviště : Mercury Music & Entertainment s. r. o. 2007. 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7.
- SEIBERT, E. *Themen, Stoffe und Motive in der Literatur für Kinder und Jugendliche*. Stuttgart : UTB GmbH, 2008. 206 s. ISBN 978-3-8252-3073-9.

Periodika

- *1000 und 1 Buch: Das Magazin für Kinder- und Jugendliteratur*. Wien: AG Kinder- und Jugendliteratur, 2004, 19 (1), 72 s. ISSN 1608-6589.

Internetové zdroje

- *Michael Ende* [online]. München: AVA international [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: www.michaelende.de
- *James Krüss* [online]. Schenefeld: James Krüss Erbgemeinschaft [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.jameskruess.de>
- *Cornelia Funke* [online]. Hamburg: Cornelia Funke [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: www.corneliafunke.com

6 Seznam příloh

Příloha I Kontext didaktického materiálu s RVP pro základní školy (další cizí jazyk)

Příloha II Kontext didaktického materiálu s RVP pro gymnázia (další cizí jazyk)

Příloha III Kontext didaktického materiálu s RVP pro základní školy (cizí jazyk)

Příloha IV Pracovní list pro žáky základních škol a nižšího stupně gymnázií

Příloha V Úryvek z knihy *Momo* pro žáky základních škol

Příloha VI Úryvek z knihy *Momo* pro žáky středních škol

Příloha VII Pracovní list pro žáky středních škol č. 1

Příloha VIII Pracovní list pro žáky středních škol č. 2

Příloha I

RVP pro základní školy¹⁸¹ – oblasti související s tématem této diplomové práce

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

5.1.3 DALŠÍ CIZÍ JAZYK

Očekávané výstupy:

a) **Mluvení**

- Očekává se, že žáci budou schopni zapojit se do jednoduchých rozhovorů, dokáží sdělit základní informace týkající se použitých textů i jednotlivých cvičení. Dále budou schopni odpovědět na jednoduché otázky týkající se probíraného tématu (hlavních hrdinů, hlavní myšlenky knihy, ...).

b) **Čtení s porozuměním**

- Žáci porozumí krátkým jednoduchým textům, zejména pokud mají k dispozici vizuální oporu, ve které mohou vyhledávat potřebné informace.

c) **Psaní**

- Žáci budou schopni napsat jednoduché texty týkající se probíraného tématu a témat souvisejících. Také projeví schopnost stručně reagovat na jednoduchá písemná sdělení.

Učivo: Reálie německy mluvících zemí – dětská literatura, Momo oder die seltsame Geschichte von den Zeitdieben, pracovní listy a jiné materiály určené k procvičování následujících jevů.

Jedná se o zprostředkování literatury německy mluvících zemí českým studentům. Pracovní listy vycházející z této literatury se zaměřují na procvičování následujících jevů – vztah mezi zvukovou a grafickou podobou jazyka, rozšiřování slovní zásoby a její osvojení k následnému použití v komunikačních situacích, osvojování práce se slovníkem, procvičování základních gramatických struktur a typů vět.

---

¹⁸¹ Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, vloženo 10. 7. 2016.

Mnou vytvořené pracovní listy a další materiály souvisí s rozvojem těchto kompetencí:

- K učení – samostatná práce, interakce v hodinách
- K řešení problémů – práce ve skupině, hledání kompromisů
- Komunikativní – práce ve skupině, komunikace se třídou
- Pracovní – samostatná práce, skupinová práce, příprava na hodinu

Příloha II

RVP pro střední školy (pro gymnázia)¹⁸² - oblasti související s tématem této diplomové práce

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

5.1.3 DALŠÍ CIZÍ JAZYK

Očekávané výstupy:

a) Receptivní řečové dovednosti

- Žáci budou schopni porozumět hlavním myšlenkám psaného textu na dané téma. Dokáží identifikovat strukturu jednoduchého textu a rozlišit podstatné informace od nepodstatných. V mluveném projevu žáci rozliší jednotlivé mluvčí. Na základě kontextu a již probrané slovní zásoby odhadnou význam neznámých slov. Také budou schopni užívat různé techniky čtení a používat různé druhy slovníků.

b) Produktivní řečové dovednosti

- Žáci budou schopni srozumitelně reprodukovat přečtený méně náročný text se slovní zásobou na dané téma. Zformulují své názory ústně i písemně na dané téma srozumitelně, gramaticky správně a stručně. Středně dlouhý písemný projev budou schopni logicky a jasně strukturovat. Na dané téma také sestaví ústně i písemně souvislý text. Jednoduché informace budou schopni stručně shrnout ústně i písemně. Ke zpracování písemného projevu na dané téma, které nepatří mezi témata běžná, budou využívat překladové slovníky.

c) Interaktivní řečové dovednosti

- Žáci své názory podají gramaticky správně písemnou i ústní formou. Očekávaná komunikace mezi žáky nebo mezi žákem a učitelem proběhne s určitou mírou sebedůvěry, foneticky správně s využitím nově nabyté slovní zásoby a gramatických prostředků.

---

¹⁸² Zdroj: <http://www.nuv.cz/file/159>, vloženo 10. 7. 2016.

Učivo: Realie německy mluvících zemí – ukázky významných literárních děl, dětská literatura, Momo oder die seltsame Geschichte von den Zeitdieben, pracovní listy a jiné materiály navazující na literární ukázky, určené k procvičování následujících jevů

Jazykové prostředky a funkce, které na které jsou cvičení v pracovních listech zaměřená:

Fonetika – jedná se o slovní přízvuk, tónový průběh slova, strukturu slabiky, rytmus a intonaci.

Pravopis – pracovní listy se zaměřují na interpunkci, pravidla u běžných slov, stažené tvary, a na běžně používané litografické znaky.

Gramatika – zde se jedná o jednoduché slovní tvary, alternace samohlásek a modifikace souhlásek, nepravidelné a nulové tvary slovních druhů, základní vyjádření přítomnosti, minulosti a budoucnosti. V pracovních listech se objevuje i slohové cvičení, ve kterém je možný výskyt následujících jevů: trpný rod přítomný, rozvité věty vedlejší, souřadné souvětí, supletivnost, řízenost, shoda.

Lexikologie – osvojení ustálených slovních spojení a přirovnání.

Mnou vytvořené pracovní listy a další materiály souvisí s rozvojem těchto kompetencí:

- K učení – samostatná práce, interakce v hodinách
- K řešení problémů – práce ve skupině, hledání kompromisů
- Komunikativní – práce ve skupině, komunikace se třídou
- Sociální a personální – schopnost sebereflexe

Příloha III

RVP pro základní školy¹⁸³ – oblasti související s tématem této diplomové práce

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

5.1.2. CIZÍ JAZYK – 1. stupeň

Očekávané výstupy:

a) Řečové dovednosti

- Žáci budou schopni porozumět jednoduchým pokynům a otázkám učitele, které jsou sdělovány pomalu a s pečlivou výslovností. Na tyto pokyny budou reagovat verbálně i neverbálně, zopakují a použijí slova a slovní spojení, se kterými se setkají během výuky. Porozumí obsahu jednoduchého krátkého textu s vizuální oporou. Porozumí obsahu jednoduchého krátkého mluveného textu, který je pronášen pomalu, zřetelně a s pečlivou výslovností, pokud má k dispozici vizuální oporu. Budou schopni přiřadit mluvenou a psanou podobu téhož slova či slovního spojení. Budou umět napsat slova a krátké věty na základě textové a vizuální předlohy.

b) Poslech s porozuměním

- Žáci budou schopni porozumět jednoduchým pokynům a otázkám učitele, které jsou sdělovány pomalu a s pečlivou výslovností. Porozumí slovům a jednoduchým větám, pokud jsou pronášeny pomalu a zřetelně a týkají se osvojovaných témat, zejména pokud má k dispozici vizuální oporu. Také budou schopni porozumět jednoduchému poslechovému textu, pokud je pronášen pomalu a zřetelně a má k dispozici vizuální oporu.

c) Mluvení

- Žáci se budou zapojovat do jednoduchých rozhovorů, budou schopni sdělit základní informace týkající se jich samotných, rodiny, školy, volného času a dalších osvojovaných témat. Budou umět odpovídat na jednoduché otázky týkající se jich samotných, rodiny, školy, volného času a dalších osvojovaných témat a také budou schopni pokládat podobné otázky.

---

¹⁸³ Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, vloženo 10. 7. 2016.

d) Čtení s porozuměním

- Žáci budou schopni vyhledat potřebnou informaci v jednoduchém textu, který se vztahuje k osvojovaným tématům. Rozumí jednoduchým krátkým textům z běžného života, zejména pokud má k dispozici vizuální oporu.

e) Psaní

- Žáci budou schopni napsat krátký text s použitím jednoduchých vět a slovních spojení o sobě, rodině, činnostech a událostech z oblasti svých zájmů a každodenního života. Také budou schopni vyplnit osobní údaje do formuláře.

Učivo: Realie německy mluvících zemí – ukázky významných literárních děl, dětská literatura, Momo oder die seltsame Geschichte von den Zeitdieben, pracovní listy a jiné materiály navazující na literární ukázky, určené k procvičování následujících jevů

Jedná se o zprostředkování literatury německy mluvících zemí českým studentům. Materiály určené žákům prvního stupně mají cíl zprostředkovat základní informace o knize *Děvčátko Momo*, rozšířit slovní zásobu a dále procvičit známou slovní zásobu na tomto tématu. Jedná se například o barvy.

Mnou vytvořené pracovní listy a další materiály souvisí s rozvojem těchto kompetencí:

- K učení – samostatná práce, interakce v hodinách
- K řešení problémů – práce ve skupině, hledání kompromisů
- Komunikativní – práce ve skupině, komunikace se třídou

Příloha IV

Arbeitsblatt – Momo

1. Was passt zusammen?

1. Sie ist ein Waisenkind und lebt im Amphitheater.
2. Es geht um einen alten Mann, der Straßenkehrer ist.
3. Er kann sehr schönen Geschichte erzählen.
4. Es gibt viele von diesen Männern, die die Zeit stehlen wollen.
5. Er kann die Zeit der Welt anhalten.

1.____ 2.____ 3.____ 4.____ 5.____

2. Was für ein Tier ist das? Was weißt du über das Tier?

---

3. Momo lebt in einem alten Amphitheater. Für welches Land ist dieses Baumwerk typisch?

---

4. Worum geht es eigentlich in dieser Geschichte?

---

5. Wo kann man die Stundenblume finden?

---

6. Wie nennt man auch die grauen Männer?

---

7. Finde alle Wörter

C	H	U	D	M	M	Q	A	M	P	H	I	T	H	E	A	T	E	R	G
F	S	I	R	H	U	D	N	A	S	V	M	K	T	S	B	F	R	R	H
W	A	I	S	E	N	K	I	N	D	T	E	L	I	N	K	C	A	E	Y
F	U	F	T	O	L	I	H	H	I	R	I	L	E	R	V	U	T	I	L
T	D	F	N	J	Y	S	M	E	C	W	S	T	K	H	K	D	W	Z	Q
O	C	V	Z	Z	O	Q	Z	O	G	S	T	P	H	U	A	V	I	S	T
S	Y	L	S	Z	U	K	U	N	F	T	E	J	C	N	S	O	M	U	F
O	T	F	X	L	Q	G	Y	S	W	T	R	X	I	E	S	Y	Z	M	A
G	N	U	Z	Q	Q	U	I	P	J	L	W	L	H	I	E	G	Z	H	
Y	U	O	N	X	J	Z	B	G	Y	L	H	W	H	C	O	F	Q	G	C
U	I	G	M	D	O	M	I	E	I	E	O	J	C	S	P	O	S	A	S
M	O	E	N	O	E	U	T	G	P	Q	R	U	S	A	E	K	V	S	D
H	A	K	H	R	M	N	P	P	A	P	A	F	N	T	I	Z	Q	L	N
E	P	L	Z	H	V	Z	B	J	P	R	O	L	E	J	A	A	Z	U	U
G	D	Z	I	Q	I	G	B	L	Z	P	R	T	M	V	C	B	D	E	
K	N	Y	O	K	U	M	R	N	U	B	T	E	N	F	M	O	W	O	R
A	I	N	W	V	K	Y	I	W	C	M	O	X	U	P	S	H	P	R	F
E	A	L	H	W	D	L	W	F	G	K	E	U	X	Y	T	C	Q	Q	V

1. Unmenschlichkeit
2. Amphitheater
3. Meister Hora
4. Stundenblume
5. Freundschaft
6. Kassiopeia
7. Waisenkind
8. Taschenuhr
9. Sanduhr
10. Zukunft
11. Zigarre
12. Beppo
13. Zeit
14. Momo
15. Gigi
16. grau

Michael Ende – Momo

ZWEITER TEIL: DIE GRAUEN HERREN

NEUNTES KAPITEL

Eine gute Versammlung, die nicht stattfindet, und eine schlimme Versammlung, die stattfindet

Endlich stand er vor dem Richtertisch. »Sie sind Agent

BLW/553/c?« fragte der in der Mitte. »Jawohl.«

»Seit wann arbeiten Sie für die Zeit-Spar-Kasse?« »Seit meiner Entstehung.«

»Das versteht sich von selbst. Sparen Sie sich solche überflüssigen Bemerkungen! Wann sind

Sie entstanden?«

»Vor elf Jahren, drei Monaten, sechs Tagen, acht Stunden, zweiunddreißig Minuten und - in diesem Augenblick genau - achtzehn Sekunden.«

Obwohl diese Unterhaltung leise geführt wurde und überdies weit entfernt stattfand, konnte der alte Beppo seltsamerweise jedes Wort verstehen.

»Ist Ihnen bekannt«, fuhr der Herr in der Mitte mit seiner Befragung fort, »dass es eine nicht unbeträchtliche Anzahl von Kindern in dieser Stadt gibt, die heute überall Tafeln und Plakate herumgetragen haben und die sogar den ungeheuerlichen Plan hatten, die ganze Stadt zu sich einzuladen, um sie über uns aufzuklären?« »Es ist mir bekannt«, antwortete der Agent.

»Wie erklären Sie sich«, fragte der Richter unerbittlich weiter, »dass diese Kinder überhaupt über uns und unsere Tätigkeit Bescheid wissen?« »Ich kann es mir auch nicht erklären«, gab der Agent zur Antwort. »Aber, wenn ich mir hierzu eine Bemerkung erlauben darf, so möchte

ich dem Hohen Gericht nahelegen, diese ganze Angelegenheit doch nicht ernster zu nehmen, als sie ist. Eine hilflose Kinderei, nicht mehr! Und außerdem bitte ich das Gericht, zu bedenken, dass es uns ganz mühelos gelungen ist, die geplante Versammlung zu vereiteln, indem wir den Leuten einfach keine Zeit dazu ließen. Aber selbst, wenn uns das nicht gelungen wäre, ich bin sicher, die Kinder hatten den Leuten nichts als irgendeine kindliche Räubergeschichte mitzuteilen gewusst. Nach meiner Ansicht hätten wir die Versammlung sogar stattfinden lassen sollen, um dadurch . . .«

»Angeklagter!« unterbrach ihn der Herr in der Mitte scharf. »Ist Ihnen bewusst, wo Sie sich befinden?«

Der Agent knickte ein wenig zusammen. »Jawohl«, hauchte er. »Sie befinden sich«, fuhr der Richter fort, »nicht vor einem Menschengerecht, sondern vor Ihresgleichen. Sie wissen genau,

dass Sie uns nicht anlügen können. Warum versuchen Sie es trotzdem?« »Es ist - Berufsgewohnheit«, stammelte der Angeklagte. »Wie ernst oder nicht das Unternehmen der Kinder zu nehmen ist«, sagte der Richter, »das überlassen Sie gefälligst dem Urteil des Vorstandes. Aber auch Sie selbst, Angeklagter, wissen sehr gut, dass nichts und niemand unserer Arbeit so gefährlich ist wie gerade die Kinder.«¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 112 – 114.

Přiloha VI

Michael Ende – Momo

ZWEITER TEIL: DIE GRAUEN HERREN

NEUNTES KAPITEL

Eine gute Versammlung, die nicht stattfindet, und eine schlimme Versammlung, die stattfindet

Endlich stand er vor dem Richtertisch. «Sie sind Agent BLW/553/c?» fragte der in der Mitte. »Jawohl.«

»Seit wann arbeiten Sie für die Zeit-Spar-Kasse?« »Seit meiner Entstehung.«

»Das versteht sich von selbst. Sparen Sie sich solche überflüssigen Bemerkungen! Wann sind Sie entstanden?«

»Vor elf Jahren, drei Monaten, sechs Tagen, acht Stunden, zweiunddreißig Minuten und – in diesem Augenblick genau - achtzehn Sekunden.« Obwohl diese Unterhaltung leise geführt wurde und überdies weit entfernt stattfand, konnte der alte Beppo seltsamerweise jedes Wort verstehen.

»Ist Ihnen bekannt«, fuhr der Herr in der Mitte mit seiner Befragung fort, »dass es eine nicht unbeträchtliche Anzahl von Kindern in dieser Stadt gibt, die heute überall Tafeln und Plakate herumgetragen haben und die sogar den ungeheuerlichen Plan hatten, die ganze Stadt zu sich einzuladen, um sie über uns aufzuklären?« »Es ist mir bekannt«, antwortete der Agent.

»Wie erklären Sie sich«, fragte der Richter unerbittlich weiter, »dass diese Kinder überhaupt über uns und unsere Tätigkeit Bescheid wissen?« »Ich kann es mir auch nicht erklären«, gab der Agent zur Antwort. »Aber, wenn ich mir hierzu eine Bemerkung erlauben darf, so möchte ich dem Hohen Gericht nahelegen, diese ganze Angelegenheit doch nicht ernster zu nehmen, als sie ist. Eine hilflose Kinderei, nicht mehr! Und außerdem bitte ich das Gericht, zu bedenken, dass es uns ganz mühelos gelungen ist, die geplante Versammlung zu vereiteln, indem wir den Leuten einfach keine Zeit dazu ließen. Aber selbst, wenn uns das nicht gelungen wäre, ich bin sicher, die Kinder hatten den Leuten nichts als irgendeine kindliche Räubergeschichte mitzuteilen gewusst. Nach meiner Ansicht hätten wir die Versammlung sogar stattfinden lassen sollen, um dadurch . . .«

»Angeklagter!« unterbrach ihn der Herr in der Mitte scharf. »Ist Ihnen bewusst, wo Sie sich befinden?« Der Agent knickte ein wenig zusammen. »Jawohl«, hauchte er. »Sie befinden sich«, fuhr der Richter fort, »nicht vor einem Menschengerecht, sondern vor Ihresgleichen. Sie wissen genau, dass Sie uns nicht anlügen können. Warum versuchen Sie es trotzdem?« »Es ist - Berufsgewohnheit«, stammelte der Angeklagte. »Wie ernst oder nicht das Unternehmen der Kinder zu nehmen ist«, sagte der Richter, »das überlassen Sie gefälligst dem Urteil des Vorstandes. Aber auch Sie selbst, Angeklagter, wissen sehr gut, dass nichts und niemand unserer Arbeit so gefährlich ist wie gerade die Kinder.« »Ich weiß es«, gab der Angeklagte kleinlaut zu. »Kinder«, erklärte der Richter, »sind unsere natürlichen Feinde. Wenn es sie nicht gäbe, so wäre die Menschheit längst ganz in unserer Gewalt. Kinder lassen sich sehr viel schwerer zum Zeit-Sparen bringen als alle anderen Menschen. Daher lautet eines unserer strengsten Gesetze: Kinder kommen erst zuletzt an die Reihe. Ist Ihnen dies Gesetz bekannt gewesen, Angeklagter?« »Sehr wohl, Hohes Gericht«, keuchte der. »Dennoch haben wir untrügliche Beweise dafür«, versetzte der Richter, »dass einer von uns, ich wiederhole, *einer von uns* mit einem Kind gesprochen und ihm obendrein noch die

Wahrheit über uns verraten haben muss. Angeklagter, wissen Sie vielleicht, wer dieser *eine von uns* war?«

»Ich war es«, antwortete der Agent BLW/553/c zerschmettert. »Und warum haben Sie somit gegen unser strengstes Gesetz verstoßen?« forschte der Richter.

»Weil dieses Kind«, verteidigte sich der Angeklagte, »in seiner Wirkung auf andere Menschen unserer Arbeit ungemein im Wege ist. Ich habe in der besten Absicht für die Zeit- Spar-Kasse gehandelt.« »Ihre Absichten interessieren uns nicht«, gab der Richter eisig zurück. »Uns interessiert ausschließlich das Ergebnis. Und das Ergebnis in Ihrem Fall, Angeklagter, war nicht nur keinerlei Zeitgewinn für uns, sondern obendrein haben Sie diesem Kind auch noch einige unserer wichtigsten Geheimnisse verraten. Gestehen Sie das ein, Angeklagter?«

»Ich gestehe es ein«, hauchte der Agent mit gesenktem Kopf. »Sie bekennen sich also schuldig?«

»Jawohl, aber ich bitte das Hohe Gericht, doch auch den mildernden Umstand anzuerkennen, dass ich regelrecht verhext worden bin. Durch die Art, wie dieses Kind mir zuhörte, lockte es alles aus mir heraus. Ich kann es mir selbst nicht erklären, wie es dazu gekommen ist, aber ich schwöre, es war so.«

»Ihre Entschuldigungen interessieren uns nicht. Mildernde Umstände lassen wir nicht gelten. Unser Gesetz ist unverbrüchlich und duldet keinerlei Ausnahme. Immerhin werden wir uns dieses merkwürdigen Kindes ein wenig annehmen. Wie heißt es?« »Momo.« »Knabe oder Mädchen?« »Ein kleines Mädchen.« »Wohnhaft?«

»In der Ruine des Amphitheaters.«

»Gut«, versetzte der Richter, der alles in sein kleines Notizbüchlein geschrieben hatte, »Sie können versichert sein, Angeklagter, dass dieses Kind uns nicht noch einmal schaden wird. Dafür werden wir mit allen Mitteln sorgen. Mag Ihnen das zum Trost gereichen, wenn wir nun unverzüglich zur Vollstreckung des Urteils schreiten.« Der Angeklagte begann zu zittern.

»Und wie lautet das Urteil?« flüsterte er.

Die drei Herren hinter dem Richtertisch beugten sich zueinander, flüsterten sich etwas zu und nickten. Dann wandte sich der in der Mitte wieder dem Angeklagten zu und verkündete: »Das Urteil über Agent BLW/553/c lautet einstimmig: Der Angeklagte wird des Hochverrats für schuldig befunden. Er hat seine Schuld selbst eingestanden. Unser Gesetz schreibt vor, dass ihm zur Strafe unverzüglich jegliche Zeit entzogen wird.«

»Gnade! Gnade!« schrie der Angeklagte auf. Aber schon hatten ihm zwei andere graue Herren, die neben ihm standen, die bleigraue Aktentasche und die kleine Zigarre entrissen. Und nun geschah etwas Sonderbares. Im selben Augenblick, wo der Verurteilte die Zigarre nicht mehr hatte, begann er rasch immer durchsichtiger und durchsichtiger zu werden. Auch sein Geschrei wurde dünner und leiser.¹⁸⁵

---

¹⁸⁵ ENDE, M. *Momo*. 1988. S. 112 – 116.

Příloha VII

Momo – Arbeitsblatt 1

1. Ergänze den Lückentext mit den Wörtern aus der Tabelle!

BLW/553/c, Tafeln und Plakate, Zeit-Sparen, Vor elf Jahren, erklären, anlügen, Angeklagter, Hohen Gericht, Beppo, Räubergeschichte

Endlich stand er vor dem Richtertisch. «Sie sind Agent _____?» fragte der in der Mitte. »Jawohl.«

»Seit wann arbeiten Sie für die Zeit-Spar-Kasse?« »Seit meiner Entstehung.«

»Das versteht sich von selbst. Sparen Sie sich solche überflüssigen Bemerkungen! Wann sind Sie entstanden?«

»_____, drei Monaten, sechs Tagen, acht Stunden, zweiunddreißig Minuten und – in diesem Augenblick genau - achtzehn Sekunden.«

Obwohl diese Unterhaltung leise geführt wurde und überdies weit entfernt stattfand, konnte der alte _____ seltsamerweise jedes Wort verstehen. »Ist Ihnen bekannt«, fuhr der Herr in der Mitte mit seiner Befragung fort, »dass es eine nicht unbeträchtliche Anzahl von Kindern in dieser Stadt gibt, die heute überall _____ herumgetragen haben und die sogar den ungeheuerlichen Plan hatten, die ganze Stadt zu sich einzuladen, um sie über uns aufzuklären?« »Es ist mir bekannt«, antwortete der Agent.

»Wie _____ Sie sich«, fragte der Richter unerbittlich weiter, »dass diese Kinder überhaupt über uns und unsere Tätigkeit Bescheid wissen?« »Ich kann es mir auch nicht erklären«, gab der Agent zur Antwort. »Aber, wenn ich mir hierzu eine Bemerkung erlauben darf, so möchte ich dem _____ nahelegen, diese ganze Angelegenheit doch nicht ernster zu nehmen, als sie ist. Eine hilflose Kinderei, nicht mehr! Und außerdem bitte ich das Gericht, zu bedenken, dass es uns ganz mühelos gelungen ist, die geplante Versammlung zu vereiteln, indem wir den Leuten einfach keine Zeit dazu ließen. Aber selbst, wenn uns das nicht gelungen wäre, ich bin sicher, die Kinder hatten den Leuten nichts als irgendeine kindliche _____ mitzuteilen gewusst. Nach meiner Ansicht hätten wir die Versammlung sogar stattfinden lassen sollen, um dadurch . . .«

»Angeklagter!« unterbrach ihn der Herr in der Mitte scharf. »Ist Ihnen bewusst, wo Sie sich befinden?«

Der Agent knickte ein wenig zusammen. »Jawohl«, hauchte er. »Sie befinden sich«, fuhr der Richter fort, »nicht vor einem Menschengerecht, sondern vor Ihresgleichen. Sie wissen genau, dass Sie uns nicht _____ können. Warum versuchen Sie es trotzdem?« »Es ist - Berufsgewohnheit«, stammelte der Angeklagte. »Wie ernst oder nicht das Unternehmen der Kinder zu nehmen ist«, sagte der Richter, »das überlassen Sie gefälligst dem Urteil des Vorstandes. Aber auch Sie selbst, _____, wissen sehr gut, dass nichts und niemand unserer Arbeit so gefährlich ist wie gerade die Kinder.« »Ich weiß es«, gab der Angeklagte kleinlaut zu. »Kinder«, erklärte der Richter, »sind unsere natürlichen Feinde. Wenn es sie nicht gäbe, so wäre die Menschheit längst ganz in unserer Gewalt. Kinder lassen sich sehr viel schwerer zum _____ bringen als alle anderen Menschen. Daher lautet eines unserer strengsten Gesetze: Kinder kommen erst zuletzt an die Reihe. Ist Ihnen dies Gesetz bekannt gewesen, Angeklagter?«

2. Worum geht es in diesem Ausschnitt?

Příloha VIII

Momo – Arbeitsblatt 2

1. Suche Sprichwörter und Redensarten aus, die mit der Zeit zusammenhängen!

---

2. Was stimmt?

Momo hat eine große Familie und ist sehr reich.	R/ F
Gigi möchte berühmt werden.	R/ F
Beppo ist sehr jung und arbeitet in einem Geschäft.	R/ F
Kassiopeia ist eine Schildkröte, die in die Zukunft sehen kann.	R/ F
Die grauen Herren wollen die Zeit der Leute stehlen.	R/ F
Meister Hora kann zaubern.	R/ F
Die vollkommene Puppe heißt Elke.	R/ F

3. Wer kann Meister Hora sein? Was denkst du? Kennst du eine andere literarische Figur, die ähnliche Fähigkeiten wie Meister Hora hat?
